

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

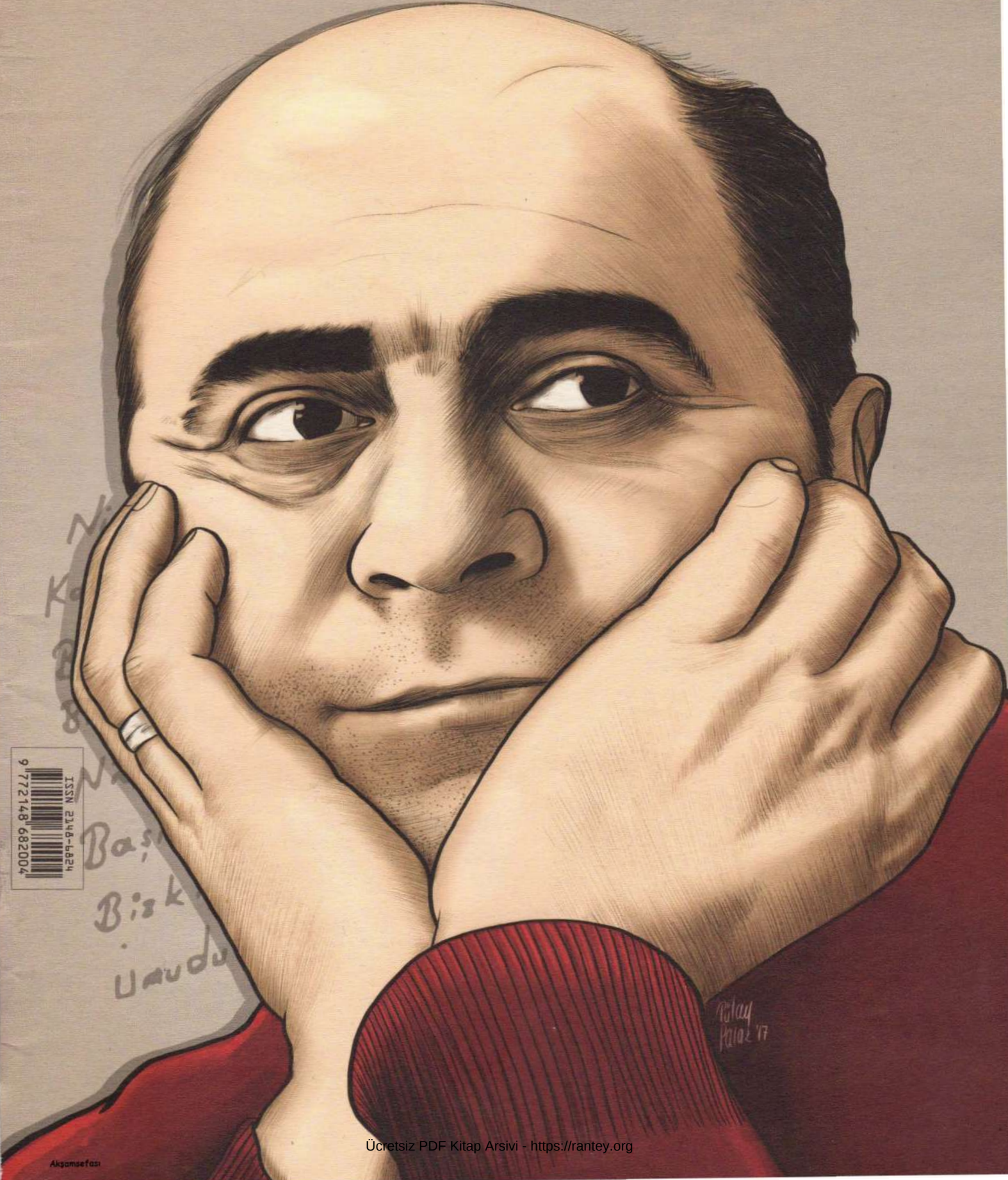
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Fikir Sanat ve Edebiyat Dergisi

KAFKAOKUR

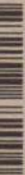
AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ · SAYI 22 · YIL 4 · ARALIK 2017 · 8 TL

*...ben edebiyattan ibaretim.

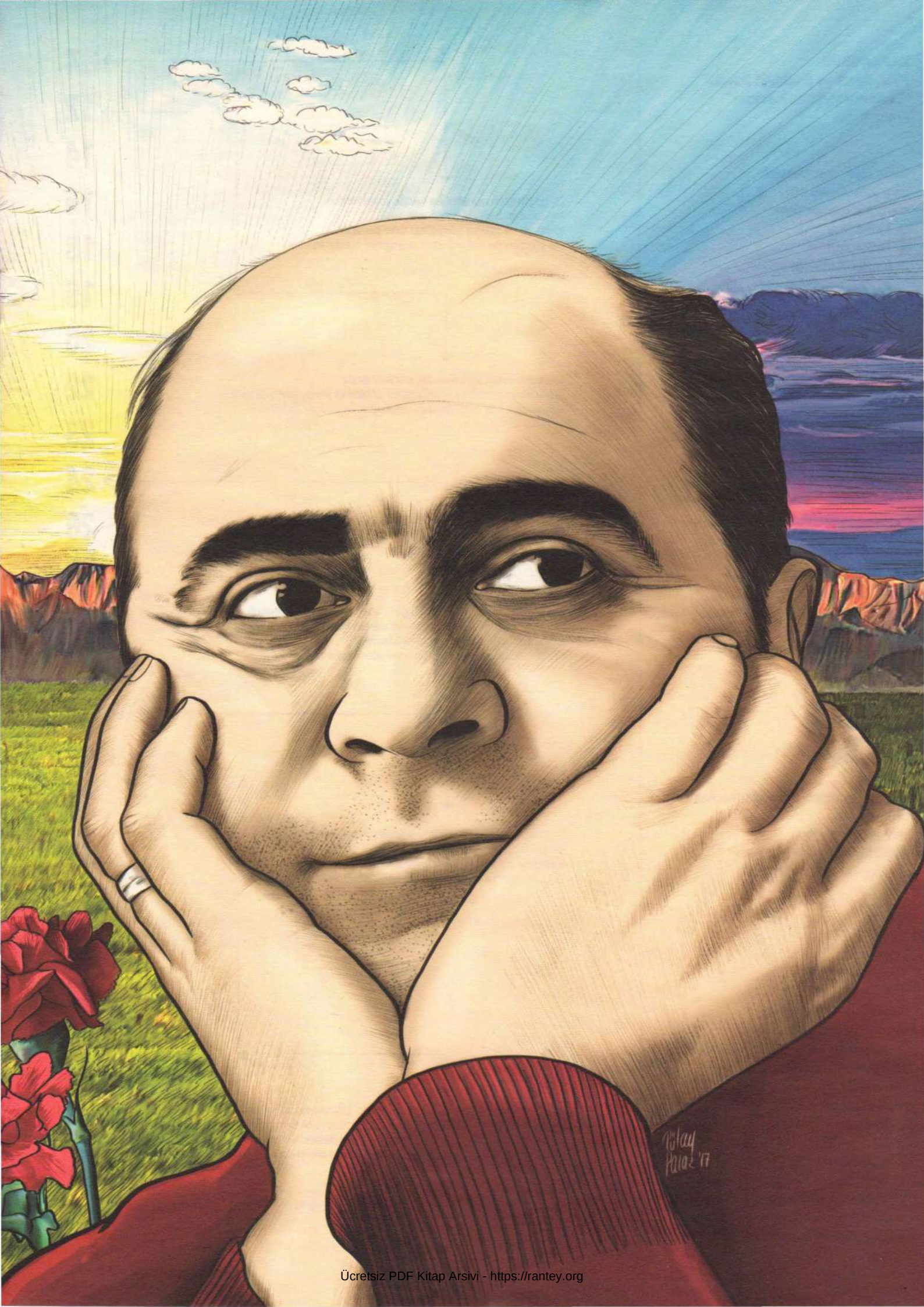

9 772148 682004

ISSN 2348-6824

Volay
Palaç '17

KAFKAOKUR

Fikir, Sanat ve Edebiyat Dergisi

"...ben edebiyattan ibaretim."

Franz Kafka

Aylık Edebiyat Dergisi

Sayı 22 - Aralık 2017 - 8 TL

www.kafkaokur.com

📧 kafkaokur

📧 kafkaokur

📧 kafkaokurdergi

İmtiyaz Sahibi

Gökhan Demir

Yayın Yönetmeni

Gökhan Demir

gokhan@kafkaokur.com

Editör

Merve Öz dolap

merve@kafkaokur.com

Sanat Yönetmeni

Rabia Genç

rabia@kafkaokur.com

Kapak Resmi

Tülay Palaz

tulay@kafkaokur.com

Arka Kapak Resmi

Rabia Genç

Yayın Danışmanı

Baran Güzel

baran@kafkaokur.com

İllüstrasyonlar

Tülay Palaz

Filiz İrem Özbaş

Eren Caner Polat

Tayfun Yağcı

Eriscan Türk

İletişim

e-posta: okurtemsilcisi@kafkaokur.com

Online Satış

kafkadukkan.com

bilgi@kafkadukkan.com

telefon: +90 530 727 15 23

ISSN

2148-6824

Yayın Türü

Yerel, Süreli Yayın

Baskı

İmak Ofset Basım Yayın

Tic. ve San. Ltd. Şti.

Merkez Mah. Atatürk Cad. Göl Sok.

No:1 Yenibosna, İstanbul

Tel: 444 62 18

Matbaa Sertifika No: 12531

Dağıtım

DPP: (212) 622 22 22

©Her hakkı saklıdır

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonlar elektronik ortamlar da dâhil olmak üzere yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

O, geçmişten günümüze kadar yaşadıklarını, toplumdans beslediği ruhunu, iç sesini ve dünya görüşünü taşır şiirlerine. Bu yüzden de hasretinden prangalar eskitir aşıkları.

Dik duruyorlar, eğilmiyorlar, çünkü henüz hakkıyla yazılmamış kömür tarihi onlardan yana, kazanacaklar. Kaybederlerse omurgalarını kaybedecekleri için kazanacaklar.

Kendine bir şarkı seç.
Dinlediğin zaman içinde uyuyan hisleri harekete geçirecek, ayak uydurduğun sistemde seni sarsıp kendine getirecek, sana, seni ve misyonunu hatırlatacak, her dinlediğinde seni şeridine yeniden sokacak bir şarkı.

İki insanın gönülden bağını anlatan papatyalarla karşılıklı oturup radyoyu açtım.
Rastgele çalan şarkıları dinliyordum.
Eskiden kalma alışkanlıkla, sıradaki şarkı bize gelsin, dedim.

Aşk böylesine yüksek bir öneme sahip bir meseledir, çünkü onun, diğer her meselede rastladığımız gibi, mevcut bireyin rahatıyla yahut ızdırabıyla hiçbir alakası yoktur; o gelecekteki insan soyunun varoluşunu ve özel doğasını güvence altına almalıdır.

- 4 **Ahmed Arif** Nermin Sarıbaş
- 12 **Gürültüde Dik Durmak** Ece Temelkuran, Deneme
- 14 **Büyük Yapıtlar Sözlüğü** Kemal Varol, Kitap İnceleme
- 16 **Bir Nedenden Ötürü** İshag Uygur Eskiciyan, Öykü
- 18 **Kalbime Bir Anne Düşür** Bahri Butimar, Şiir
- 19 **Yüz Gün Şiiri** Nazlı Başaran, Şiir
- 20 **Sait'in Odası** Ezgi Ayvalı, Öykü
- 22 **Kendime Ait Bir Oda** Esra Pulak, Aforizma
- 23 **Dilemma** Merve Özdolap, Anlatı
- 24 **İçselleştiremediklerim** Mustafa Silici, Deneme
- 26 **Ateş Böceği** Eray Yasin Işık, Öykü
- 28 **Ahde Vefa: İlk Kadın Yazarlar... II** Nur Kıpçak, İnceleme
- 30 **Elma Ağacı** Atılay Aşkaroğlu, Öykü
- 32 **Mum Işığında Ölüm** Ebru Oruç, Öykü
- 33 **Papatya Falı** Sumru Uzun, Anlatı
- 34 **Çünkü Kaybettiklerim Beni Var Eden Şeylerdi** Baran Güzel, Öykü Dizisi
- 36 **İnce Alay** Cansu Cindoruk, Anlatı
- 37 **Islak Hikâyeler** Duygu Sezgin, Anlatı
- 38 **Küçük Adam** Nihan Özkoçak, Öykü
- 40 **Sanatla Başkaldırı: Wagner** Başak Aker, Biyografi
- 42 **Bu Askerlik Bitmiştir** Melik Tahir Şaştım, Diyalog
- 43 **Tasvirler** Baran Güzel, Pasajlar
- 44 **Ahmed Arif** Gökçe Kocaman, Kolaj
- 46 **Kopuşun Orjin Noktası...** Zühre Canay Güven • Mehmet Emin Satır, Film İnceleme Sinema
- 48 **Coen Kardeşler...** Doğukan Adıgüzel, Sinema
- 51 **Can Dostum (2011)** Eriscan Türk, Film Alıntısı

AHMED ARİF

Nermin Sarıbaş

ÜŞÜYORUM, KAPAMA GÖZLERİNİ.

“Seni bağırabilsem seni,
Dipsiz kuyulara,
Akan yıldıza,
Bir kibrit çöpüne varana,
Okyanusun en ıssız dalgasına
Düşmüş bir kibrit çöpüne.”

Şiir hayatı güzelleştirir, tıpkı bu dizelerdeki gibi insanı dipsiz derinliklere, dalgalara, sevdalara sürükler. Aşka, hayata, insana, dağlara, taşlara ruh katar şiirler. Dağlar, taşlar, okyanuslar, gökyüzü bile yaşlanır. Şairler ise hep genç kalır. Son-suza dek var olurlar.

Büyük şairler tohum gibidir. Toprağa ekilir ve yeniden doğarlar. Zamana yenilmezler, hep hayatın içindedirler. *Neruda, Marti, Josef, Rilke, Puşkin* gibi. Onlar insanlık tarihinin şiir dokurklarıdır. *Goethe, Heine, Lorca, Mayakovski, W. Whitman, Nazım Hikmet, Behramoğlu, Ahmed Arif...* Öyle sürüyle değil, sayılıdırlar...

“*Terketmedi sevdan beni,
Aç kaldım, susuz kaldım,
Hayın, karanlıktı gece,
Can garip, can suskun,
Can paramparça...*”

Ahmed Arif, yüreğini şiire ve halkına adanmış bir şair:

“*Ben halkımın mazlum ve gariban bir ozanıyım. Böyle olmak da yüce bir onurdur,*”

diyecek kadar da halkının sevdalısı. O, geçmişten günümüze kadar yaşadıklarını, toplumdan beslediği ruhunu, iç sesini ve dünya görüşünü taşır şiirlerine. Bu yüzden de hasretinden prangalar eskitir âşıklar.

Nâzım Hikmet’ten sonra, halk şiirinden yararlanıp bunu toplumcu öğelerle zenginleştirerek geniş kitlelerin sevgisini kazanan Ahmed Arif, kendisinden sonra gelen kuşakları etkileyen en önemli şairlerimizdendir. Onun şiirleri, ses dizilimiyle,

temasıyla, anlamıyla, imgelemiyile, yazıldığı günlerden günümüze kadar ayrıksı kalabilmeyi başaran, zamana karşı direnerek ayakta duran, her zaman çok sevilen, dillerde dolaşan şiirlerdir:

“*Maviye,
Maviye çalar gözlerin,
Yangın mavisine...*”

ÇOCUKLUĞU VE OKUL YILLARI

Ahmed Önal, bildiğimiz adıyla *Ahmed Arif*, 21 Nisan 1927’de Diyarbakır’da Hançepek semtindeki Yağcı Sokak yedi numaralı evde gözlerini açar dünyaya. Bu ev, yazlık ve kışlık odalarıyla, geniş avlusuyla, bahçesiyle dönemin tipik Diyarbakır evlerinden biridir. Annesi Sare Hanım’ı henüz bebekken kaybeder. Kerküklü babası Arif Hikmet Bey’in diğer eşi Arife Hanım tarafından büyütülür. Sekiz kardeşin en küçüğüdür:

“*Babam Kürt değildi. Babamın babası kaymakamlık ve mu-tasarırlık yapmış. Sonra memurluğu bırakıp ticaretle uğ-raşmış. Rivayete göre babamın ataları Rumeli’den oralara, yani Kerkük’e görevli gelmişler...*”

Benim anam, babamın üçüncü hanımı. Yani öz anam Kürt’tür. O dönemin soylu bir ailesinin tek kızıdır... Anam, ben çok küçükken ölmüş. Benden sonraki kardeşimin doğumunda. Kardeşim de doğum sırasında ölmüş. Beni büyüten, emziren, yedirip içiren, eğiten, adam eden Arife anamız; Bingöl’ün Musyan yöresinden soylu bir ailenin kızı... Ninelerimiz de, teyzelerimiz de birer melekti. Gerçek birer melek. Beni sevdiler, sevdiler, sevdiler... Kendi öz çocukları gibi...”

Savaşta süvari başçavuşu olan Arif Hikmet Bey daha sonra Harran'da vekâleten kaymakamlık ve Siverek'te nahiye müdürlüğü görevlerinde bulunur. Bu nedenle Ahmed Arif'in çocukluğu ve ilkokul dönemi buralarda geçer. Siverek, Karakeçi ve Harran'da Zazaca, Kürtçe ve Arapça dillerini, aşiret ilişkilerini, toplumsal ve sosyal ilişkileri öğrenir. O dönemde anaokuluna gönderilir:

"Sınıfta 29 tane kocaman çikolatadan harfler vardı... Hoca hanım birini gösterirdi: 'Oğlum bu ne?'" Gösterdiği mesela 'C' harfi... Sen de harfi bildin... O 'C' harfini alır, sana verirdi. Sen de o harf çikolatayı yerdin. Ondan sonra hoca hanım hangi harfi gösterirse bütün sınıf, 40 kişi hep bir ağızdan cee diye bağırırdık. Böyle güzel bir okuldu. Herhalde anam öldüğü için beni anaokuluna vermişler... Ama iyi olmuş o okula gittiğim."

Siverek ilkokulundaki öğrenciliği sırasında bölgeyi kapsayan Birinci Umumi Müfettişlik sınırları içinde 'Vatandaş Türkçe Konuş' kampanyasında Türkçe dışında başka bir dil konuşanlara baskı yapılır. Hatta karakollara götürülüp dövülen vatandaşlar hakkında soruşturma bile açılır. Küçük Ahmed bir gün polislerin beyaz entarili bir adamı falakaya yatırdığını görür. Arkadaşlarıyla birlikte sapanla polisleri taş atarak yerde yatan zavallı adamı kurtarırlar. Polis, taşları kimin attığını göremez bile. Çocukluk döneminde yaşadığı bu olayın etkisi altında kalan Ahmed Arif'in tavrı her zaman ezilenlerden yana olur. Bu dönemde yaşadığı haksızlıklar, bulunduğu sosyokültürel iklim, onda ve şiirinde derin izler bırakır. Öfkesini, hüznünü, şiirlerine ustalıkla yansıtır:

*"Öyle yıkma kendini,
Öyle mahzun, öyle garip...
Nerede olursan ol,
İçerde, dışarda, derste, sırada,
Yürü üstüne - üstüne,
Tükür yüzüne celladın,
Fırsatçının, fesatçının, hayının..."*

İlkokulu 1939 yılında bitirir. O dönem ortaokul yalnızca Diyarbakır ve Urfa'da vardır. Önce ninesinin yanına, Diyarbakır Ortaokulu'na gönderilir. Daha sonra da ablası Sabriye'nin yanına Urfa'ya gönderilerek ortaokula kaydı yapılır. Şiire olan ilgisi de bu yıllarda başlar. Öğretmeni Yusuf Bey sık sık öğrencilerine Faruk Nafiz'in şiirlerini okur. Küçük Ahmed öğretmeninin de etkisiyle hayranı olduğu Faruk Nafiz'in şiirlerini severek ve duygulanarak okur. Şiirler yazar. Hatta İstanbul'da çıkan "Yeni Mecmua" dergisine şiirlerinden bazılarını gönderir. Şiirlerinin yayımlanıp yayımlanmadığından haberi olmaz ancak çok yetenekli olduğunu ve şiir yazmaya devam etmesi gerektiğini tavsiye eden bir mektup alır.

Ortaokul mezuniyetinden sonra babası, Ahmed'in Diyarbakır'da okumasını uygun görmez. Vakitlerini kabadayılıkla ve çapkınlıkla geçiren tüm arkadaşları varlıklısıdır ve okumak umurlarında değildir. Bu yüzden babası Ahmed için: "Bu, burada ya kaçakçı olur ya gangster... Bunu öldürürler. Oğlum bu okulda okumaz. Çünkü arkadaşlarına uymak zorunda," der. Bunun üzerine öğretmen olan ağabeyinin önerisiyle yakınlarının da bulunduğu Afyon'a yatılı lise okumaya gönderilir: "Bütün okul hayatımda tanıdığım en yetenekli, en yiğit, en mert, en bilgili adamlar bu lisedeydi," der. Afyon Lisesi yıllarında edebiyat öğretmeni Gündüz Akıncı sayesinde Andre Malraux, Max Weber, Dostoyevski, Tolstoy, Flaubert ve özellikle de çok sevdiği Emile Zola eserleriyle tanışır. Sevdiği şairler listesi iyice zenginleşir: Cahit Külebi, Ahmet Muhip Dırnas, Behçet Necatigil, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Nâzım Hikmet girer hayatına. Liseye Faruk Nafiz hayranı olarak gelen Ahmed Arif bir edebiyat hazinesi olarak mezun olur.

1940'ta Seçme Şiirler Demeti adlı bir dergide Neyzen Tevfik'le birlikte bir şiiri basılır:

"Bir dergi, Seçme Şiirler Demeti adıyla kuşe kâğıda basılıyor. Bir sayfasının sol başında Neyzen Tevfik, sağ başında Ahmed Arif. Ben Neyzen Tevfik'in torunu yaşıyordum o zaman. Torunundan da küçüğüm... Bir de on lira para geliyor. Telif hakkı... Düşünün, babam harçlık olarak ayda beş lira gönderirdi. On lira bu yüzden büyük paraydı..."

Biraz Haşim, biraz Tanpınar, biraz Tarancı ve çokça da ace-milik... Okuyup iyice sindirdiği bu şairlerin etkisi altında şiirler yazar. Bir süre sonra bu yazdıklarının şiir olmadığına ve gerçek şiirin bu kadar kolay yazılmaması gerektiğine inanır ve sık sık 'daha iyi bir şair olabilir miyim?' sorusunu sorar kendi kendine ve deli gibi şiir yazar:

"İşte o yıllar... Yıl 1943 olmalı... Taş çatlasa 16-17 yaşındayım. Durmadan şiir yazıyorum... Gecede 8-10 sayfa yazardım."

O dönem Orhan Veli gibi şiir yazabilmek modadır. Oysa Ahmed Arif burjuva şiiri olarak nitelendirdiği sömürgeci Fransız toplumunun bohem, gerçeklerden kaçan mekanik şiirleri yerine toplumcu, halkının ve ezilenin yanında olan Nâzım okyanusuna dalar. Rifat Ilgaz, A. Kadir, Suphi Taşhan, Abdülkadir Demirhan gibi yürekli ağabeylerini de takip eder. Bu şairlerin çoğu ya hapiste ya da sürgündedirler:

"Sadede gelelim: Kimini sevsem, kimini hiç takmasam da, bu moda olmuş etkili şairleri kendi hallerine bırakmam gerektiğini her şeyden önce bir mertlik borcu saydım. İş bir

kez 'etki'ye dökülmesin. Etkilere bile bile kucak açan bir şairin soylu bir yol seçtiği söylenemez bence. Bu yol ile insan belki 'deneyci' olabilir, ama şair olamaz. İşte bu inanç ve duygularla halkıma sığındım. Şiirimi günün modası olan etkilere kapadım. Göbeğimi kendim kestim ve kasaba minnet etmedim."

28 Temmuz 1943'te Cumhuriyet tarihinin en kara olaylarından biri yaşanır. 32 köylü (biri kız olduğu için serbest bırakılır) İran sınırı yakınlarında Van'ın Özalp ilçesinde kurşuna dizilir. Bu olaydan çok etkilenen Ahmed Arif ünlü *Otuz Üç Kurşun* şiirini yazar:

"...Baktı otuzüçten biri
Karnında açlığın ağır boşluğu
Saç sakal bir karış
Yakasında bit,
Baktı kolları vurulu,
Cehennem yürekli bir yiğit,
Bir garip tavşana,
Bir gerilere.

...
Vurulmuşum
Dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım
Kanlı, upuzun..."

ÜNİVERSİTE YILLARI

Liseyi bitirdikten sonra bir süre ağabeyinin yeni görev yeri olan Uşak'ta kalır. O dönem babası emekli olur ve ailecek memleketleri Diyarbakır'a geri dönerler. Bir süre sonra da as-kere gider. 1947 yılında terhis olduktan sonra, aynı yılın sonbaharında Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümüne kaydını yaptırır. İdeolojik tercihini de üniversite hayatının ilk yılında yapar: Yıllardır illegal olan Türkiye Komünist Partisinin gençlik düzeyinde çalışan legal kuruluşu Türkiye Gençler Derneğine üye olur. Dernektekilerin bir kısmı, aynı zamanda Türkiye Komünist Partisine de üyedir. Burada ki yakın arkadaşlarından biri de felsefe doktorası yapan *Melihat Türksal*'dır. Bir gün Komintern üyesi İtalyan Togliatti için yazdığı bir şiir Melahat'ın evinde bulunur. Refik Durbaş'la yaptığı söyleşisinde anlattığına göre, henüz tamamlanmamış olan bu şiir, kahvede otururken cebinden çalınmış, seksen kopyası çoğaltılarak arkadaşının evine konmuş ve arama yapmaya gelen görevliler tarafından, radyonun arkasında, elle konulmuş gibi bulunmuştur. Birçok arkadaşı bu şiir yüzünden yargılanır. Ahmed Arif polise giderek şiiri kendisinin yazdığını söyler, ifadesi alınarak serbest bırakılır. Kendisinin şiir saymayıp "*halkın huzuruna çıkarılmaz*" dediği bu çalışması ne

yazık ki mahkeme huzuruna çıkartılır. Dernek yöneticileri de mahkemeye çıkarılarak tutuklanırlar. Dernek daha sonra yapılan kongrede kendini feshetme kararı alır. Sadece Ahmed Arif derneğin devamından yana oy kullanır.

Bir yıl sonra, 1948 yılında Dışişleri Bakanlığının eleman almak üzere açtığı sınavı kazanan Ahmed Arif işe alınmaz. Bunun üzerine danıştaya başvurur ve mahkemeyi kazanır. Ona, Merkez Bankasında bir iş vermek zorunda kalırlar. Hem çalışır hem de öğrenimini sürdürür. Bu dönemde yazdığı şiirler üniversite gençlerinin arasında elden ele, dilden dile dolaşır.

1951 SOLCU AVI

1951 yılının Ekim ayında başlatılan "solcu tevkifatı"nda, şiirleri birçok farklı dergide yayımlanan Ahmed Arif tek bir dizesi bile yayımlanmamış *Otuz Üç Şiiri* yüzünden işyerinden alınarak karakola götürülür. Polisler ondan şiirini okumasını ister. Onların isteğini yerine getirmez. Bunun üzerine tam dokuz gün işkenceye maruz kalır. Kendisinden komünistler için para topladığına ve paraları onlara dağıttığına dair bir belgeyi imzalaması istenir. İmzalamayınca tekrar işkence yaparlar. Bu soruşturma kapsamında İstanbul, Ankara ve diğer illerden toplam 184 kişi daha tutuklanarak haklarında soruşturma açılır. Ahmed Arif'e ait hazırlık soruşturması dosyasının İstanbul'daki başka bir dosyayla birleştirilmesi gerektiği için, İstanbul'a sevk edilir ve ünlü Sansaryan Hanı'nın bir hücreesine kapatılır:

"Yıl 1952... Sansaryan Hanı'nda hücredeyim. Çok hastayım. Sorgu uzun sürdü. Ben, 9 numaradayım. Sağımda 8 numara, onun yanında kapı gibi girilen 7 numara var. 7 numarada Orhan Suda kalıyor. Suda'yı tanımıyorum o zaman, daha sonra cezaevinde tanıştık. 8 numarada ise Muzaffer Arabul kalıyor. O da çok ağır hasta. Onu da sesinden tanıdım, o kadar... Muzaffer pırlanta gibi bir adam, evli, çocukları var. Devlet memuru..."

Solumdaki 10 numaralı hücrede Zeki Baştımar vardı. 11 numarada rahmetli Kemal Abi, Kemal Ergin...

Bunları nefeslerinden tanıyorum. Öksürüklerinden... Bir lokma bile yiyemiyordum. O nedenle sadece su içiyordum.

Küçük bir kibrit çöpü buldum. Bir çöp... Onunla duvara çizgiler çizdim. Böylece bir takvim yaptım kendime. Şimdi ke-sin söyleyemeyeceğim ama, 128 gün saydım."

Ahmed Arif, Sansaryan Hanı'ndaki ağır koşullara ve yapılan işkencelere dayanamaz. Sürekli karanlığa, açlığa maruz kal-

dığı için fısıltılar, sesler duyar. Bir gün çok susadığı için jandarmaya seslenir. Sesini duyuramayınca sürgülü kapıyı tıklatır. Bir mukavvayı bile bükecek gücü kalmayan Ahmed Arif'in kapiya dokunmasıyla kapının yere çökmesi bir olur. En sonunda yaşadığı travmanın etkisiyle damarlarını kesmeye kalkışır. Gözlerini açtığında bir hastanededir. Şok tedavisi görür:

"Hastanede beni bağladılar. Yatıştırdılar. Şefkatle davrandılar. Önce ameliyat etmişler.

Doktora bağırtıları, sesleri anlattım. 'Arkadaşlarımın seslerini duydum,' dedim. Tabii bunların hiçbirini olmamış...

Bir gece yıldırım bir telgraf getirdiler. Başkomiser Sacit Bey getirdi. Telgrafta şöyle diyordu: 'Baban öldü, cenaze yerde kaldı, ben oralara gelemiyorum.' İmza: Annen Arife..."

Aslında telgrafı annesi yazmaz. Onu demoralize etmek amacıyla kirli bir oyun oynanmıştır. Bunun bir oyun olduğunu idrak edebilecek durumda değildir. Nitekim hastane doktorlarından biri ona, *"Hiçbir ana oğluna öyle bir telgraf çekmez, nasıl olur da inanırsın,"* diyecektir.

Ancak bir süre sonra oğlunun tutuklandığından habersiz, onu yurtdışında sanan baba Arif Hikmet Bey, yaşamını yitirir. Tedavisinden sonra Sansaryan Han'a geri götürülen Ahmed Arif'i orada fazla tutmazlar. Harbiye'ye yollarlar:

"17 gün tabutlukta kaldım. Duvar nemliydi. Yosun bağlamıştı. Kalbimi korumak için sağ yanıma duvara dayadım. İşte hala çekerim, sağ omuzumdaki bu ağrı, o tabutluktan kalmadır."

Soruşturma tamamlandıktan sonra aralarında Ahmed Arif'in de bulunduğu sanıklar, *"Gizli Komünist Cemiyeti teşkil etmek ve bu cemiyete girmek ve faaliyet göstermek suçlarını işlemekten"* yargılanırlar. 15 Ekim 1953'te başlayan duruşmaları 7 Ekim 1954 tarihinde karara bağlanır. Dosyada 110 numaralı sanık olan Ahmed Arif Önal'a, iki yıl hapis ve sekiz ay Urfa'da gözetim altında tutulma cezası verilir. Toplam otuz sekiz ay tutuklu kalan Ahmed Arif bu cezayı fazlasıyla çektiği için de 7 Ekim 1954'te tahliye edilir.

Kamu gözetimi altında tutulma cezasını, Urfa yerine Diyarbakır Ali Emiri Ortaokulunda tarih öğretmeni olarak görev yapan kız kardeşi Nezihe Erdoğan'ın yanında geçirmek için mahkemeye başvurur. Bu isteği kabul edilir. Her gün Diyarbakır Fatihpaşa Karakolunda hakkında tutulan defteri imzalar. Bir süre sonra bir tuğla fabrikasında işe başlar. Yaklaşık bir yılını burada geçirir, cezasını tamamlar ve Ankara'ya geri döner.

AH- MED ARİF

hür

Öğrenimine devam etmesi artık mümkün değildir. Polis devamlı peşinde olduğu için, kendisinin veya arkadaşlarının onun için bulduğu işlerden de kısa bir süre sonra ayrılmak zorunda kalır:

"Sürünmeye başladım. Birçok işe girip çıktım. Bir ara Abidin Dino bir iş ayarladı, fotokopi işi, onu yaptım. Sonra kömür dağıtımında çalıştım. Ama hangi işe girsem polisler peşimdeydi, beni kovalıyorlardı..."

1956 yılından sonra *Medeniyet*, *Öncü* ve *Halkçı* gazetelerinde düzeltmen, sekreter ve yazı işleri müdürü olarak çalışır. 1967'de Aynur Hanım'la evlenir.

HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM

Yıllardır yazdığı şiirlerini bir araya getirdiği ilk ve tek şiir kitabı evliliğinden bir yıl sonra 1968'de *Hasretinden Prangalar Eskittim* adıyla *Bilgi Yayınevi* tarafından basılır. Türkiye'nin her yöresinde büyük bir ilgiyle karşılanan kitabı için düşündüğü ilk isim ise oldukça farklıdır:

"Bunu anlatmak doğru mu bilmiyorum. Çok kişisel bir şey... Çok duygusal... Artık anı olmuş... Kitabımın adını ben önce 'Dört Yanım Puşt Zulası' koymuştum. Ama sevgili kardeşim Ali Özoğuz buna engel oldu. Bana 'Kitabına böyle bir ad koymaya hakkın yok,' dedi. 'Seni 15 yaşında çocuklar, kızlar taparcasına seviyorlar. Sen bununla ola ki burjuvazinin tuzaklarını söylüyorsun. Ama şu da var o çocuklara saygı duymalısın. Hatta bu adı bir şiirine bile verme, mısra olarak kalsın.'

Düşündüm, Ali'ye hak verdim. Madem öyle, kitabımın adı Hasretinden Prangalar Eskittim olsun, dedim."

Şiirine hep namusu gözüyle bakan Ahmed Arif, yıllar yılı yazdıklarını sadece dostlarına okur. Yeterince demlenmediğini düşündüğü için de basımını hep erteler. Kitabının bu kadar geç çıkmasının uzun ve sancılı bir süreci de vardır:

"Kitabın geç çıkması benim tembelliğimden, önem vermemişimden. Ben bu konuda hâlâ biraz amatörüm. Hiç profesyonel olamadım.

Şiir önce bir güzellik duygusudur. Bu güzellik duygusunu kurtarmak, onu anlatmak, onu yaratmak...

Adını vermeyeyim. Birisine şiirleri verdim. Kitap çıkacak, ama iki yıl bekletti. Her yere gitti o kitap. Biliyorum. En son Şevket Süreyya'nın sansüründen geçti. Ama olumlu rapor geldi..."

Adını vermeyeyim dediği kişi *Bilgi Yayınevi*'nin sahibi *Ahmet Küflü*'dür. Bu isim, Ahmed Arif'in Cemal Süreya'ya yazdığı mektuplarda da sık sık geçer. Günel Altıntaş, 1968 yılının Nisan'ında *Soyut Dergisinde* "Otuz Üç Kurşun"un ilk defa tamamlanması dolayısıyla yazdığı makalede, Ahmed Küflü'yü ziyarete gittiğini ve kitabın yayımlanmasının neden geciktirildiğini sorduğunu, Küflü'nün "Yazı Kurulu" yüzünden geciktirildiğini söylediğini yazar. Ahmed Arif'in pek dikkat etmediği kitap sözleşmesinde iki yıl boyunca yeni baskı yapılamayacağına dair bir madde vardır.

Sözleşmenin bitiminde Küflü, ikinci baskıyı yapmak ister ancak Ahmed Arif bunu kabul etmez. Daha sonra 70'li yılların başında *Erdal Öz*, şairi, *Cem Yayınevi*'nin kurucusu *Oğuz Akkan*'la tanışır. İkinci baskı 1971 yılında *Cem Yayınevi*'nden çıkar. Sonrası malum: Arka arkaya birçok basım yapılır. Yayınevi, otuz yılda 43 baskısını daha yapar *Hasretinden Prangalar Eskittim*'in:

"Seni, anlatabilmek seni.

İyi çocuklara, kahramanlara.

Seni, anlatabilmek seni,

Namussuza, haldan bilmez,

Kahpe yalana.

Ard - arda kaç zemheri,

Kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu.

Dışarda gürül - gürül akan bir dünya...

Bir ben uyumadım,

Kaç leylim bahar,

Hasretinden prangalar eskittim.

Saçlarına kan gülleri takayım,

Bir o yana,

Bir bu yana..."

İki bebeğini kaybettikten sonra özlemle beklediği oğlu *Filinta* 12 Aralık 1972'de dünyaya gelir:

"Yaşamımda en büyük sevinci baba olduğum gün duydum. İnanır mısınız, tam iki yıl oğlumun nüfus cüzdanını cebimde taşıdım. Cebimdeki, sanki dünyanın en zengin cüzdanıydı. Oğlum olmuştu... Oğlum, dünyanın en güzel güvercini... Dünyanın en güçlü silahı..."

Beş yıl sonra emekli olur. Ankara'da gösterişten, gürültüden uzak bir yaşam sürdürmeye başlar. O dönemde *Cemal Süreya*, *Canip Yıldırım*, *Cemalettin Ünlü*, *Muzaffer Erdost*, *Nedret Gürcan*, *Adnan Binyazar* ve aile yakınları dışında kimseyle görüşmek istemez. Okurunun bütün beklentilerine rağmen ikinci bir şiir kitabı da yayımlamaz.

ŞİİRLERİ

Onun ilk ve tek yapıtı *Hasretinden Prangalar Eskittim*'den sonra ülkede çok şey yaşanır. Önce 12 Mart ardından 12 Eylül askeri darbeleri yapılır. Bu korkunç dönemlerde on binlerce aydın, gazeteci, bilim adamı, üniversite öğrencisi çeşitli işkencelerden geçirilir. Geleceği aydınlık dolu gençler cezaevlerini, duruşma salonlarını hıncahınç doldururken Ahmed Arif'in şiirleri alanlarda, meydanlarda, işkencelerde, insanlık onurunu temsil eden bir özgürlük bayrağı gibi dalgalanır. Demokrazi ayaklar altına alındıkça, onun şiirleri zirveye çıkar.

Ece Ayhan "*bir şiir anayasayı neden değiştirsin*" derken Ahmed Arif'in dizeleri, şiirin, bir parti bildirisiinden çok daha etkili olduğunu gösterir. Onun şiirinde, umut edenlerin, düşleri ve sevdaları uğruna yaşayıp ölenlerin acıları, dramları, hınçları ve öfkeleri vardır. Onun şiirleri yalnız kendi döneminin değil, baskıya maruz kalan tüm kuşakların tarihsel dipnotudur. Onun şiirleri direnmeyi, umudu, hasreti, aşkı isteyenlerin şiirleridir.

*"Vurulsam kaybolsam derim,
Çırlıçıplak, bir kavgada,
Erkekçe olsun isterim,
Dostluk da, düşmanlık da.
Hiçbiri olmaz halbuki,
Geçer süngüler namluya.
Başlar gece devriyesi jandarmaların*

...

*Ama akşam erken iniyor mahpushaneye.
Ve dışarda delikanlı bir bahar,
Seviyorum seni,
Çıldırasıya.."*

Onun şiirleri toplumun bilincini harekete geçirecek güçtedir. Bir yandan Anadolu'nun uzak köy ve kasabalarında yetiştikten sonra büyük kentlere yerleşen ve sonrasında doğdukları yerlerin sorunlarını unutup oralara sırtını dönen, içinde bulundukları burjuva düzenini ve onların uygarlık anlayışını savunan, sınıflarından kopmuş ve yozlaşmış sanatçılar, diğer yandan halkının, yurdunun gerçeklerini gören, bilen, onların acılarını ve yaşamlarını sanatıyla dile getiren Anadolu şairi Ahmed Arif... Onun şiirleri Anadolu'yu bilmeyenlerin yazamayacağı, yurdun sınırlarını aşmayan yerel bir insancılıkla doludur. Cemal Süreya:

"Onun şiiri, konuşmasından alınmış herhangi bir parça gibidir; konuşması işe, şiirin her yöne doğru bir devamı gibi. Bir bakıma 'Oral' (ağza ilişkin) bir şiirdir onunki," der ve onun şu özelliğine değinir:

"Bizde oral şiirin tuhaf bir kaderi vardır: bu şiirde, genellikle, ya kuru bir söylevciliğe düşülür, ya da harciâlem duyguların tekdüze evrenine... Ahmed Arif'in şiirinde böyle bir sakınca yok. Hiçbir zaman söyleve düşmez. Bir duygu sağanağı, imgeler halinde, sıra sıra mısraları kurar. Ana düşünce, dipte, her zaman belirli, ama sakın durur; çoğalır, büyür belki, ama kalın bir damar halinde hep dipte durur. Ahmed Arif, kendi şiirine en uygun yapıyı ve mısra düzenini bulmuş bir şairdir. Anlatımıyla, şiirin özü arasında özdeşlik vardır. Türkçede destan türünün en ilginç deneylerini yapmıştır."

Cemal Süreya, Ahmed Arif'in destan türünde şiirler yazarken "kekre" denilebilecek bir lirizme ulaştığını söyler:

"İmge onda sınırlı bir öge değil, şiirin kendisi, bütünü oluyor. Kelimeler, ilişkin oldukları kavramları aşan ve daha geniş durumları karşılayan bir nitelik gösteriyorlar. Bu bakımdan büyük ustadır Ahmed Arif. Özellikle bu yönüyle birçok şairi de etkilemiştir..."

Onun şiiri, umudun, cesaretin, onurun, insancılığın, insanca yaşamının, derinliğin, aklın, yüreğin ve yalınliğin şiiridir. Gülten Akın'ın da dediği gibi bu özellikler sonradan kazanılmış değil, doğu insanının içten gelen geleneksel özellikleridir. Onun şiiri organiktir:

"Yani bütün hormonlarımla, bütün duygularımla, bütün egemen düşüncelerimle, hani leit motif diyoruz ya, onun bütün unsurlarıyla organik bir şiir,"

der kendi şiirlerine. Doğu Anadolu halkının türküleriyle, ağıtlarıyla, masallarıyla besler şiirini. Halkının sözlü gelenekte yaşayan şiir birikimini ilerici bir anlayışla değerlendiren bu coşkulu, öfkeli, çarpıcı şiirler, derin bir insan sevgisiyle yoğrulduğu için çok güçlüdür.

VEDA

Ezilenlerin, mazlumların dostu Şair Ahmed Arif'in kalbi yaşadıklarının ağırlığına dayanamaz. 2 Haziran 1991 sabahı Ankara'daki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu yaşama veda eder. Kavimler kapısı Anadolu, nice yoksullukla, yoksunlukla, işkencelerle, sürgünlerle acımasızca hırpaladığı bir büyük şairini daha böyle yitirir...

"Ben buralarda, bu hastanelerde, bu topraklarda değil gene oralarda Dicle kıyısında bir çadırda ölmek isterim,"

diyen Ahmed Arif'in bedeni Ankara'da kalır, şiiri ise memleketin dört bir yanında, Edirne'de, Kars'ta, Rize'de, Antakya'da, sevdiği halkının yüreğinde yaşamaya devam eder.

LEYLA ERBİL'LE MEKTUPLAŞMALARI

"Gitmek,
Gözlerinde gitmek sürgüne,
Yatmak,
Gözlerinde yatmak zindanı.
Gözlerin hani?"

Ahmed Arif bu dizeleri aralarında aşk olup olmadığı hakkında çok konuşulan Leyla Erbil için yazar. Erbil, Arif'in ölümünden yıllar sonra, *İş Bankası Kültür Yayınlarının* yazarları arasına katıldığı günlerden birinde, yayınevi editörüyle bir sohbeti sırasında şairle uzun yıllar mektuplaştıklarından bahseder. Çalışma masasının alt rafında, pembe bir karton dosyanın içinde muhafaza ettiği mektuplardır bunlar. Yayınevinin ısrarına rağmen Erbil o yıllarda mektupların yayımlanmasını kesinlikle istemez. Ölümünden sonra yayımlanması düşüncesi hâkimdir çünkü Ahmed Arif'in ailesini inciteceğinden korkar. Aynı zamanda "*Leyla Erbil bu büyük şairin aşkıyla gündeme gelmek istiyor*" dedikodularından da çekinir.

Mektuplar körkütük âşık Ahmed Arif tarafından aşkına karşılık bulmak ya da hayata tutunabilmek umuduyla yazılır... Leyla Erbil bu mektuplaşmalarında dostluk sınırını çizer ve bu sınırı gün geçtikçe derinleştirerek muhafaza eder. Ahmed Arif de bu çizgiyi aşmayarak Leyla Erbil'in kararına saygılı davranır. Erbil, *Kalan* adlı eserinin tanıtım davetinde Ahmed Arif'in oğluyla tanışır. Yayınevi aracılığıyla Filinta'ya bu mektuplardan söz ederler. Filinta tüm samimiyetiyle:

"Siz ve babam edebiyatımızın en değerli şahsiyetlerisiniz, elbette ki bu mektuplar yayımlanmalı,"

der. Leyla Erbil tarafından gönderilen mektupların akıbeti ile ilgili ise hiç kimsenin bilgisi yoktur.

Leyla Erbil bir süre sonra yayınevi editörüne artık ömrünün son zamanlarını yaşadığını ve Ahmed Arif'in mektuplarının basıldığını görmek istediğini söyler. Bu eseri yayımlamak istemesinin en önemli sebebi gerçeğe bağlı kalma isteğidir. O, halkına inanmış, bunun için büyük bedeller ödemiş ve değeri yeterince anlaşılamamış büyük bir şairin unutulmamasını ister. Ancak bu dileğini yerine getiremeden hayatını kaybeder.

Leyla Hanım'ın yazdığı mektuplar ortada olmadığına göre, Ahmed Arif'in bu aşkı karşılığını bulmuş muydu sorusunu Erbil:

"Hayır, benim tarafımda aşk yoktu, yalnızca dostluk vardı," diye yanıtlar.

"Leylim, Nicesin gene? Beyninde mi, yüreğinde mi, başka bir yerinde mi, nerendeyse o İNAT yönünü yaratan dokuları öpmek isterim. Başkaca hiç. Ne taktığım, ne de vurulacağım bir nen yok. Seni. Sade seni..."

"Kulluğum, divaneliğimle ellerini, gözlerini öperim. Öpüyorum ama doyamıyorum. Mutluluk ya da cehennem bu galiba. Sana doymak, korkunç ahmaklık olur. Hadi gel..."

Erbil'in ölümünden iki ay sonra, Ahmed Arif'in yaşamından önemli kesitler sunan mektuplar *İş Bankası Yayınları* tarafından basılır. Mektuplar metinlerde geçen olayların ve gelişmelerin anlaşılabilmesi için tarih sırasına göre düzenlenir. Leyla Erbil tarafından, mektuplarda bahsi geçen ve hayatta olmayan bazı kişiler hakkında incitici sözlerin yer alabileceği gerekçesiyle, isimlerinin sadece baş harflerinin kullanılmasına izin verilir. 1954-1955 yıllarındaki mektuplarda Leyla Erbil ve Ahmed Arif birlikte yayımlamayı düşündükleri bir şiir kitabından da bahsederler. Ahmed Arif adını "*Suskun*" koymayı önerdiği bu şiir kitabını Leyla Erbil'e adayacağını yazar:

"Sevgili canım, olağanüstü bir aksilik olursa, kitabım sana kalsın. Adını '*Uy Havar*' yahut '*Suskun*' koymakta serbestsin. Asıl demek istemediğim bir şey var, sana mecburum artık. Her hâl ve şartta kitabımı sana ithaf ediyorum."

Edebiyatçıların mektuplarının yayımlanmasıyla ilgili fikirlerini, Refik Durbaş'la yaptığı bir söyleşisinde dile getiren Ahmed Arif'in mektuplarının yayımlanması, onun gibi büyük bir şairin vasiyetinin yerine getirilmesidir adeta:

"...Belki halk için, okuyucu için gerekli değil ama, edebiyat tarihçileri için, eleştirmenler için gerekli olabilir. Türkiye'de henüz bu gelenek yok. Ama bir gün o da olur. Mesela Victor Hugo'nun sevgilisine yazdığı, Baudelaire'in hizmetçisine yazdığı mektuplar Fransa'da çok değerli belgeler olarak sunuluyor. Elbet bir milletin kültürü onlar da."

Karşılaştığı haksızlıklara, zulümlere, alçaklara boyun eğmeden dürüstçe yaşamış ve mertçe, insanca bu dünyadan çekip gitmiştir Ahmed Arif...

"Kalbim dinamit kuyusu

Şafakları;

Taaa şafakları

Nice bir

Yangınları düşer alın çatıma

Gencecik ölüme gitmenin."

*Metinde kullanılan alıntılardaki imla, aslına sadık kalınarak değiştirilmemiştir.

GÜRÜLTÜDE DİK DURMAK

Ece Temelkuran

Otobüste bir kadın dimdik duruyor. Bir şehir üstüne abanıyor, sabah akşam. Bir ülke ablukaya alıyor onu. Hayat bir kere teşekkür etmeden her şeyini alıyor gece gündüz ama otobüste bir kadın dimdik duruyor. Çünkü canı öyle istiyor. Çünkü sonuna kadar. Çünkü *“Ya herro ya merro”!*

Hapishanede bir adam kapanmış bir formika masaya, omurgası bir soru işareti biçiminde, yazıyor. *“Sıraya gir, dik dur,”* diyorlar ona, şöyle bir bakıyor dalgın, gülümsemek gibi bir şey yapıyor. Aldırmıyor. *“Seher”*e bakıyor. Gün aydınlanıyor yine, *“Ne garip,”* diye düşünüyor. Hapishanede bir adam kendi gövdesinin biçimini alıyor, öteki bütün biçimlerin canı cehenneme!

Bir hastane odasında bir kadının gövdesi küçüldükçe küçülüyor ama dümdüz duruyor yatakta. Ne büzüşüyor, ne eğiliyor. Midesi kalmayana kadar aç kalmış genç bir kadın bu. Yüzünden geriye bir tek kocaman bir gülümseme kalmış, dev bir gibi bir gülümseme bu. Gülümsüyor çünkü haklı. Çünkü kaybetmek yok, onurlu insanlar kaybetmez, onun için gülümsüyor. Üç günlük dünya diyor, *“avuç açmaya değmez.”*

Hücrede tek başına bir adam, çok uzun boylu, kıvrıkcık saçlı, mavi gözlü. İyi bir adam bu, çok iyi bir adam, her seferinde inadına. Güzel karısını düşünüyor, arkadaşlarını, lastik ayakkabıyla kitap istiyor avukatlardan. Dimdik duruyor orada, başı herkesten yukarıda. Çünkü bu sevimsiz sirk değmez öfkelenmeye bile. Düşünüyor hücrede tek başına. Kendini değil, ülkeyi. Neden dip kapalıya atıldığını düşünmüyor bu adam, hepimizin neden dip kapalıda yaşadığımızı düşünüyor. Çünkü kendinden büyüktür insan. Canları sağ olsun diyor, daha büyük bir söz var mı!

Genç bir öğretmen dimdik duruyor, kucağında mahpus bir bebek. *“Çocuklar ölmesin,”* demişti bir zaman. Bak o da zarifçe dimdik duruyor orada. Hiç altını çizmeden, kimse görmeden. *“Vazgeçtim, çocuklar ölsün”* mü desin! Lafının arkasında duruyor, lafının ve parmaklıkların arkasında duruyor. Esmer bir kuğu gibi süzülüyor zamanın üzerinde, suyun yüzeyinde yüzüşünün izlerinden bir şiir çiziliyor.

Köle bir çocuk, ayakkabı tezgâhının başında, yüzlercesi ile birlikte uykuya direniyor bu sabah. Savaştan kaçıp gelmiş ve günde bir ekmek için uykuya direniyor. Açıyor gözünü bir anda, dik duruyor. Çünkü bugünler geçecek. Bir abi gelecek, bir abla, alıp onu buradan götürecek, okula götürecek, parka hatta. Onlar geldiğinde uyanık olmalı. Beklemekten başka çare yok, dik duruyor o sebeple. Duruyor işte, bir çocuk ne kadar durabilirse.

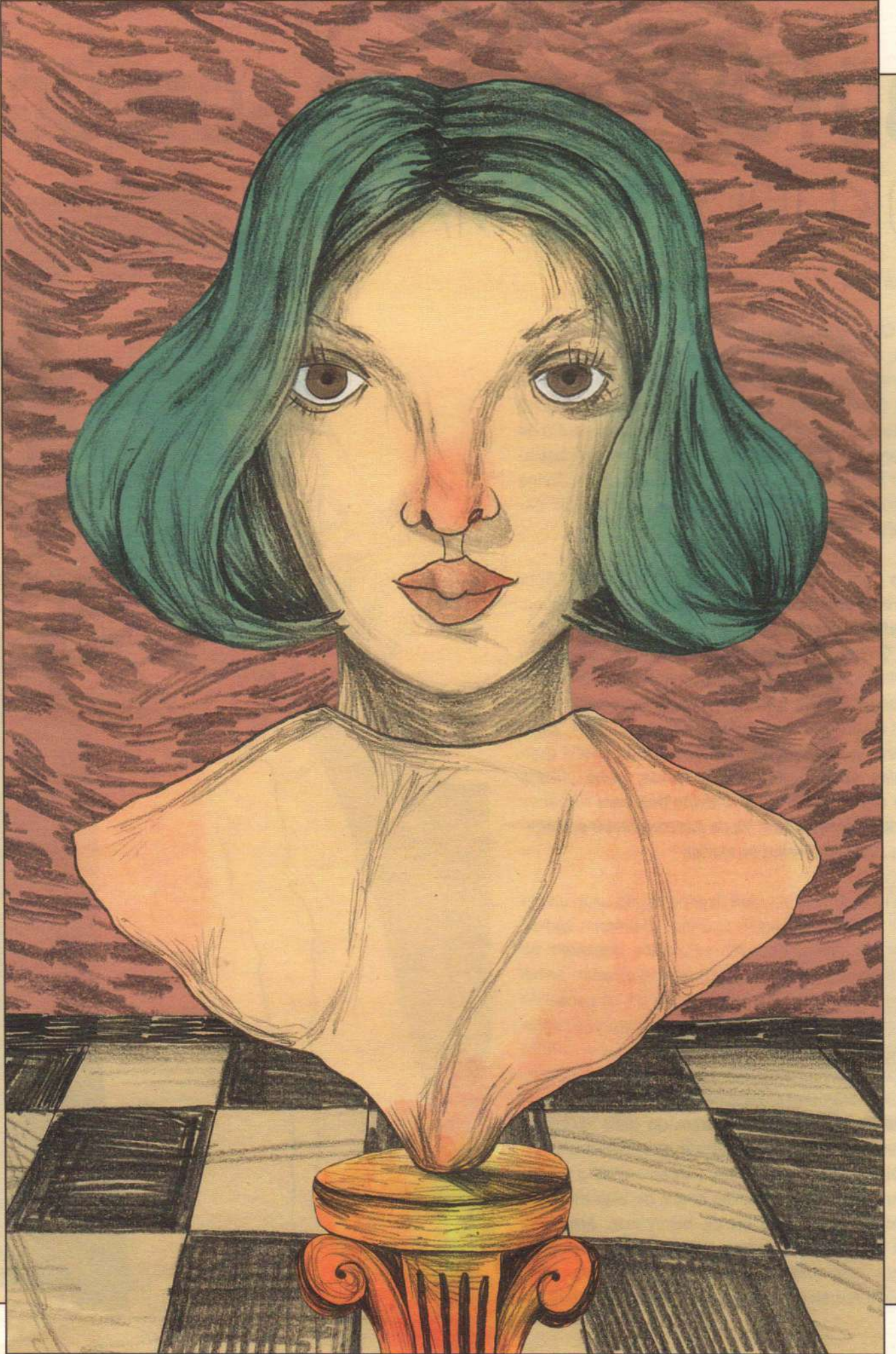
Yeraltına inmiş kocaman elli adamlar. Orada kalacaklar, çünkü ekmek, çünkü hak, çünkü eşitlik. Orada duruyorlar. Dik duruyorlar, eğilmiyorlar, çünkü henüz hakkıyla yazılmamış kömür tarihi onlardan yana, kazanacaklar. Kaybederlerse omurgalarını kaybedecekleri için kazanacaklar. Yeraltında bir madende durulabilecek kadar dik duruyorlar.

Bir kız çocuğu pencerenin kenarında duruyor. Okula gitmeyecek bugün, bugün okula gitmediği ilk gün. Nasıl da istiyor! Oysa birazdan kahvaltı bulaşıklarını yıkayacak bir taburenin üzerine çıkıp. Gidip eski defterlerini buluyor dolaptan, saklamış. Baştan ezber ediyor dersini, sanki okula gidecekmiş gibi. Her gün yeni baştan bütün dünyaya karşı. Gazete parçalarını okuyor şimdi, tabelaları. Hızlı okuyamazsa kendine kızıyor. Aklına koyuyor günü gelince o okulu bitirmeyi.

Bu yazıyı bir otobüs durağında genç bir adam okuyor. Kapanmış dergi sayfasına, yağmur yağıyor. Yoldan insanlar geçiyor, otobüslerin camları mağlup uykularla buğulanıyor. Bir yerlere koşuyorlar insanlar, gidecekleri yere varsalar hepten kurtulacaklarmış gibi koşuyorlar, sanki bir daha yağmurda ıslanmayacaklarmış gibi. Otobüs durağındaki genç adam biliyor ki öyle olmayacak. Bir sürü daha berbat şey olacak, bir araba daha rezillik. Eve gidecek ama o, çay yapacak, kahve koyacak. Sonra bir kitap açıp okumaya yeniden başlayacak, düşündüğü için notlar almaya. Televizyondan irin akacak dakika başı, haberler akacak. Doğrulacak genç adam kitabın başından, ekrana bakacak, sırtını dikleştirecek ve diyecek ki

“Hepsi bu kadar değil.

Biz de varız ve dik duruyoruz evelallah!”

BÜYÜK YAPITLAR SÖZLÜĞÜ

OKURLAR ROMANI

Kemal Varol

Italo Calvino'nun *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* adlı romanı, okurlarla yazarlar ama en çok da okurlar için kışkırtıcı, kışkırtıcı olduğu kadar tuhaf bir sahneyle açılır. Okur, tam da bin bir yorgunlukla geçen bir günü geride bırakmış, nihayet kitap okumak için iyi kötü bir zaman yaratmış ve Calvino'nun yeni romanına başlamıştır ki, daha ilk sayfada bir uyarıyla karşılaşır. Birine sesleniyordur Calvino. Düpedüz okura. Daha ilk paragrafta üstelik:

"Italo Calvino'nun yeni romanı *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*'yu okumaya başlamak üzeresin. Gevşe. Dikkatini topl. Bütün öteki düşünceleri sav kafandan. Çevredeki dünya bırak silinsin. En iyisi kapıyı kapatmak; yan odadaki TV hep açık. Hemen ötekilere söyle, 'Hayır, ben televizyon izlemek istemiyorum.' Sesini yükselt –yoksa seni duymazlar- 'Okuyorum! Rahatsız edilmek istemiyorum!' Belki duymadılar, onca gürültünün arasında; daha yüksek sesle söyle, bağır: 'Italo Calvino'nun yeni romanını okumaya başlıyorum!' Ya da istersen hiçbir şey söyleme; belki seni rahat bırakırlar."

Daha ilk bölümde okumak üzerine okurla uzun uzadıya bir sohbete başlayan Calvino, okumanın zaman zaman bir ritüele dönüşen sahnesine benzersiz bir ışık düşürdükten sonra, okurunu adım adım kendi hikâyesine sürükler. Roman, karanlık bir kış gecesi bir tren istasyonunda başlayacaktır. **"Bir lokomotif solu-makta, bir pistondan çıkan buhar kitabın bölüm başlığını kapat[makta], bir duman bulutu da paragrafın bir bölümünü giz[lemektedir]."** İstasyon kahvehanesi ile telefon kulübesi arasında gidip gelen bir adamın hikâyesini okuyacağızdır muhtemelen. Birinden bir telefon gelecektir de, kahramanımız o telefonu mu beklemektedir, yoksa başka bir olay mı yaşanacaktır? Henüz tam olarak bilmiyoruz. Ama çok sonra fark ederiz ki, sadece istasyon kahvehanesinin önünde gidip gelen o adam yoktur romanda, neler olacağını merakla bekleyen okur da vardır. Böylece,

hem okuru hem kahramanı hem anlatıcıyı içine alan, yavaş yavaş yazının tüm taraflarını aynı sahnede buluşturan tuhaf ve etkileyici bir romanla karşı karşıya olduğumuzu hissederiz. Italo Calvino'nun baş yapıtıyla.

Calvino, eşsiz bir kurgu ustası olduğunu gösterircesine, bir bölümde okurla okumak, yazmak ve arayış üzerine sohbet eder diğer bölümde ise hikâyelerini anlatmayı sürdürür. *Bir Kış Gecesi Eğer Yolcu*'nun ikinci bölümünün hemen başında **"Artık otuz sayfa kadar okudun ve öykü seni gitgide sarmaya başladı,"** der anlatıcı. Ama bu işte bir tuhaflık vardır. Okuru sahiden saran hikâye birdenbire kesilir ve ilerleyen bölümde başka bir hikâye başlar. Okurunu çoktan romanın bir parçası yapan Calvino, formları matbaada başka bir romanın formlarıyla karışan bu romanı koltuk altına sıkıştırıp kitabı satın aldığı kitapçıya gönderir. Okur, okumakta olduğu kitaba mı devam edecektir, yoksa formları karışan diğer romana mı? İkinci kitapta karar kılar okur. Calvino da güzeldir ama diğer hikâyeye daha çok ilgisini çeker okurun. Kitapçada aynı dertten mustarip başka bir kadın okurla, Ludmilla ile tanışan "kahramanımız" böylece, "kitapların en büyük çöpçatan olduğunu" kanıtlarcasına Ludmilla ile birlikte bu durmadan karışan, biri bitmeden başka biri başlayan baş döndürücü bir okuma serüvenine adım atar. Ama bütün hikâyeler yarıda kesilir romanda.

Jale Parla'nın da yerinde tespitiyle, *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*'da Calvino'nun asıl amacı yalnızca başlangıçlardan oluşan bir roman yazmaktır. Nitekim kitap boyunca sadece başlangıçlarını okuduğumuz on değişik hikâye bu tespiti haklı çıkarır. Hiçbir hikâyeyi sonlandırmaz Calvino. Her seferinde başka bir hikâye başlar. Çünkü her roman kimi zaman matbaada kimi zaman da düzenbaz bir çevirmenin elinde başka bir kitapla karışır. Böylece, durmadan bir yenisi başlayan, bir türlü sonlanmayan, giderek bir daire halini alan bir hikâyeye dönüşür *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*. Ama bir sorun daha vardır. Sadece finallerinde değil, romandaki hikâyelerin başlangıcında da bir sorun vardır. Nitekim Calvino, romanın bir yerinde şöyle diyecektir: **"Bir hikâyenin kesin olarak başladığı an nasıl saptanabilir? Her şey zaten daha önce başlamıştı, her romanın ilk sayfasının ilk satırı daha önceden kitabın dışında zaten olmuş bir şeyden söz eder. Ya da gerçek hikâye on ya da yüz sayfa sonra başlayan hikâyedir, ondan önceki her şey yalnızca bir öndeyiştir."** Böylece okur (biz?) ile Ludmilla kitapçılardan kütüphanelere, matbaalardan yayınevlerine uzanan bir arayışa soyunurlar. Asıl kitabı bulmak üzerine kurulmuş, nafiye olduğu daha en başından belli olan bir arayış.

Yalnızca başlangıçlardan ibaret bir olan bir roman yazma fikri. Bu fikrin görünürde Calvino kadar okuru da tatmin ettiği aşikâr. Sadece hikâyenin girişini esas alan, hikâyeyi en heye-

canlı yerinde kesip başka bir hikâyeye başlayan, böylece sonsuz kere hikâye etme imkânı doğuran bir roman. Ama sadık Calvino okurları, bu fikrin onun için yeteri kadar tatmin edici olmadığını hemen anlayacaktır. Kitap boyunca yazmak eyleminin kendisi kadar okuma eylemini de yücelten Calvino, bu romanında çok önemli bir deneyime daha soyunacaktır. Kitap boyunca anlatacağı on değişik öykünün yanısıra bizi on tane de okur tipiyle tanıştıran Calvino, Jale Parla'nın tespitiyle, daha da öteye geçerek anlattığı hikâyeler yardımıyla "çeşitli yazın söylemlerinin parodisini yapar." Roman boyunca Calvino'nun yarıda keserek bir yenisini başlattığı her hikâye gerçekte başka bir yazın söyleminin bir parodisi olarak sahneye çıkar ve bir süre sonra yerini başka bir hikâyeye bırakır. "Kimi zaman feminist okuma kuramının, kimi zaman Yeni Eleştiri kuramının kimi zaman da metinlerarası ilişkilerin yazın geleneğindeki yerini temsil eden" bir satıhta gezeriz roman boyunca. Böylece, *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*'nun dairesel yapısı tamamlanmış olur. Bir yandan bir türlü sonlanmayan, sadece başlangıçlardan ibaret bir hikâye kuran Calvino, diğer yandan da romanının başka roman ve okuma söylemlerinin bir tür parodisine dönüşmesine imkân tanır. Bir romanlar romanı olduğu kadar türlü okuma deneyimleri üzerine bir roman olma vasfı da kazanır kitap.

Bir Kış Gecesi Bir Yolcu'nun soyunduğu bütün bu kuramsal derde rağmen bu hikâyenin bir yerde sonlanması gerekmektedir yine de. Bütün roman boyunca o romandan bu romana gezip durmaktan, türlü okuma söylemlerinin parodisini takip etmekten bitap düşmüş; yalnız, çaresiz, hayatını sadece kitapların ve okumanın gölgesinde sürdüren, gecelerini bir okuma lambasının cılız ışığına teslim eden okura bir tür teselli ikramiyesi niyetine bir son. Kitaptaki okur türlerinden biri olan Yedinci Okur vasıtasıyla buna da itiraz eder Calvino: **"Her öykünün bir başlangıcının, bir sonunun olması gerektiğine mi inanıyorsunuz? Eski dönemlerde bir öykü ancak iki türlü bitebilirdi: Her türlü sınavdan geçtikten sonra erkek kahraman ile kadın kahraman evlenirler, evlenmiyorsa ölürler."** Lakin, Yedinci Okur'un bu uyarısının hemen ardından, ideal okur olarak tasvir edilen Ludmilla'yı, "okurla" birlikte romanlar dünyasında bir o yana bir bu yana koşturup durduktan sonra yeniden görürüz. Kahramanımız, roman boyunca anlatılan onlarca okur tipi yerine ideal okurla, yani Ludmilla ile evlenmiştir ve kitap sona ermektedir. "Ludmilla kitabını kapatıyor, ışığı söndürüyor, başını yeniden yastığa dayayıp 'Sen de ışığını söndürsene. Okumaktan yorulmadın mı?' diyor." "Bir dakika," diyorsun sen, "Italo Calvino'nun *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* romanını neredeyse bitiriyorum." Kitap sona mı ermiştir, yoksa sonsuz kere yeniden mi başlamıştır? Bunu anlamak için *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*'yu yeniden okumamız gerekmektedir. Sonra bir daha...

BİR NEDENDEN ÖTÜRÜ

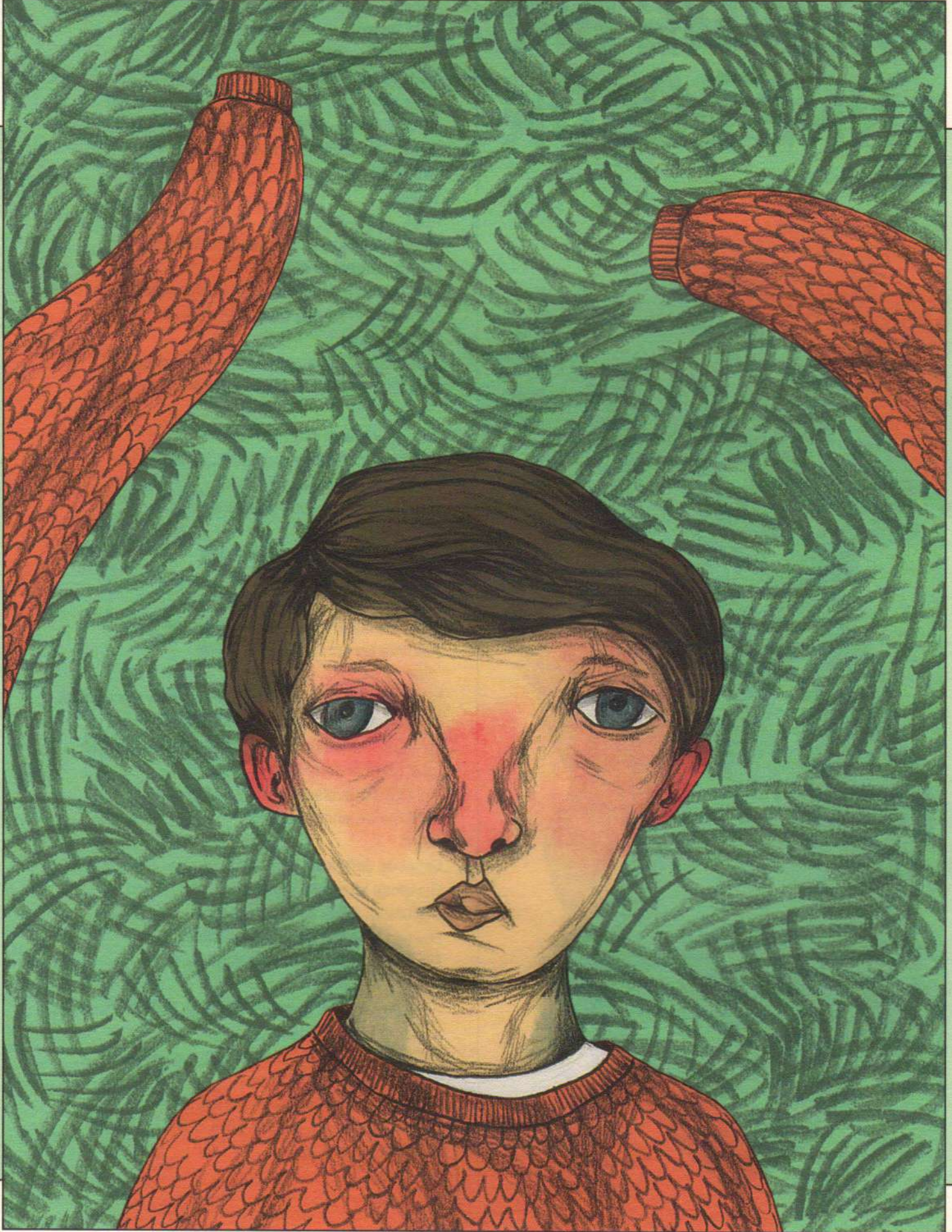
İsahag Uygur Eskiciyan

Onunla ne zaman karşılaşsam kolumu nereye koyacağımı bilmiyordum. Göğüslerimde kavuşturuyordum, olmuyor. Ukala gibi görünüyordum. Arkamda birleştiriyordum, olmuyor. Fazla maço... Ellerimi ceplerime koyuyordum. Kollarım gövdemle üçgen oluşturuyor, omuz başlarım yükseliyordu ikide birde. Deniz desen deniz değil ama dalgalanıyor. Kanat desen hiç değil ama birkaç tüy yapıştırılsa uçururdu beni bu ritim. Zaten vücudum gölge oluşturamayacak kadar cılız. Kilo desen tartmak için hassas terazi makul... Onu ne zaman görsem kollarım vişne dalında lastik bir terlik gibi bedenimden ayrıksı. Aptal gibi görüldüğüme yemin edebilirim. İşte bunun için Cumhuriyet Caddesi'ne çıkarken kollarımı artık yanıma almıyorum. Nereye koyacağımı bilmediğimden almıyorum. Ama sadece Cumhuriyet Caddesi'ne çıkacaksam... Sadece orada aptallaşmak için tek ama çok güçlü nedenim var. Bir nedenden ötürü kolsuz yürüyorum.

Caddenin tam ortasında ufak bir bakkaliye. Önünden geçiyorum. Lerna orada. Müşteri var, ilgileniyor. Kollarım varmış gibi tedirgin oluyorum. Sonra hatırlıyorum, onları evde bıraktığımı, rahatlıyorum. Birkaç dakika sonra tekrar geçiyorum bakkaliyenin önünden. Lerna orada. Bu sefer hesap makinesiyle uğraşıyor, kafasını gömmüş. Tuşlarla kaşları arasında bir karışık mesafe. O mesafede seni boğalım deseler bayramlıkla giderim. İçeriye girmeye cesaretim yok. Hem girip de ne diyeceğim ki. Müşteri gibi girsem para yok, âşık gibi girsem tip yok, arkadaş gibi girsem işte bunu da yürek kabul etmez. Lerna orada. Uzaktan sevmeyi koşulsuz kabul edeceğim kadar yakın bir mesafede. Sokak başında bekliyorum. Biraz zaman geçsin de tekrar deneyeyim şansımı diyorum. Zaman sokak başlarında kendini şaşırtıyor. Geçmek bilmiyor. Üzerimden mevsimlerin aktığını görebiliyorum ama kol saatimde dakikalık bir değişiklik bile yok. Tekrar geçiyorum. Lerna orada. Elinde bir kitap. Gazeteyle kapatmış kapağını. Gözlerini kaldırıyor kitaptan. Benim olduğum tarafa doğru. Buluyor gözlerimi. Buldu. Eliyle, "gel" yapıyor. Gidiyorum ellerine doğru. Yere bakıyorum. Adımı söylüyor. Büyüyorum. Adımı söylüyor. İçimin boşluğu nefes alıyor. Adımı söylüyor. İlk defa duymuş gibi seviyorum adımı. Burada ne işim olduğunu, soruyor. Susuyorum. Başımı okşuyor. Gözlerimi hafif yerden alıyorum. Hesap makinesine takılıyorum bir an. Görüyor, nereye baktığımı. Alıyor bana uzatıyor. Biraz oynamak ister misin, diye soruyor. Leblebi yazabiliyorum ben, diyorum. Gülümsüyor. İçime deniz akıyor, içimden tuz mecraları kopuyor, içimde dev bir kavak içimin rüzgârıyla devriliyor. Gülümsüyor.

Fıkırdım masala dönüşüyorum. Bana doğru uzatıyor tekrar. Al, leblebi yaz bakalım, diyor, bana da öğret. Bakıyorum. Hesap makinesini dua kartı gibi tutuyor. Ama kollarımı evde bıraktım, diyorum. Kazağımın boş kollarını gövdeyi sağa sola çevirerek sallıyorum. Ay evet nasıl da görmemişim, diyerek gülümsüyor. Tezgâhın arkasından başıma uzatıyor elini. Okşuyor. Eli oraya lehimlense, öylece kaynasa eli oraya, elini oraya naylon iple dikseler ya... Hesap makinesini gösteriyorum, "*Japonlar pilsiz çalışanını yapmış.*" Başımdan çekiyor elini. "*Öyle mi, anlat bana, peki nasıl çalışıyormuş?*" Nasıl başlayacağımı düşünüyorum. O sırada bir müşteri geliyor. Sigara istiyor. Müşteri, gençten bir adam. Büyük bir banknot veriyor. Lerna uzatıyor sigarayı. Kasayla uğraşıyor. Bozuk yok, diyor. Bana veriyor parayı, "*Gidip hırdavatçı komşuda boz bunu,*" diyor. Boş duran kazan kollarıma bakıyor. Parayı uzun halde, kazağımın cebine koyuyor. Gidiyorum. Lerna'yı onunla yalnız bıraktığım için kızıyorum kendime. Komşu müşterisiyle ilgileniyor, bekletiyor beni. Aklım Lerna'da. Umarım konuşmuyorlardır. Umarım gözleri yoktur adamın. Hırdavatçının işi uzadıkça uzuyor. Aklımda mutlu bitimli filmler oynuyor. Lerna ve müşteri. Nihayet hırdavatçının müşterisi gidiyor. Gözlerimle kazak cebimdeki parayı gösteriyorum. Lerna bozmanı istedi, diyorum. Cebimden alıp bozuyor parayı. Bozup yine cebime koyuyor. Koşarak gidiyorum o iki adımlık yolu. Adamla göz göze geliyorum. Kaşlarımı çattım. Lerna'ya bakınca eriyorum kısım kısım. Lerna teşekkür ediyor. Yine adama çeviriyorum bakışlarımı ve daha kızgın. Paranın üstünden bir bozukluk veriyor. Al, diyor, çikolata alırsın. Bilmediğim birkaç dil daha öğrenip adama öyle sövmek istiyorum. Ağız dolusu. Hatta ağızlar dolusu. Cebime koyuyor bozukluğu. İyi günler, dileyip çekip gidiyor. Lerna'yla göz göze geliyorum. Hiç bu kadar rencide olmamıştım. Gözlerim doluyor.

Bakkaliyeden çıkıyorum. Gözlerim yerde yürüyorum. Birçok konteyner ve birkaç sokak geçiyorum. Üzerime dinamitle stadyum yıkılmış gibi yürüyorum. Biri kulağımdan tutuyor. Sesinden tanıyorum babamı. "*Ne yapıyorsun burada?*" diyor, "*Kollarını çıkar, kazağın çuval gibi genişleyecek sonra...*" Gözlerimde asılı kalan yaşları fark ediyor. "*Ne oldu söylesene,*" diye sarsıyor. "*Lerna,*" diyorum. Sesim titriyor. "*Ne olmuş teyzene?*" diyor tedirginlikle. "*Öldü,*" diyorum.

KALBİME BİR ANNE DÜŞÜR

Bahri Butimar

Şeyma Aktürk

Aynanın aralığında duyumsadım,
İnfial hallerini iç monologlarının.

-Bizi sus!

Şuur varmaz yolculukların rüzgârına
Ten konuşmaz cisimlerin yağmuruna savruk.

Bir silsileyle kaybetmektir korkum

Utancı ve inancı ve umudu

-Bizi sus!

Vesaire

-ben...

Vesaireye sığmayan ebadıyla mananın,

Dillere persenk o olguların

Yani güvenmiş hislerin, hani kırılmış zamanın,

Demem o ki bıkmış tümcenin aşkına

-Beni de sus!

Anla... İnfiali meşru sözcüklerle sağalt beni

Ve kalbime bir anne düşür sevgili

-Sus!

Maskeler kandırırken benliği,

Kim kimdir? Kim değildir çoğu yanılgı.

Kaldır müktesebatı yanlış izleri

Kim olduğunu bilerek yaşayalım hayatı.

Büyüt beni;

Masal efsanelerinden müstesna,

Gerçeğin alametifarikasıyla,

"Bir varmışmış! yine bir varmış!" de,

Bana olmayan bir şeyden bahsetme.

Kalbime bir anne düşürdüğünde

-Sus!

Kocaman bir ev olur bahar bacasından kışı uğurlar

Penceresinden yazı karşılırsın seninle...

Bir çiçek özünden ağaç huyuna erişiriz özgürce,

İster göçmen ister temelli,

Dal uzatırız kuşların sonsuz göğüne ...

Kalbime bir anne düşür de

-Sus!

Ezgilerle çağırırım gün aydınlığı,

Çıplaklığı kitaplarla giydirelim

Doyuralım açlığı şiirlerle; böylece

Diyojen'in feneri karanlığa saklanır,

Rodin'in heykeli sokakları düşündürür!

-Sus!

Sonra uyut beni, gecenin en şaşalı yıldızlı örtüsüyle.

Kalbime bir anne düşür sevgili

Bütün mesafeler mukaddesleşir gözlerinle,

Korkusuzluğunla, İyiliğinle,

Merhametinle, Koşulsuzluğunla...

Söylemeye imtina ettiğim infial halli sözcüklerle

Sevebilirim seni

-Susma!

YÜZ GÜN ŞİİRİ

Nazlı Başaran

“Bu şiirler hep sana kavuşmak için sevdiğim,
Bu şarkılar hep sana.”

Yüz gün oldu sevdana düşeli.
Cılız ömrümden koskoca yüz gün.
Az uz değil, mevsimler geçiyor.
Seni ilk öptüğümde mevsim yazdı,
Şimdi ise kara bir kış geliyor.
Başımı duvara vura vura ettiğim o tüm tövbeler
Kirpiğinin ucuna vuruyor.
Bir ses yankılanıyor odanın içinde,
Yer, gök sen diyor.
Her gecenin sabahında günaydınlar sıkışıyor yatağa
Tam o anda kedim pencereden sarkıyor
yan komşunun çığlığı bölüyor nefesimizi
Uzun parmaklarınla sen,
Sen kapatıyorsun pencereyi
Dünya, az ötede kalıyor.

Tam yüz gün,
Yüz gün ve gece.
Yüz gün deyip geçme, çok fazla saat ediyor.
Aklımın ermediği kadar da dakika...
belki de sırf bu yüzden sabahlar hep sen kokuyor,
masalarda senin adın geçiyor.
Sana kalkıyor bütün kadehler
Tüm şiirler sana yazılıyor.
Akıyor zaman,
büyüyor çocuklar,
Bir gül, dikeniyile yeşeriyor göğsümde
Yürek, dalında titriyor.
Dudağının kenarını ısırtıyor bir kadın
Yarı beline kadar sevdaya batıyor.
Yüz gün oluyor, bak hatta geçiyor.
İndiriyor zırhını kötüler,
Acılar, köşelerine çekiliyor.

Ve büyüyor bu aşk
Kök salıyor.
Ele geçiriyor her ne varsa
Diz çöktürüyor.

SAİT'İN ODASI

Ezgi Ayvalı

Tam on yedi saattir buradayım. Odanın içinde gezindim. Sait'i düşündüm. Notları okudum. Ajandaları kurcaladım, pek bir şey anlamadım. Kadife perdeleri kokladım. Kaşmir halıya dokundum. Acıktım. Susadım. Uyudum, kâbuslarla uyandım. Hiç ama hiç ağlamadım. Sait'in viskisinden, purosundan içtim. Sait'in siyah deri koltuğunda oturdum. Hâlâ oturuyorum. Gözlerimi karşıya dikmiş öylece duruyorum. Gören, karşımda duran manzaranın, şehrin yanıp sönen rengârenk ışıklarının büyüüne kapıldığımı düşünür ama ben sadece camdaki ürkütücü yansımamı izliyorum. Bir de arada bir belirip kaybolan Sait'in gözlerini.

Elimde Visconti marka, altın kaplama bir dolma kalem var. Ne zamandan beri elimde bilmiyorum. Beş veya altı yıl önce almıştım bunu ona. Hatırlıyorum. Nasıl da heyecanlanmıştı paketi açarken ve nasıl sevinçle sarılmıştı. İlk zamanlar kullanmaya kıyamamıştı. Uğur getirdiğine inanıp bütün önemli iş anlaşmalarını bu kalemle imzalıyordu. Derken alıştı, kullandı, tüketti kalemi. Kaldırıp koydu bir köşeye. Tıpkı hayallerime ve gençliğime yaptığı gibi.

İçimde bir şeylerin yandığını hissediyorum. Vicdan yanığı kaplıyor bütün odayı. Biraz sonra, gelen yanık kokusunun vicdanımdan değil, masaya düşmüş yanmaya devam eden purodan geldiğini fark ediyorum. Purosunu içmeme kızar Sait. Çalışma odasına girmeme de kızar. Hele şimdi, çok sevdiği masif ceviz masasının orta yerine bir yanık lekesi oluşturduğumu görse... Hem de tuhaf, böcek şeklinde bir leke. Neyse ki görmeyecek. Neyse ki artık, istese de hiçbir şey göremeyecek Sait.

Bu odada bütün gün ne yapardı acaba diye düşünüyorum saatlerdir. Hatta bazen bütün gece. Şu karşımda duran büyük deri koltukta uyuyakaldığına ne çok şahit oldum. Sait'in sevdiği her şey bu odada. Ben hariç.

Çekmeceleri kilitli olurdu sürekli, tıpkı şimdi olduğu gibi. Anahtarlarının nerede olduğunu hatırlamaya çalıştıkça, o anahtarlar yüzünden yaptığımız kavgaları hatırlıyorum. Çok kavga ederdik. Yok, hayır, biz aslında hep kavga ederdik. Her akşam, her sabah, yemeden, içmeden kırdık birbirimizi. Ne giydiğime, ne yediğime, hangi filmi seyredip hangi kitabı okuduğuma karışırdı. Onun gayet modern ve anlayışlı olduğunu düşünen arkadaşlarımla görüşme sıklığına bile karışırdı. Gü-lüşmez, konuşamaz, anlaşamaz olduğumuzdaysa tama-

men parçalandık. Keşke çekip gidebilseydim. Keşke, sıradan insanların yaptığı gibi, önce evimizi, sonra da -zaten ayrı olan hayatlarımızı- ayırabilseydik. Ne çok döndürdü beni kapıdan, keşke bıraksaydı. Sağ salım iki insan olabilseydik keşke. Kalemî öylesine sıkıyorum ki o ara, parmaklarımda desenler çıkıyor. Keşke demek için on yedi saat geç kaldım.

Kalkıyorum. Uyuşmuş bacaklarımla açılması için odanın içinde küçük adımlarla yürümeye başlıyorum. Birkaç saat önce yaptığım gibi. Ahşap kitaplığın tam ortasında, harflerine göre sıralanmış ciltlerinden değil, rastgele dizilmiş diğer ansiklopedilerin arasından birini seçiyorum. Kalın, bordo kapağı açıp, sayfaları çevirirken ellerim Sait'in elleri oluyor. Büyük güçlü elleri, uzun parmakları, sayfaları çeviriyor benimle birlikte. Bunun bir sözlük olduğunu anlıyorum.

Fransızca'yı iyi konuşurdu Sait. Çoğu kez onun telefonda konferans görüşme yaparken Fransızca konuştuğunu görür, şaşırırdım. Beni görünce derhal odanın kapısını kapatırdı. Kiskanırdım. "*Bana da öğret,*" demiştim bir keresinde. "*Her şeyi bilmene gerek yok,*" deyip kapatmıştı konuyu. Fransızca konuşarak birbirimizi anlayacak cümleler kurabilir miydik?

Kitabı karıştırmayı bırakıp yerine koymak istiyorum. O sıra bir kâğıt düşüyor yere salınarak, bir kartpostal sanki. Kitabı yavaşça bırakıyorum. Eğilip alıyorum. Bir fotoğraf. Sait'in sayıklamalarının bulunduğu eski bir fotoğraf bu. Bodrum'da yaptığımız kısa bir tatilde çekilmişti. Annemin ölümüne alışmaya başlıyordum o sıralar. Tekne turuna çıkmış, balık tutmaya çalışmıştık. Mutlu olduğumuzu anımsıyorum şimdi. Ya da mutlu olmaya çalıştığımızı. Yıllar önceydi. Bir kitap daha alıyorum farklı sıradan. Sesi yükseliyor Sait'in. Bir fotoğraf daha düşüyor yere. Mezuniyet törenimden. Sait yanımda elini omzuma atmış. Yüzü gülmüyor. O günden sonra hayatımı nasıl mahvedeceğini düşünüyor gibi tutuyor omzumu. Benim olan bitenden haberim yok. Mezuniyetimin sevincini yaşıyor, yurt dışında mastır yapma hayalleri kuruyorum o sıralar. Bir başka kitap, bir başka fotoğraf daha. Ankara'ya yaptığı iş seyahatlerinden birinde, peşinden çanta gibi beni de sürüklediği günlerden kalma. Bütün kütüphaneyi boşaltıyorum dakikalar içinde. Neredeyse her kitabın arasına bir fotoğraf saklamış Sait. Benimle değil, fotoğraflarımla yaşamış yıllarca. Kulaklarımda sesi, çığlıkları, feryatları kesilmiyor. İlk kez ağlıyorum. Yavaş yavaş sağır oluyorum kitapların, fotoğrafların arasında, Sait'in odasında.

KENDİME AİT BİR ODA

Esra Pulak

Zühal Öztürk

*Sevgilim; bir mucize olsa...
Kavuşsak aynı göğün altında.
Güneş'i sen alsan, ay'ı bana versen.
Kayan yıldızlardan tuttuğum dileklerden
öyküler yazsam sana...

*Madem ki kavuşamayacağız,
ayak izlerini takip ederim ben de...

*Bazı günleri kalbine ince ince işlersin ki unutmayasın.

"Kendine yapacağın en büyük kötülük
kendini yok edip sadece ben'i var etmektir,
yapma bunu..." dedi, yaptım.

*İnsan kalbi bir kere kırılmaya görsün,
aynı acı iki kere yaşanmıyor.

*Yazdım çizdim, yazdım çizdim.
Sonra dedim susayım!
Hasat mevsimi sona erdi işte...

*Kalbine doğru yaptığın her yolculuk
şiiire dönüşür...

"Gideyim buralardan,
hem sen beni özleyince daha iyi yazıyorsun," dedi.

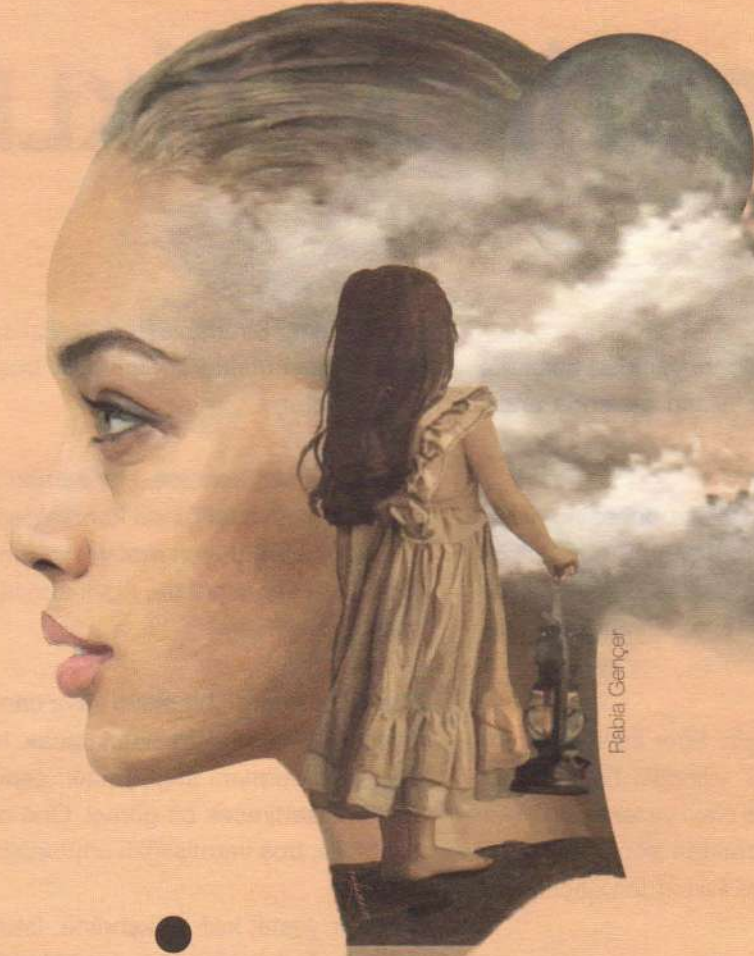
"Kal!" diyemedim...

*Mühim olan kurduğum cümleler değil,
bana kurduğum cümlelerin arkasını gören gerek.
Dili konuşturan şeyin
ne olduğunu anlayan gerek bana.

"Ben mi seni çok aradım,
sen mi beni buldun?" diye sordu:

"Fark eder mi?" dedim.
Kaybolmayacaksın bundan böyle...

Ne vakit yere sıkı bastım,
o vakit yerden yükseldim.
Hayal ettiklerimi
gerçekleştirmek için
ihtiyacım olan tek şey,
kendime ait bir odaydı,
kalbim'di.

DİLEMMMA

Merve Öz dolap

Aynı muhit, aynı ev, aynı yatak... Gözlerimi açıyorum, ev kadar sessiz kalkıyorum. Aynı gün... Sabahlığımı sırtıma geçirip banyoya gidiyorum, yüzümü yıkayıp aynaya bakıyorum. Aynı ben...

Kaçıp kurtulamadığın tek şey belki de kendinsin, üzerinde günlerce düşündüğün teorilerle başbaşaiken gömüldüğün benliğin. Her şeyi değiştiren de aynı kalan defoların, yamaların ve korkunç yemyeşil bir benizle, önüne gelen tüm iki ayaklıları yok etme isteğin. Kırıldıkça öfkeyle kaynamış ikinci bir benlik bunun sebebi. Tüm kırgınlıkların intikamını almaya yeminli dokunuşlarla yakınlaşmaya başlamak artık... Şefkatten nasibini alamamış iki ayaklıların açtığı yaralar sevgiyi unutturmuş çünkü. Anlamını unutmamışlar içinse elinde baltasıyla bir karanlık bekliyor. O baltanın en keskin ucu olmak arzusu ikinci benliğini sarıyor. Diğer yarım direniyor "onlara benzeme," diyor ama bilirsiniz "inti-

kam soğuk yenen bir yemektir" ve öbür yarım gözleri dönmüşçesine aç.

Hâlbuki başa dönmek istiyorum ben, tüm satırları baştan yazmayı, tüm hikâyeyi yok saymayı diliyorum. Günlerce uyumuşum da bir öpücükle uyanmışım gibi hissetmek istiyorum. Tek yapabildiğimse güzel çocuk yanıma kesikler atmak... Bembeyaz elbisesi kanlar içinde şimdi ama koşup dizlerime sarılıyor yine de, yine bana sığınıyor. İçimi biliyor çünkü, çünkü içim o... Asaf doğru söylüyor; bütün renkler aynı hızla kirleniyor, birinciliği beyaza veriyorlar. Başını okşuyorum ve ona söz veriyorum: söz küçük kızım, hiç büyümeyeceğiz biz. El ele koşacağız yine gökkuşağının bittiği yeri bulmak için, ufuk çizgisine dokunup güneşi batıracağız. Çok şey öğreneceğiz çok, yolumuz uzun. Seni sırtımda taşıyacağım yorulursan söz. Sakın bırakma beni. Çünkü sen bensin, ben de senim. Başka kimsemiz yok.

İÇSELLEŞTİREMEDİKLERİM

Mustafa Silici

Aralık.

Yıl bitmeden, otur, nefes al, düşün, ölç ve yeniden harekete geçtiğinde daha akılcıca davran diye yılların arasında aralık bırakılmış bir kapı.

Hatırlasana yılın ilk gününden birkaç dakika öncesini, aklından geçenleri, dileklerini, planlarını, umutlarını. Bütün kalbini verip kendinden ve bilhassa hayattan beklediklerini. Geride bırakmak üzere olduğun yılda iyi kötü tecrübelerinle aynı hataları yapmayacağına dair kararlı ifadelerini.

Bugün aralığın herhangi bir günündeyiz. Eğer zahmet olmasaydı bir kâğıt kalem çıkarıp 2017 yılındaki her bir ayın karşısına, o aya ait senin için en önemli olayı yazar mısın? Her ayı sadece bir olayla temsil et ve yazdıktan sonra her birini 2017 yılına girmeden önce aklından ve kalbinden geçenlerle eşleştirmeye çalış.

Hep bir sürpriz var değil mi? Hesaplamadığın, beklemediğin, dilemediğin başka başka olaylar. Bütün bunların senin dışındaki geliştiğine, yaptığın planların hayatın kendi planlarıyla çatışıp seninkini tuzla buz ettiğine inanabilirsin. Bir bakıma öyle. Çünkü hiçbir hesap, kusursuz değildir. Ancak, bir fâni olarak bütün planlarını daha sonuçlanabilir bir hâle getirebilirsin. Yani istediğin gibi bir yıl geçirebilmenin koşulu; dileklerine, planlarına, umutlarına motive olmaktan geçer. Bunun için sana, 2018 yılında senin anahtarın olabilecek beş farklı motive aracıdan bahsetmek istiyorum.

Bir. Kendine bir şarkı seç. Dinlediğin zaman içinde uyuyan hisleri harekete geçirecek, ayak uydurduğun sistemde seni sarsıp kendine getirecek, sana, seni ve misyonunu hatırlatacak, her dinlediğinde seni şeridine yeniden sokacak bir şarkı. Merak etme sıkılmayacaksın dinlemekten. Bilakis kendini hiç olmadığı kadar güçlü hissedeceksin her defasında.

İki. Özel bir kokun olsun. Şimdiye kadar kullanmadığın bir esans. Git bir parfümeriye onlarcasını keşfet, kokla, hangisiyse seni uyanmış ve ferah hissettirecek onu al. Kutusunu açma ama, yeni yılı bekle. Unutma, günlük kullanmayacaksın

bu kokuyu. Sıradanlaştırmayacaksın. Ne zaman planlarını hayata geçirmekte zorlanmaya başladıysan o zaman sıkıca sıkıca üstüne.

Üç. Bir tat seç kendine. Her zaman tüketmeyeceğin cinsten. Yediğinde veya içtiğinde kendini, emellerini, aldığın kararları hatırlayacağın, düşen motivasyonunu tamamlayacak o sihirli tada karar ver şimdi de. Ağzına aldığına sadece tek bir şeyi hatırla. Hedeflerini.

Dört. Bir fotoğraf, bir resim veya canlı canlı gördüğünde sana ne yapman gerektiğini hatırlatacak, hayatın getirdiklerine karşı dimdik durmanı sağlayacak, seni her zamankinden daha güçlü hissettirecek bir görsel. Ona baktığında yorgunluğunu, zayıflığını, boş vermişliğini unutacağın bir görüntü olsun bu.

Beş. Bir yastık kılıfı al kendine. İstedığın kumaşa, istediğin baskıda. Dolabında sakla onu. Her daim tertemiz ve hazır olsun kullanımına. Gün ne kadar kötü geçerse geçsin, kendini kendinden uzaklaşmış hissettiğinde geçir yastığına, sarıl, yüz koy ona ve uykun o gece şifa olsun sana. Daha mutlu daha umutlu uyan yeni güne. Azmin kaldığı yerden devam etsin.

Bu beş anahtar sana, hayatın döngüsüne kendini kaptırıp otomatikleşmiş bir insan olduğunda es verecek, seni yeniden aklın ve kalbinle bir araya getirmeye yarayacak etkili bir araç olacak. Emin ol bu anahtarları elinden düşürmezsen 2018 yılı tahmin ettiğinden daha kontrollü, daha kararlı ve sonuca odaklı geçecek. Eğer geride bıraktığımız yıl umduğunu bulamadıysan hemen harekete geç ve yeni yıla hazırlan. Güven bana artık adımların daha güçlü, toparlanışların daha hızlı olacak.

Sana, kendine güvendiğin, cesur olduğun, haksızlıkların karşısında durabildiğin, yaşayan her canlıya saygı duyduğun, yardımına ihtiyaç duyan insanların yanında olduğun, özgür düşünebildiğin, özgür hissedebildiğin, başarılarla dolu, sağlıklı, huzurlu ve barış içinde yaşayabileceğin bir yıl dilerim. Senin yanaklarından, büyüklerinin ellerinden, küçüklerinin gözlerinden öperim.

					1	2								
3	4	5	6	7	8	9	2	3	4	5	6	7	8	
10	11	12	13	14	15	16	9	10	11	12	13	14	15	
17	18	19	20	21	22	23	16	17	18	19	20	21	22	
24	25	26	27	28	29	30	23	24	25	26	27	28		

			1	2										
5	6	7	8	9										
12	13	14	15											
19	20	21	22											
26	27	28	29											

Esin Bayhan

3	10	11	12	13	14	15	6	7	8	9	10	11	12	13
17	18	19	20	21	22	23	12	13	14	15	16	17	18	19
24	25	26	27	28	29	30	19	20	21	22	23	24	25	26
							26	27	28	29	30			

ATEŞ BÖCEĞİ

Eray Yasin Işık

Ekin Başak Akçıl

“Korkmazsın değil mi?” dedi babam; tek kırma tüfeği omzundan çıkarıp bana verirken. Dedem eşeğin semerini bağlamış *“Yok canım, erkek adam korkar mı hiç,”* dedi. O saatten sonra korkamazdım. On iki yaşımıdaydım ve beş yıldır korktuğum her şeyi herkesten gizlemeyi iyi beceriyordum.

“Merak etme baba. Zaten yanımda Şibak olacak,” dedim. Şibak sanki konuşulanları anlamış gibi koyunların arasından kalkıp yanıma geldi. Göreve hazır oğulları Gümüş ve Gürcü de birkaç adım arkasında ona eşlik ediyorlardı. Aslında dedem benden çok onlara güveniyordu. Doğduklarından beri koyunların başında, genetik meslekleri olan çobanlık görevini yapıyorlardı. Köylülerin ‘Canavar’ diye tasvir ettikleri, benim ise çocukken hayal dünyamdaki canavar resmi ile özdeşleştirdiğim, aslında kurt familyasından olan bu yırtıcı hayvanları, sürünün yanına yaklaştırmıyor, gerekirse kavgadan çekinmiyorlardı. Yaylım sırasında koyunların etrafında koşuşturarak onların bir arada kalmasını sağlıyorlardı. Gümüş kafasının üzerinde parlayan gri tüyleri ile isminin hakkını veriyordu. Gürcü ise heybetli ve sesi çok çıkan bir kangaldı. Çabuk sinirlendiği için dedem onu Gürcü bir asker arkadaşına benzetmiş, ismini böyle kazanmıştı. Anneleri Şibak’a gelince; o ne bir ırkçı yakıştıрма, ne de fiziksel bir özelliği yüzünden bu ismi taşıyordu. Daha yavruyken yaptığı yaramazlıklara dedemin *‘Hişşt bak, bak’* diyerek şaşırması, onun da duyduğu bu seslere tepki vermesi üzerine, zamanla *‘Hişşt – Bak’* evrimleşerek Şibak hâlini almıştı.

Dedem kadar ben de onlara güveniyordum. Yoksa sabaha kadar ormanda tek başıma koyunların yanında kalmak pek harcım değildi. Elimdeki tek kırma tüfeği her ne kadar kullan-

masını bilsem de her atış sonrası omzuma yaptığı geri tepme darbesi onu kullanmamı zorlaştırıyordu.

Dedem eşeğe binmiş bana sıkı sıkı tembihliyordu. *“Aman oğlum dikkat et. Bizim köyde harman kaldırdığımızı gören, sen yalnızsın diye sürüye girer, koyunları çalar. Gözün açık olsun, sakın uyuma,”* dedi. O âna kadar çok da korkmuyordum. Ama dedemin anlattığı bu hırsızlık planı biraz içimi ürpertti. Babam bunu anlamış olacak ki *“Yok canım kim gelip çalacak. Sen uykun gelirse yat ama çalar saati kurmayı unutma,”* dedi. Çalar saat diye tabir ettiğimiz bir koyunu uyu-
madan önce ip ile kendi ayağıma bağlamaktı. Eğer sürü hareket ederse ayağına bağlı koyun da onlara katılacak, seni çekerek uyandıracaktı.

Dedem eşeğin üzerinde, babam arkasında meşelerin arasından kaybolarak köye doğru yola koyuldular. Hava kararmak üzereydi, dedem huysuzdu. Gözden kayboldukları halde hâlâ sesini duyabiliyordum. *“Geç kaldık, sabaha kadar motor çalı-
laşacak, hep para bunlar,”* diye söyleniyordu. Eli anadut ve dirgen tutan her kişi bugün harman kalkacağı için köyde çalışacaktı. Ben ise en güçsüz halka olarak koyunların başında yaylada kalmıştım.

Gece karardığında yıldızlar daha belirginleşmişti. Dolunay ise bana gece lambası görevi üstleniyordu. Yaktığım ateş hem sinekleri hem de yabani hayvanları yanıma yaklaştırmayacaktı. Daha önce dedem ve amcalarımla yaşadığım gece nöbetlerinde bu kuralları öğrenmiştim. İlk defa yalnız kalacak olmam daha önce tecrübe ettiğim tüm ayrıntıları hatırlamama sebep olmuştu. Stres altında hafıza daha iyi çalışıyordu. Tü-

feğin ağzında fişek sürülü ama emniyeti kapalıydı. Olası bir harekette havaya ateş açarak etrafıma korku salacaktım. Kendimi kepenek altında güvenli bölgeye almıştım. Daha küçük yaşlarda evde korktuğum geceler yorgan altında büzüşerek yarattığım bu güvenli bölge hareketi beni türlü korkulardan korumuştur. Şimdi yine aynı haldeydim. Cırcır böceklerinin çığlıkları ile meşe odunlarının yanma sesi doğanın ürperici konçertosunu oluşturuyordu. Etrafımda korkulacak o kadar fazla detay olmasına rağmen benim aklım dedemin anlattığı hırsızlık planındaydı. Kurt gelse kangallar onun icabına bakardı. Ateş sayesinde başka hayvanlar yaklaşamazdı. Ama insan, en tehlikeli canlıydı. Sinsi, kurnaz ve on iki yaşında bir çocuktan korkmayacak kadar cesaretliydim. Üstelik koyunlardan bir kaçını çaldırarak olmam dedemin bir yıllık emeğini yok etmem demekti. Bu sorumluluk gözlerimi daha da açmamı sağladı.

Birkaç saat geçmiş doğanın yeni bestesine etraftaki baykuşlar da katılmışlardı. Dolunay biraz daha kızarmış, yanan ateşin alevleri hayal kurmamı kolaylaştırmıştı. Dedemin hırsız hikâyesini, birkaç değişik finalle kafamda senaryolaştırmıştım. En akla yatkın olanı gerçekleşmesin diye ateşi sürekli harlayacaktım. Uyanık olduğum düşünülürse sürünün yanına yaklaşamazlardı. Tüm tedbirleri aldığım sırada karşı tepede bir ışık gördüm. Önce bunu yıldızların suya yansması olarak düşündüm. Fakat meşe ağaçlarının arasında yıldızların yansıyacağı bir su birikintisi yoktu. Ayağa kalkıp daha dikkatli baktığımda gördüğüm ışık düpedüz bir sigara ateşiydi. Ara ara çekilen derin nefesler ateşi harlıyor, sanki sürüyü soymak için beni gözleyen adamları ele veriyordu. Benim onları gördüğümü fark etmediler. Yoksa arka arkaya sigara yakıp yerlerini

açık etmezlerdi. Etrafta korkumu saklayacak kimse olmadığı için rahat rahat korkabilirdim. Elime tüfeği aldım. Fişekliği belime takıp biraz daha güven kazanmaya çalıştım. Umarım kullanmak zorunda kalmam diye düşünürken Şibak ters giden bir şeyler olduğunu sezmişti. Yanıma gelip gözlerimin içindeki korkuyu gördü. Sanki beni telkin eder gibi hırladı. Evlatlarını da yanına almış görev bekliyordu. Onun benden daha çok tecrübesi olduğu için emir komuta artık ona geçmişti. Yine hırlamayla karışık havlama ile oğullarına tetikte olmalarını emretti. Sürünün etrafında daire çizmeye, arada bir havlayarak beni de bilgilendirmeye başladılar. Gümüş ve Gürcü daha hareketli, Şibak arada bir rapor verir gibi yanıma geliyordu. Gözlerimin içindeki korku azalana kadar bu böyle devam etti. Bu sırada sigara tiryakisi hırsızlar sürekli bizi gözlemeyi sürdürdüler. Birkaç saat sonra köpekler artık yorulmuş benim de korkum azalmıştı. Şibak yanıma yatarak sanki benim de artık uyumam gerektiğini anlatıyordu. Koyunlar biraz sonra uyana-cak yayılım için hareketleneceklerdi. Ama sigaralı hırsızlar gitmeden uyumaya niyetim yoktu. Bu saate kadar çoktan gelip koyunları çalmaları gerekiyordu. Ama onlar bunun yerine sabahın ilk ışıklarına kadar sigara üstüne sigara içtiler.

Güneş yüzünü göstermeye başladığında hırsızları kamufle eden meşelikler daha görünür hale gelmişti. Sigara ateşi hafif solarken meşeliklerin arasında gizlenen adamları seçemiyordum. Dolunay veda ederken güneşin sağladığı ışık ve verdiği güvenle meşeliklere doğru ilerledim. Hedefe yirmi otuz adım kala olduğum yere çivilenmişim.

Beni gece boyu tedirgin eden sigara tiryakisi koyun hırsızları pek de korkunç görünmeyen ateş böcekleriydi.

AHDE VEFA

İLK KADIN YAZARLAR ARASINDA DOSTLUK VE DAYANIŞMA - II

Aynur Soydan Erdemir'e...

Nur Kıpçak

Zaten hangi köşemiz, hangi bucağımız vardır ki seni derhastır ettirmesin?

Fatma Aliye

Türk edebiyatı tarihinde, 1892'de yayımlanan *Muhadarat* romanı dolayısıyla ilk kadın romancı olarak bilinen Fatma Aliye, sadece roman yazmakla kalmaz; aynı zamanda çeviriler yapar, tarih kitapları ve makaleler kaleme alır. Savaş yıllarında öncülük ettiği ve içinde bulunduğu dernek çalışmalarıyla kadınların toplumsal hayata katılması ve yaşamlarını kendi başlarına idame ettirebilmesi için eğitim almaları konusunda ilk teklifleri sunan düşündürdür Fatma Aliye. Onu bugünle birleştiren, kadınlık üzerine düşünceleridir: Kadınların bağımsız bireyler olmasını, dayanışma ve birlik içinde kalmasını, toplumun her alanında söz sahibi olarak güçlenmesini ve toplumun kadınlara dayattığı konumu kabullenmemesini savunur. Yayın hayatını 1895'ten 1908'e kadar sürdürerek en uzun süreli kadın dergisi olma özelliğine sahip *Hanımlara Mahsus Gazete*'de Fatma Aliye, "muallime-i faza'il-penahımız" (faziletli-lerin koruyucusu) "üstad-ı muhterememiz" (saygıdeğer üstadımız), "ismetli Fatma Aliye Hanımefendi Hazretleri"; yazdığı yazılar ise, "makale-i hakimaneleri" (hikmet sahibi makaleler) olarak anılır.

Nigâr Osman, "İslamiyet, Hammiyet" yazısında Fatma Aliye'den hürmetle bahseder: "*Memleketimizde bir Fatma Aliye'nin âlem-i matbû'âtta âsar-ı hakîmâne ve muharrirât-ı fâzîlânesiyle ibraz-ı iktidar etmesi bilcümle müntesibîn-i edebî hayran-ı fazâ'il eder ve nâm-ı fâzilet-i ittisamını bütün nisvan-ı İslamiyenin mefharı add ettirir.*"

Nazan Bekiroğlu, Nigâr Osman ve Fatma Aliye'yi birbirini tamamlayan entelektüel bir portre olarak görür: Nigâr Hanım, duygulu bir şair, içtimai bir örnek olarak dönemin nabzını tutarken, kadın, toplum ve din arasındaki ilişkilerin sorgulanması, şaşırtıcı ve çarpıcı tekliflerin sunulmasında ilk söz Fatma Aliye'nindir.

Kadınlardan gelir efkâra vüs'at
Makbule Leman

İstanbul'da şiirleri basında yayımlanan ilk kadın şairimiz, Makbule Leman. Şiirleri daha sonra *Makes-i Hayal* adıyla bir kitapta toplanır. Kurucularından olduğu *Hanımlara Mahsus*

Gazete'nin baş yazarıdır aynı zamanda. Kısa ömrünün on dört yılını hasta yatağında geçiren Makbule Leman otuz üç yaşında vefat eder fakat dostları onu ne sağlığında ne hasta yatağında ne de vefatından sonra unuttur.

"İslamiyet Hammiyet", Makbule Leman gibi Nigâr Hanım'ın *Hanımlara Mahsus Gazete*'de son yazdığı makale, gene Makbule Leman hakkındadır: *Makes-i Hayal* ve *Tessürüm*. Fakat bundan sonra da Makbule Leman'ı unutamaz, sık sık kederle yâd eder: "*Ortalık zalâma bûrûnüb de inzivâ-gâh-ı kadîmîme kapandığım sâ'atlerde Leman'ın "Teselliyet-gâh-ı ma'sûmâne"sine cân atıyorum. Beni mûlahazât-ı muhtelif ile dil-hûn u perişân ediyor. Leman, bir fikr-i sakîmi sen tahsîs etdin; bir sınıf-ı lâ-yeflihûna kıymet-i hüsn-i mu'ameleyi, şevk-i nadîmi sen öğretdin; şimdi elimizde de yalnız bu kıymetli eserlerin kaldı; sen, ey ferîşte-i semâ-i nişin! Makamına çekildin.*"

Fatma Aliye, birçok kez yazar Makbule Leman için. Söz gelimi *Nûsha-i Fevkalade*'de yayımlanan "Makbule Leman" başlıklı makalede, onun gayretinin yeteri kadar dile getirilmediğine dikkat çeker ve aslında bütün yazar kadınların gayretinin eksik görülmesinden endişe ettiğini yazar. Bu zannın nedeni ise Makbule Leman, *Tercüman-ı Hakikat*'ta kendi imzasıyla yazarken isminin müstear sanılmasıdır. Fatma Aliye'ye göre bunun nedeni; "*O makalât-ı hakîmâneyi o tarz ifade-i şâîrâne ve filozofâneyi o kudret-i kalemiyeyi bir kadına veremediklerinden o türlü bir kadını bulduğumuz ihtimaline kâil olmadıklarından idi.*"

Efsus makalesinde Makbule Leman'ı da anar: "*Âlem-i nisvanımız bir ataletle düşürülmüş, zulmet-i cehaletle sarılmış iken devr-i intibahımızdan sonra kadınlık alemimizin leyal-i muzlimesinde sanki bir yıldız belirdi. Ziyasıyla karanlığı tenvire çalışıyordu. Bu Makbule Leman idi.*" Ona göre Makbule Leman, kadınlık âleminin en karanlık devrelerinde yıldız gibi belirir; *Tercüman-ı Hakikat* sayfalarındaki eserleriyle matbuat âleminin dolunayı olur; kadınların hareketsizliğe ve bilgisizliğin karanlığına mahkûm edildiği bir zamanda temelleri sağlam bir üslup ve yürekli bir kalemle görülmedik güzellikler yaratır.

Fatma Aliye'nin bu makalesi şöyle biter: "*Bu üç kişi birbirimizi ne kadar sevdik. Öyle bir muhabbet idi ki ne hased ne re-*

kabet ne kıskançlık ona nüfuz edemezdi. Âlem-i matbuatta biz, birbirimize hürmet etmeyi biliyorduk" Makbule Leman, Fatma Aliye ve Nigâr Osman arasındaki dostluk, dönemin erkek egemen ortamında var olma mücadeleleri ve âlem-i matbuatta birbirleriyle olan dayanışmaları, kadın tarihi açısından büyük önem taşır.

Vatan ve millet için ne kadar candan hizmet ederseniz ediniz, gelecekte, bu son zamanlarda kadınların aşığılanması karşısındaki duyarsızlığınızın sorgulanmasına ve ayıplanmasına çare bulamayacaksınız.

Emine Semiye

Birçok öykü ve roman yazan Emine Semiye, aynı zamanda aktif olarak siyasetin içinde yer alır. Onun dernek faaliyetlerine, İttihatçılığın, Meşrutiyet'in ilanı ve 31 Mart gibi olayların Selanik'teki yansımalarına, siyasi beklentilerine ve hayal kırıklıklarına Hürriyet Kokuları'nda tanık oluruz. Dönemin etkisinde, "hürriyet, müsavat, adalet" mefhumlarını kendine şiar edinir ancak erkek çağdaşlarının aksine o, bu mefhumları kadınlar için de savunur ve "nisvan-ı hürriyet" için aralıksız bir mücadele verir.

Öyle ki Emine Semiye, ideolojik mücadelesinde ablası Fatma Aliye'den daha keskin bir taraf tutar ve *"Feminizmin amacı kadınları erkeklere gönül eğlencesi olmaktan kurtarmak ve erkeklerle aynı haklara sahip kılmaktır. Kadınlığın ilerlemesi ve kurtuluşu yine kadınların mücadelesi ile mümkündür."* diyerek ağırlığını kadın mücadelesinden yana kesin olarak ortaya koyar. Ablasının yazılarını yumuşak bir üslupta ve aydınlara yönelik bulur ki ona göre kadın mücadelesi, daha sert olmalı ve halkın anlayabileceği bir dilde yürütülmelidir. Ablasını camilere ve çeşitli derneklere konuşma yapması için çağırması bundandır.

Fatma Aliye'nin kardeşi, Nigâr Osman'ın ise yirmi altı yıllık dostu olan Emine Semiye, *Sefalet* romanını Nigar Hanım'a ithaf eder. Emine Semiye, *"İsmet-me'âbım sevgili hemşirem"* diye hitap ettiği dostuna sık sık seyyahi mektuplar yazarak onu gezmeye teşvik eder. Nitekim Nigâr Hanım, İstanbul dışına ilk seyahetini *"Hemşire-i kemâlât-perverim"* dediği Emine Semiye'nin davetine icabet ederek Serez'e gerçekleştirir.

Emine Semiye, *Hanımlara Mahsus Gazete*'de Makbule Leman'dan söz ettiği makalesine "Şu Asr-ı Terakkide Fâzılât-ı Muharrirâtımızın En Kıdemlisi" başlığını atar. Makbule Leman ise onun şifa dileyen mektuplarına hasta yatağında dahi cevap yazar. Emine Semiye, vefatını haber aldıktan sonra, Makbule Leman'a "Husûsiyetim"i yazar ve şöyle bitirir makalesini:

Fatma Aliye

"Sende ne yoktu? Şeref-i Nisvan olan ismet! Gözler kamaştıran ilim ve hüner! Her kadında bulunmayan saadet-i beytiye! Kâmilin mevcut idi."

"Kadın kadının kurdudur" der, erkek egemen düzen, *"Saçı uzun akı kısa"* der. Bu düzene direnmenin en iyi aracı ise, muhabbet ve tesanüd, o günden bu yana, dostluk ve dayanışma. Ki dayanışma, dile getirildiğinde kendiliğinden ortaya çıkan bir olgu değil, öğrenilmesi gereken bir mefhum, emek isteyen bir mesaidir. Fıtnat Hanım'dan Emine Semiye'ye, onların makale, şiir, roman, güfte ve bestelerinde zuhur eden vefakârlıkları, kadın tarihinin can damarı. Sadece yazmaya cüret edenler değil, aynı zamanda, *"Âlem-i matbuatta biz, birbirimize hürmet etmeyi biliyorduk"* diyerek yazarlar arasındaki dostluk ve dayanışmanın önemini vurgulayan, ahde vefa ilkesini şiar edinip ne olduğunu öğreten, birer yol gösterici onlar.

Not: Bu yazı dizisinde kullanılan fotoğraflar, Taha Toros Arşivi'ndendir.

ELMA AĞACI

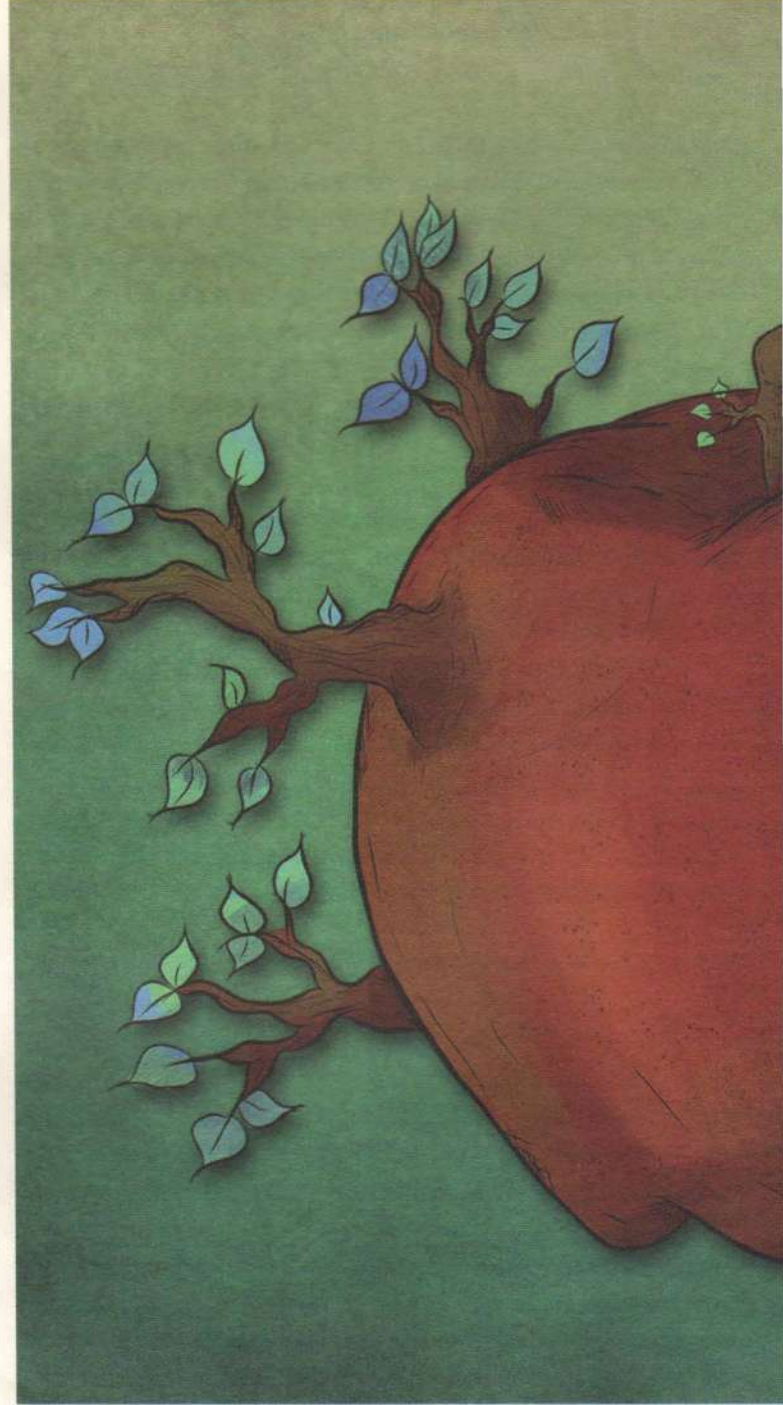
Atılay Aşkaroğlu

Ben küçükken, evimizin bahçesinde kocaman bir ağaç vardı. Elma ağacıydı bu ağaç. Yemyeşil örtünün tam ortasından, örtüyü yarıyormuş misali göğe yükselirdi. Her bir dalı bulutlara dokunmak istercesine burunlarını yukarı dikerdi. Kalın bir gövdesi vardı bu ağacın. Beş altı kişi, çevresinde el ele tutuşarak ancak sarabilirdik onu. Öyle cesaretle yükselirdi ki göğe, kalın gövdesinin yanında durup başımı yukarı kaldırır, yapraklarının arasından göğün maviliğini izlerdim, yeşil tonlarında.

Babam, elmalar olmadan koparıp yememe izin vermezdi. Olgunlaşmalarını bekler, sonra elime tutuşturduğu bir sepet ile elmaları toplamaya koyulurduk. Ah, o kadar zordu ki o elmaların olgunlaşmasını beklemek. Küçük aklım ile sabırsızlığımın kurbanı olurdu çoğu kez. Gizli saklı, boyumun erdiği yerden olgunlaşmamış bir elma koparıp ağacın gövdesinin arkasına sırtımı dayar, afiyetle yerdim kopardığım elmayı. Birkaç kez yakalanmış olsam da, ceza almamış, sabretmeyi öğrenmem adına nasihatlerde bulunulmuştu. Fakat her seferinde ben, sabırsızlığıma yenik düşüyordum.

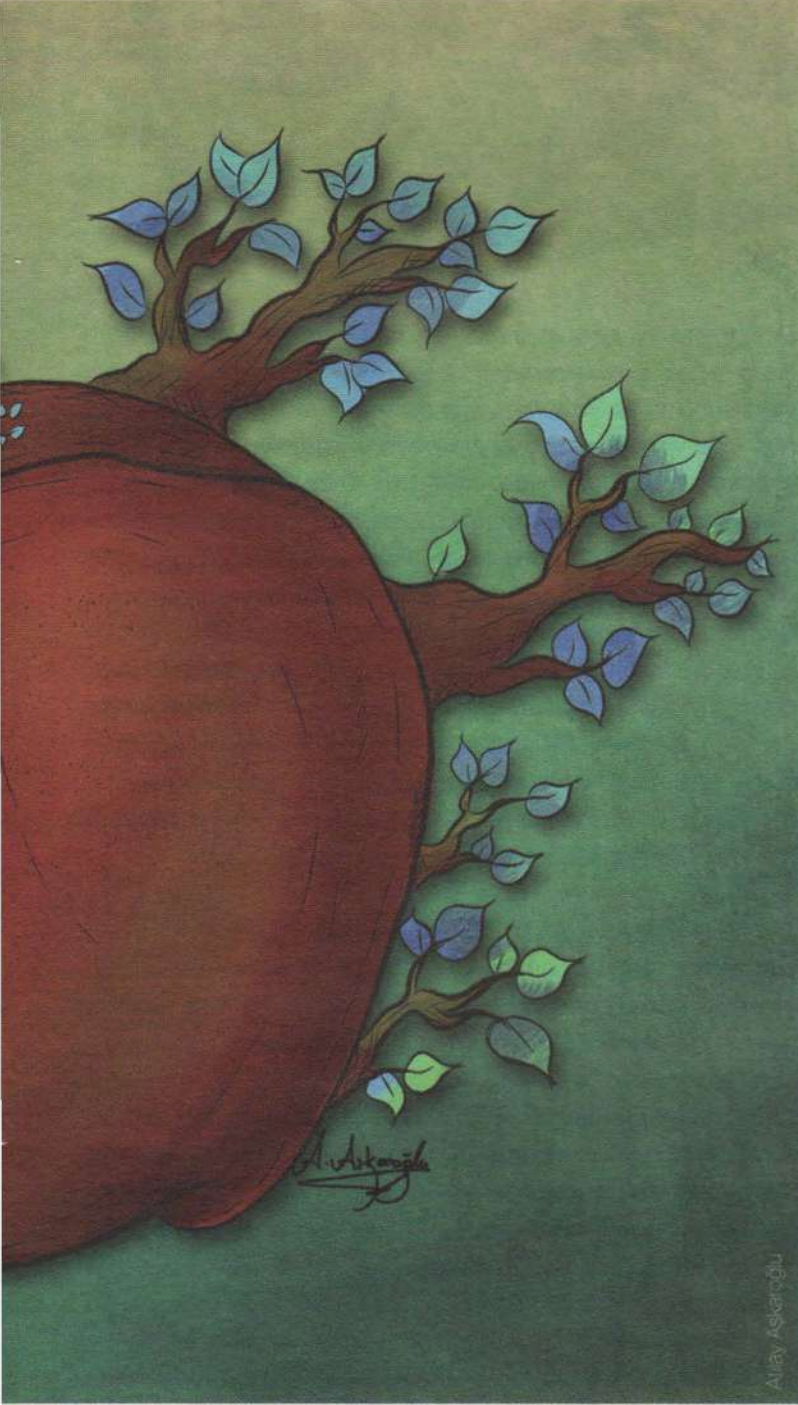
Elmaların olgunlaştığı belirli bir an olduğunu düşünürdüm. Öğlen saat tam on iki buçukta... Güneşin en tepede olduğu o an, koşarak ağacın gövdesinin yanına gider, elmaları izleyerek babamın açık kahverengi tonlarındaki sepet ile kapıda belirmesini beklerdim. Güneşin ışığı ile meşek ediyormuş gibi öyle güzel parıldardı ki bu elmalar, içerisinde binlerce çeşit şeker olduğunu zannederdim. Başımı iyice geriye yaslar, yaprakları güneş ışığına karşı siper ederek içlerindeki en güzel elmayı seçerdim kendime. En kırmızı olanı, en büyük olanı...

Babam, sepet ile kapıda belirdiği zaman, gözlerimi seçtiğim elmadan bir saniye bile ayırmadan sabırsızlıkla ağacın yanına gelmesini beklerdim. Ağacın yanına gelir, bana: "Bu sefer hangi elmayı seçtin bakalım evlat?" diye sorar, ben ise gözlerimi ayırmadan işaret parmağımı kesin ve net bir eda ile seçtiğim elmaya yöneltirdim.

“

En tepede olmak kıstas değildir hiçbir zaman, önemli olan inandığın doğrultuda başarabilmektir.

Bir gün, aralarından en kırmızısı olarak seçtiğim elma, ağacın en tepesinde parlıyordu. Babamın sorusu üzerine ben yine kesin ve net bir eda ile işaret parmağımı elmaya diktim. Bunun üzerine babam, o an anlayamadığım fakat daha sonra idrak ettiğim şu cümleleri kurmuştu:

“Evlat! Başlangıç, her zaman en diptedir. Başlangıç, karanlık ve meşakkatlidir. Mesela bu ağaç... En aşağıda duran dalları, bu ağacın başlangıcıdır. Çok fazla ışık almazlar. Zaten çok fazla ışığa ihtiyaç da duymazlar. Çünkü onlar bilirler ki, bu ağaç elma vermez ise onurlu olamaz. En tepede duranların varlığı, en diptekilerden gelir. Karanlıkta olmak, yetişip olgunlaşamayacakları anlamına gelmez. Onlar, oldukları ve hissettikleri doğrultusunda ilerlerler.

Bu elmalardan kimileri yere düşecek, kimileri olgunlaşırken kurtlanacak, kimileri ise sofralara gelecek, işlenecek ve senin gibi birçok genç çocuğun midesine erişecek. En tepede olmak kıstas değildir hiçbir zaman, önemli olan inandığın doğrultuda başarabilmektir.”

Başını hafifçe yukarı kaldırmış ve yakınında duran bir daldan bir elma koparıp kazağına silerek bana uzatmıştı:

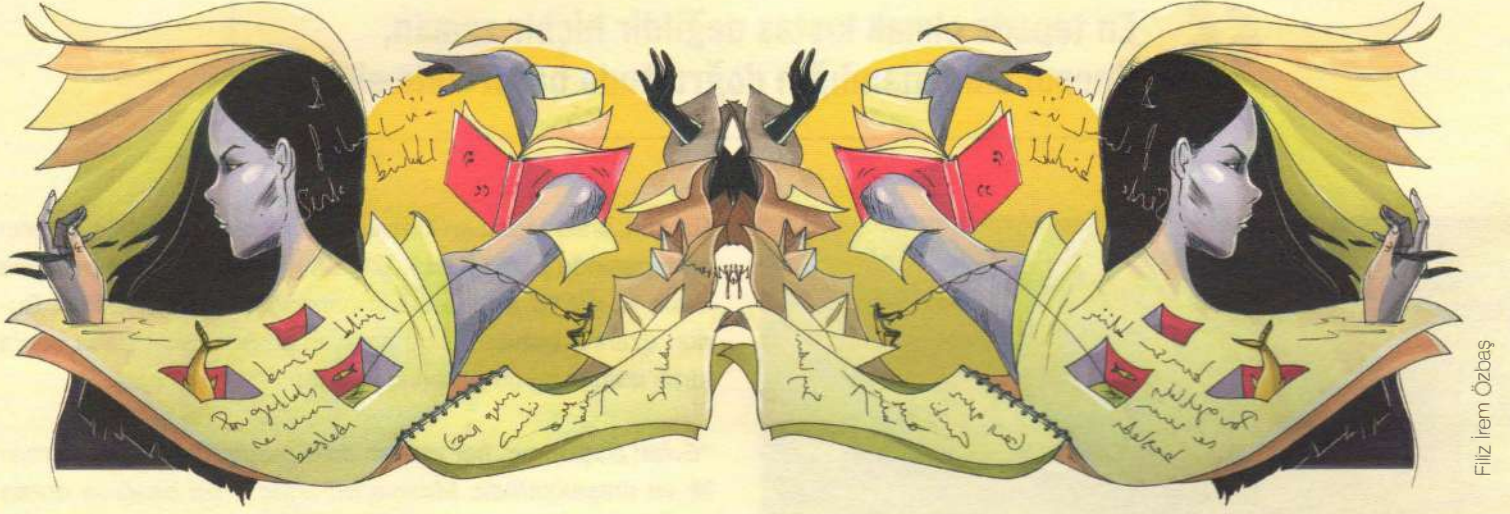
“Bir tadına bak bakalım.”

Rengi solgun, irice olmayan bir elmaydı bu. İki elimle tuttum elmayı ve burnuma götürdüm. Kokusu en güzel parfümlerden bile güzeldi. Kokuyu derin bir nefesle içime çektim ve biraz tuttum. Bu, buradan kilometrelerce uzakta, hiç keşfedilmemiş, yeryüzünde var olan bir cennetin kokusu olmalıydı. Bir ısırık aldım elmadan. O elma hayatımda yediğim en güzel ve en tatlı elmaydı.

O ağaç, uzun seneler o yeşilliğin içerisinde, bulutlara giden bir yol gibi göğe yükseldi. İlerleyen yaşlarımda, yavaşça bu ağaca tırmanmasını öğrenerek onun en tepelerine çıkabildim. Oranın manzarası, tıpkı bize sunduğu elmaların tadı gibiydi. Bu ağaç, dünyanın tek harikası olmuştu benim için.

MUM IŞIĞINDA ÖLÜM

Ebru Oruç

"İçinden tramvayların geçmediği heyecanlar kaldı mı hâlâ? Ve şu paslı günlerde ölmeyi emreden küstah da kim?" dedi nalburun karısı ve devam etti: "Yıldızlar asılıyor dünyadan yeryüzüne yıldızlar... Yara bantları gibi geçici, beyaz bir şarap gibi akışkan, bir o kadar da pahalı yıldızlar... Vaktin hiçbir şeyi göstermediği yerden ellerimin soğukluğuna 'Merhaba' diyen yıldızlar... Vaktim azalıyor; daralıyorum.

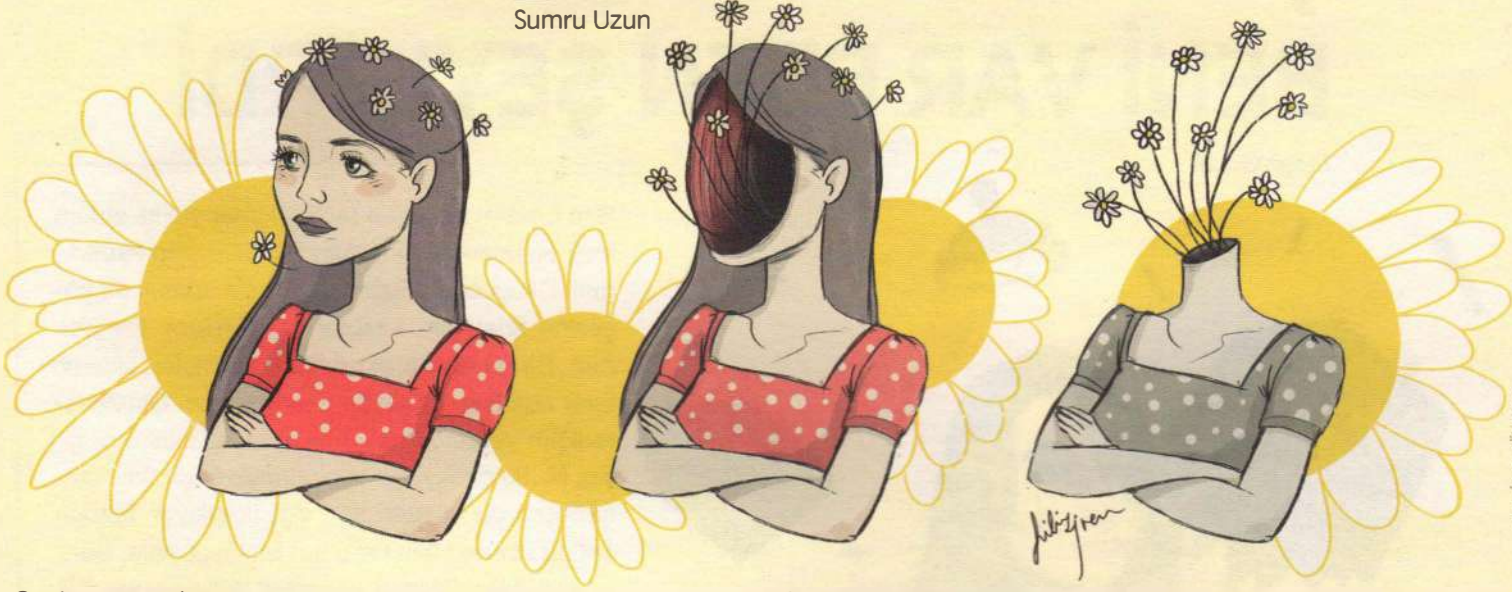
Oysa bir insan nasıl daralır, siz biliyor musunuz, doktor? Önce yüzünden başlar daralmaya ki bu daha önce gördüğü bütün insanları birer birer unutmaya başlamak demektir. Daha sonra boynundan başlar ve ellerinin akının parmak ucundan başladığı yere kadar devam eder. Tırnak uçlarına dahi girer o tarifsiz daraltı. Saçların en keskin kokuları bir perde gibi sakladığı yerden zarif bir boyun başkaldırır geceye ve öpüldükçe daha da incilir... Öpüldüğü yerden daha da incelmeye başlar boyun, daha sonra ellere çöker bu tuhaf incelti. Bir elin incilmesi demek yitirmesi demektir avcunun sıcaklığını dokunduğu tüm ellerin ve daha sonra kendisini de yitirmesi demektir akıp giden zaman içinde. Siz o ellerin nereye gittiğini bilemezsiniz doktor; tıpkı bir akşam vakti sahilde içlenirken o hüznü bekleyişe 'dur' diyemediğiniz gibi 'dur' diyemezsiniz yitip gidecek bütün ellere. Hangi şarkı anlatır şimdi sizi söyleyin? Hangi şarkı kapatabilir yaraları, bereleri, o güzel kadınları ve yakışıklı adamları bekletebilir belki zaman içinde? Belki bir pencere kenarında bayramda, akşamüstü... Belki bir sokak köşesinde trafik ile koca bir ağaç gövdesi arasında... Kim bilir? "Ah! Öyle ihtimal vermeyen kararlı gözlerle bakma bana." Durdu, nalburun karısı. Cebinden mumlarını çıkardı, ateş istedi, adını titizlikle saklayan çıkmaz bir sokak kararlılığıyla devam etti mumlarını yakarken: "Hüznün bir caz müziği gibi gelip geçtiği şu sıralarda... Doktor, size yazmak isterdim.

Delicesine ve aynı zamanda kaçarak kendimden ve bütün koca ağaç gövdelerinden, kaçarak parklardan, güvercin yemlerinden ve şehirler arası otobüs biletlerinden kaçarak hep size ve yalnız size kaçıp gelmek isterdim doktor. Hem yazmak dediğimiz eylem nedir ki? Öyle basitleştirmemek gerek, tabii. Fakat doktor, ben Lacrimosa'ya âşığım ve sizde kendi ölümümü görüyorum. Hissiyatsızlık sarmışsa dört bir yanıma ve baş döndürücü tütün-akşam kokusu sarmışsa belki de ben hep sara sara büyümüşüm kapadığım her yarayayı ve sara sara kaybetmişim kazandığım her adamı. Şimdi vakit hiçbir şeyi göstermiyor; tramvaylar geçmiyor heyecanların içinden. Bir zamanlar ellerini tuttuğum adamlar vardı; birer birer terk ediyorlar şimdi paslı geceleri. Aylardan kasım, dolunay bu gece mum ışığında ölmeyi emrediyor ve ben korkmuyorum."

O gün, sabaha karşı, iki peron arasından turuncu bir umut yükselirken göğes doğru iki çift göz yükseldi. Soğuk, kırmızı, metal iki bankın üzerinde. Edirne'de. Melankolik bir doktor, takıntılı bir hasta ve tamı tamına 41 şehirler arası yolcu otobüsü arasında, göğes doğru iki çift göz yükseldi. Doktor olmasa onurlu bir ölümü hak ettiğini düşünen Nevzat Bey o sabah ilk önce kalbinden daha sonra mide boşluğundan vuruldu. Nalburun karısının kendine âşık olduğunu öğrenmesi kalbinden de vurulmayacaktı elbette. Ancak yaşıyor olsaydı ceketinin sol cebinden çıkan mektuba da kayıtsız kalmazdı. Hem nalburun karısı nalbura âşık değildi diye düşünürdü yaşıyadı. Pervasızca açıp okur, içerenir, üzülürdü. Belki bir sigara yakardı. Yine de onurlu bir ölümü hak ettiğini düşünürdü Nevzat Bey. O gün sabaha karşı, mum lekeleri arasında, kırmızı bir ölüm ile kirlendi onuru Nevzat Bey'in. Diğer bankta nalburun karısı yatıyordu.

PAPATYA FALI

Sumru Uzun

Seviyor, sevmiyor...

Sehpanın üzerindeki, anneannemden yadigâr küçük cam vazonun içinde, günlerin sıradanlığına direnmeye çalışan papatyalarımın birkaçının boynu bükülmüştü bu sabah. Oysa ne güzellerdi! Hemen bir şeyler yapmalıyım diyerek vazoyu alıp mutfağa gittim.

Papatyaları mutfak tezgâhına koyup vazodaki suyu lavaboya boşalttım. Çiçekçinin söylediği gibi papatyaların sapından birer santim kestim. Suyu tazeledikten sonra çiçekleri yeniden vazoya yerleştirdim. Aralarında boynu bükük duranları seçip saman sayfalı defterimin arasına koydum. Anıları kurumuş çiçeklerle saklamayı seviyordum! Vazoyu yeniden pencere kenarında duran sehpanın üzerine bıraktım. Papatyalarımın kaç gün daha bana arkadaşlık edeceklerini bilmiyordum. İçimden sonsuza dek bunun böyle olmasını diledim. Çiçekler ne iyi dosttu!

Seviyor, sevmiyor...

Dolabın içindeki mum kutusunu çıkarıp içinden vanilya kokulu olanları seçtim. Duvardaki rafın üzerinde duran fenerleri alıp mumları yakıp içine koydum. Kendime ait bu odada her detayı, güne renk katacak şekilde ayarlıyordum. Koltuğun kenarında sayfaları açık bir şekilde okunmayı bekleyen kitap, penceremin içine sığan manzaradaki başı karlı dağ, sokakların renkli görüntüsü, demlenmesini beklediğim elmalı çay, vazodaki papatyalar ve fonda hep aynı şarkı... Pencere kenarında otururken sokaktaki insanların telaşlı hallerini izledim. Caddeler yeni yıla hazırlanıyor, renk renk ışıklarla süsleniyordu. Bense bana papatya alan adamı bekliyordum. O geldiğinde papatyalarım hiç solmayacaktı! Bu mümkün olur muydu? Elbette! Aşk, insanın yüreğinde çiçekler açtırıyordu.

Seviyor, sevmiyor...

Mutfağa gidip zencefilli kurabiye yapmaya karar verdim. Kalpli kalıplarla hamuru kesip fırına verdim. Evime yayılan sıcaklık, mis gibi kurabiye kokusu, saatin dönüp duran akreple yelkovanı... Evin içinde dönüp duran da bendim! Ne zaman gelecekti? Telefonumu alıp son gönderdiği mesajı okudum. Birkaç güne işleri bitecek ve eve dönecekti. Gökyüzüne, uza-yıp giden caddeye baktım. Adeta sevdiğim adamın yolunu gözlüyordum.

Seviyor, sevmiyor...

Fırının alarmı çaldı. Hemen mutfağa gidip tepsiyi fırından çıkardım. Kurabiyeler tam istediğim gibi görünüyordu. Buzdolabının üzerine yapıştırdığımız fotoğraflara baktım. Geçen yıl bu zamanlar Paris'teydik. Nasıl da eğlenmiştik! Sanırım bu gece yeni yılı tek başıma karşılayacaktım. Ev, sessizdi. Hatta ıssız görünüyordu gözüme. Bir evi yuva yapan içinde yaşayan insanların sevgiyle atan kalpleriydi. Bir kez daha anladım!

Seviyor, sevmiyor...

İki insanın gönülden bağıını anlatan papatyalarla karşılıklı oturup radyoyu açtım. Rastgele çalan şarkıları dinliyordum. Eskiden kalma alışkanlıkla, sıradaki şarkı bize gelsin, dedim. Ruhumu dinlendiren şarkının melodisini dinlerken gözlerimi kapattım. Hayaller ve anılar hafızamda canlanıyordu. Çalan zil sesiyle yerimden sıçradım. Uyuyakalmıştım! Hızlı adımlarla kapıya yöneldim. Ellerinde bir buket papatyayla sevdiğim adam karşımda duruyordu. Gözlerime inanamadım! Yeni yıl sürprizi dedikleri bu olmalıydı!

Seviyor, sevmiyor... (Seviyor!)

Günün Şarkısı: Demet Sağıroğlu/Papatya Falları

ÇÜNKÜ KAYBETTİKLERİM BENİ VAR EDEN ŞEYLERDİ

Baran Güzel

Ben ömrüm boyunca hiç bu kadar yalnız oldum mu? Hatırlamıyorum. Ağgözlükle açıp kapadığım. Okuyup bıraktığım. Rastgele odanın bir köşesine fırlattığım kitaplar iyi gelmiyor. Deniyorum. Birbiri ardına okuduğum kelimeleri anlamlı birer cümleye dönüştürmek çok güç. Olmak istediğim yerde, olmak istediğim insanlarla değilim. Mutlu olmayı bir kalp atımıyla kaçırdım. Tansiyonum bu yüzden hep düşük çıkıyor. İçimde önünü alamadığım bir umut büyüyor ama. Sonra geçecek, diyorum kendime. Ağlamamak için boğazını çatlatmayacaksın. Derin bir uykudan uyanır gibi. Uzun uzun gerinip. Nefes alacaksın yeniden.

Hıçkırık sesleri duyunca pencereden dışarıya baktım. Gökyüzü dipsiz bir kuyu. Gece yıldızsız. Siyah elbiseler içinde bir kadın. Başu örtülü. Saçlarının bir kısmı örtüden sıyrılmış. Otoparkın büyük lambalarından boşalan ışığın altında. Pencereyi açtım. Dışarıda müzikal sessizliği var. Kafamda şöyle bir sahne: Kadın birazdan elindeki sigarayı fırlatacak, gözyaşlarını usulca silecek ve sadece onu aydınlatan ışığın altında önce kısık sesle şarkı söylemeye başlayacak sonra sesini yükseltecek, dans edecek, beni fark ettikten sonra yanıma gelecek, pencereden içeriye girecek –parmaklıksız bir pencere var– kollarıma atılacak, dudaklarımı tutkulu öpecek, alkışlar, alkışlar, alkışlar.

Dışarıya adım atmıyorum pek. Çıkmak için sebep arayıp duruyorum. Kahvaltı için ekmek almak mesela. Sonra dolapta çoktandır açılmış bir paket un buluyorum. Krep. Öğlen yemeği için salçalı makarna. Bakıyorum evde her şey var ne yazık ki. Suyun biteceği yok. Tuzum soğanım her şeyim tamam. İki paket Camel'im var işte. Gece nasılsa açlıkla tokluk arasında yaşamaya alıştım. Diyorum. Belki birkaç tane bisküvi yerim. Diye geçiriyorum içimden.

Kapıyı açtım. Dönüp baktı bana. Yüzünde korkunun onulmaz ifadesi. Bir yerden tanıdığımı eminim. Elleri, yaralı kuş kanadı titrekliğinde. Doğruldu. Arkası tozlanmış eteği kısacık. İnsana birden bire hayata tutunma gücü veren bembeyaz bacakları ne kalın ne ince. Başörtüsü ile açık bacakları arasında daha önce hiç görmediğim güzellikte bir tezat var. Kalkıp gitmeye yeltendi. Üç kelimelik bir cümleyle yakaladım onu: **“Pardon, bakar mısınız?”**

Saatim yok. Günlerin üzerine çizgi çektiğim bir takvimim yok. Çıkmasını beklediğim bir film, bir kitap yok. Zamanın ilerleyişini dakikalarla, saatlerle değil, mevsimlerle ölçüyorum artık. Atı evime aldığımda sonbaharın son demlerini yaşıyordu sakslardaki çiçeklerim. Şimdi ise evlerin sobalarına yallah diyen ilkbahar havası doğanın eskimişliğini onarıyor. Kovboy şapkalı kadını görmeyeli uzun zaman oldu. Ama yakınlarımda bir yerde olduğunu adım gibi biliyorum. Arada sırada kapının altından atılmış Cumhuriyet altınları bulduğum oluyor evin içinde. Beni gizlice gözetliyor, param biter bitmez altın takviyesi yapıyor. Evden sadece altınları bozdurmak için çıkıyorum ben de. Banyodaki at için çuval çuval yem, karton karton Camel Soft alıyorum. Buzdolabını kahvaltılık ve konserve yiyeceklerle dolduruyorum.

Hızlıca gözyaşlarını sildi. Gitmekten son anda vazgeçmiş bütün insanlar gibi, ellerini nereye koyacağını bilemeden bir süre dikildi öyle. **“Buyrun,”** dedi.

“Siz Fatoş Hanım’ın komşusu değil misiniz?” diye sordum. **“Evet,”** dedi. Kolunda minik bir çanta vardı, içinden bir paket sigara çıkardı. Otoparkın kocaman lambasını arkasında bırakarak bana doğru yaklaştı. Sigara uzattı. Aldım. Yakmadım. Onu görelî yıllar olmuştu. Üstelik karşıma dikildiğinde uyku sersemiydim. Hayatımın paramparça olduğu sabah yıllar önce yaşanmıştı. Fakat kadının yüzünü dün sabah görmüş gibi net hatırlıyordum.

“Neden ağlıyorsunuz?”

“Çünkü delirdim,” dedi, **“çünkü onulmaz yaralarım var. Çünkü dayanaksız bir köprüde sallanarak yürümekten bıktım. Çünkü soluk almakta zorlanmaya başladım. Çünkü ellerim titriyor. Çünkü kaybettiklerim beni var eden şeylerdi.”**

“Anlamıyorum.”

“Biliyorum.”

“Peki burada ne işin var?”

“Gidecek bir yerim yok,” dedi. **“Kendi evimde ölmek istemiyorum.”**

“Ölecek misin?”

“Evet. Öleceğim. Bu gece senin evinde kalabilir miyim?”

Bazı arkadaşlarım var. Yüzlerini görmek iyi gelecek belki. Fakat ben yalnızım dedikçe. Onlar kaygısız yüzlerle kalabalıkla-

şıyor. Başka yerlerde başka insanlarla yarını düşünmeden eğleniyorlar biliyorum.

Eve girerken ayaklarının çıplak olduğunu fark ettim. Nemli ayakları parkenin üzerinde minik, tatlı izler bıraktı. Başörtüsünü çıkarırken **“Bu evde kötü bir koku var,”** dedi.

“Evet, banyomda bir at var. Koku ondan geliyor. Ben alıştım artık.”

Yüzüne şaşırmış bir ifade yerleşir sandım. Tepkisiz, öylece baktı. Salonu gösterdim. Girdi. Kanepeye oturdu. Ben de kanepe- nin karşısındaki döşemesi eprimiş berjerin yanında ayakta dikiliyordum. Aramızda bir metrelik mesafe vardı, daha önce ölçtüğüm için biliyordum. Ayaklarını halının üzerinde gezdirmeye başladı. Kirlentlerden birini kucağına aldı. Kendi evindeymiş gibi rahat, huzurlu oturuyordu.

“Kokuyu düşününce içeriye leş gibidir diye hayal etmiştim. Fakat çok düzenliymişsin.”

“Keşke kafam da bu oda kadar düzenli olsa.”

“Sen de mi her şeyi birbirine karıştırıyorsun?” dedi.

“Evet,” dedim. **“Bazen kim olduğumu bile anlamıyorum. İnanır mısın, durup durup kişnediğim bile oluyor.”**

Kalktı. Aramızdaki bir metrelik mesafeyi tek adımıyla ağız kokusunu duyabileceğim seviyeye indirdi. Başımı okşadı. Dişlerime tık tık vurdu.

“Hadi uyu artık,” dedi.

Odadan çıkarken arkamdan kapıyı kapattım. Dışarıda üst üste iki sigara içtim. İzmiritimi çoğu zaman yaptığım gibi kapının önündeki kırmızı Mercedes’in üzerine fırlattım. Otopark görevlisiyle göz göze geldik. Bu adam geceleri olur olmaz anlarda çıkıp dolaşırdı ortalıkta. Başım la selamladım. Onun başı ise kıpırdamadı bile.

Kapıyı kapattım. Atın yemini ve suyunu tazeledim. Eve aldığım kadının hıçkırı hıçkırı ağladığını duyabiliyordum. Pence- releri açtım. Yatağıma girdim. Serin çarşafı üzerime serdim. Becerebilirsem uyumak istiyordum. Kadının hıçkırıkları çok geçmeden kesildi. Kendimi sürekli tuhaf durumların içinde buluyordum. Tuhaf. Bir anlamda korkunç şeyler yaşıyordum aslında. Bunları düşündüm. Yine de umudum vardı. Sonra geçecek, deyip duruyordum kendi kendime. Sonra geçecek. Nevin’i düşünmemeye çalışıyorum. Kovboy şapkalı kadını özliyorum. Sırtıma bir at gibi binmesini. Gelse. Öylece tek kelime etmeden. Uzattığım sigarayı içmeden yatsa yatağıma. Benimle beraber tavanı izlese. Böyle.

Yan odadan bir el silah sesi geldi. Kalkıp pencereleri kapattım. Üşümeye başlamıştım.

İNCE ALAY

Cansu Cindoruk

Uzun yolda araç camına yapışan bir sinek gibi, içine sokulup kaldığım yorganlardan kurtulmak için çırpınıyorum. Komodinin kenarına devrilmiş yuvarlak masa saatime uzanıyorum. Buz gibi metale dokununca elim üşüyor. Ne de olsa günün en soğuk zamanı güneş doğmadan önceki andır.

Gazlı bir fenere benzeyen başucu lambası bir yanıp sönüyor. Benim de buna pek canım sıkılıyor, fişini çekip kurtuluyorum. Sonra karyolanın bir köşesine yaslanıp kendimle konuşuyorum. Bir sefer de kendi fişimi çeksem, canımı sıkın diğer işlerden de kurtulur muyum?

Öyle hafif ve kısa aralıklarla uyuyorum ki ancak temel ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar güç toplayabiliyorum. Gün ağarmadan uyananlardan olmak zordur. Uykusuzluktan üşüyor, halsiz düşüyor ve gecelerimi düşman belliyorum. Geri kalan diğer zamanlarımda ise önce seni, sonra canımı sıkın işleri ve içlerinde kalan ukdelerle ölüp gidenleri düşünüyorum.

Her gecenin sabahı aynı koşturmacalara doğuyor, her güneş aynı kederin içinde batıp gidiyor. Her Allah'ın günü dertlerle ve belalarla uğraşmakla geçiyor. Sonra arkamı dönüp bakıyorum. Doğduğum andan bu yana biriktirdiğim birkaç güzel hatıranın haricinde, her yeni gelen insanın çalıp götürdüklerini toplamaya çalışarak geçirdiğim günlerimi görüyorum.

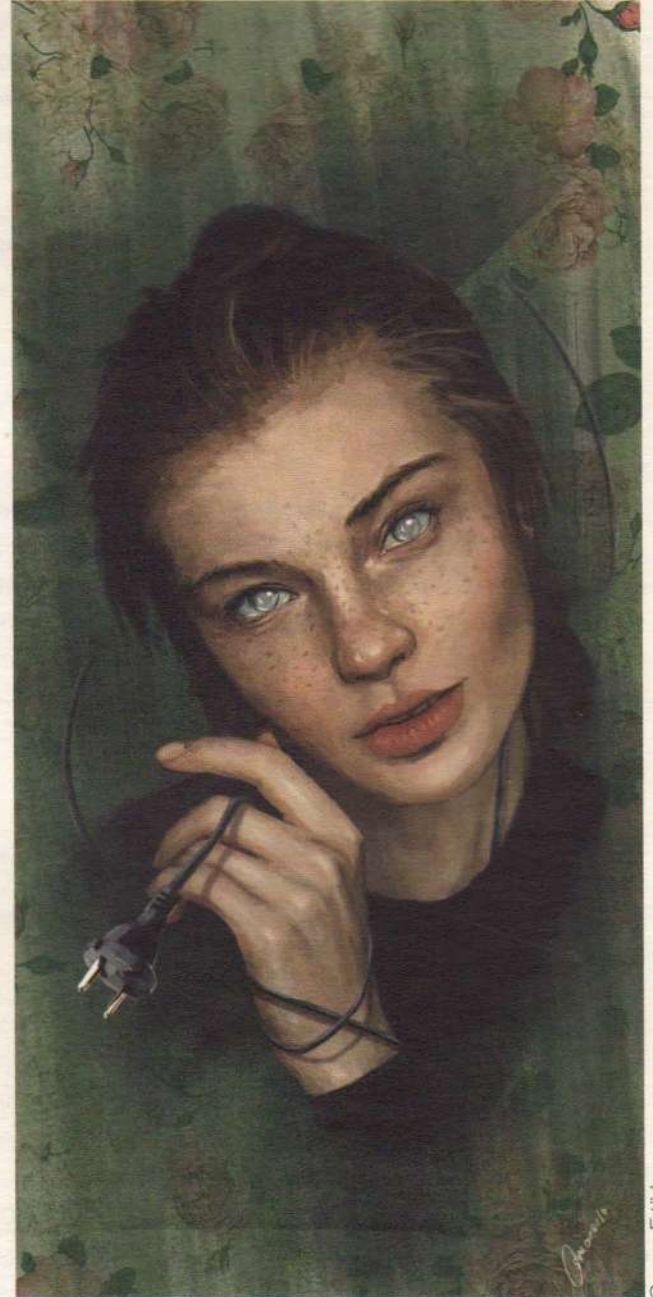
Sokaklara çıkıyorum, kaldırımlardan çamurlar akıp gidiyor. Sonra derin bir nefes alıyorum ve o an anlıyorum ki sokaklar bile kokuyor. Tıpkı insanların içlerindeki çürüyüp giden güzellikler gibi... Kof çıkıyor her şey. Artık yüzüme gülümseyenlere bile arkamı dönüyorum. Önce sana, sonra kendime ve geri kalan hiç kimseye güvenmiyor, inanmıyorum.

Her insanın demirleyecek bir limanı olsa iyidir; ben kıyıya vuruyorum.

Gönül gözümle bakınca gördüklerime hayret ediyorum. Bembeyaz yüzlerden katran rengi kirler akıyor. Bütün maskeler düştüğünde korkumdan ışıkları kapatıyorum. İçinde çırpındığım yorganlarımın altına geri dönüyorum. Önce seni, sonra kendimi ve içlerinde kalan ukdelerle ölüp gidenleri önemsiyorum.

İçimde büyüttüğüm sana ve ikimize bir şey olmasın diye, Şimdi bütün fişlerimizi çekiyorum.

“Önce seni,
Sonra içlerinde ukdelerle
ölüp gidenleri düşünüyorum.”

Osman Ertürk

ISLAK HİKÂYESLER

Duygu Sezgin

“Bu sefer oldu galiba, hissedebiliyorum sanırım,” diyerek geldi yanıma. Aslında bir şeylerin eksik olduğunun o da farkındaydı. Boğuluyordu sayısız acaba arasında. Fırsat verme isteği miydi, bir çıkış arayışı mı yoksa gerçek olamayacak kadar güzelin şaşkınlığı mı, bilmiyordu. Denedi ve bedenini suya bırakır gibi oldu. Böylece yeni bir soru işareti silsilesiyle, yine kendimizi aynı kuytulukta bulduk. Başkalarına soramadıklarımızı birbirimize sorduk, onlar adına cevaplar verdik. Yorulmuştuk. Zaten tanıştığımızda da yorgunduk.

Hatırlıyorum ilk tanıştığımız günü. Kendimi sebepsiz yere yanına doğru süzülürken bulmuştum. Su mu beni o yöne sürüklemişti, yoksa tamamen tesadüf müydü bilmiyorum. Belki de içimde bir yerlerde hissetmiştim, onun da benim gibi yolunu bulmaya çalıştığını.

Zamanla birbirimizi tanıdık ama daha çok kendimizi. Kayıp sandıklarımızın kazanç olduğunu fark ettiğimiz sayısız gün geçirdik birlikte. Yine o günlerden biriydi, konu benim geldiğim denizlerden açıldı. Son saniyeye kadar kendimi berraklığına inandırdığım denizlerin aslında nasıl bulanık olduğunu ve bu bulanıklığı fark edemeyişimi anlattım ona. Kimsenin kalmadığını anladığımdaki tek başınlığımdan, görmekten gelişimimden bahsettim. Görmek biyolojik olduğu kadar psikolojik, görmek istediğimiz kadarını görüyoruz diye de ekledim. Fiiller günden güne önem kazanırken öznel anlamını yitirdi. Daha çok düşündük, sorduk, sustuk ama en çok da tükettik. Çok değil birkaç sene öncesinin katı kurallarını, nasıl bu kadar esnettiğimize kendimiz bile inanamadık. Kurallar esnemmişti belki ama biz katılaştığımız. Kaskatı kesilmişti sanki içimiz. Duymuyor, görmüyor, önemsemiyor ve maalesef hissetmiyorduk. Sanki bir daha en sevdiğimiz şarkıları tekrar tekrar dinleyemeyecek, ağız dolusu küfür edecek kadar sinirlenmeyecek, hiçbir zaman denizi göremeyecektik.

Hiçbir zaman denizi göremeyecek olmak... Düşüncesi bile kâbusla uyanmamıza sebep olacakken var olan bu vurdumduymazlık âdeta yavaş yavaş kanımıza işleyen bir uyuşturucu madde gibiydi. Belki de böylesi daha güzeldi. Vermekten se almak, var etmektense yok etmek ve tabii ki tüketilmektense tüketmek. Becerebilecek miydik bilmiyorum ama artık başta biz olmak üzere her şey çok farklıydı. Tüm denizler bulanık, tüm hikâyeler ıslaktı.

Ekim Başak Akgül

KÜÇÜK ADAM

Nihan Özkoçak

İsmail Bey önceki gün kendini oturduğu binanın tepesinden boşluğa bıraktı. Düşerken kuş misali kollarını açtı, sonra gözden kayboldu.

Sabahın kör saatiydi. Uyku tutmadığı için binanın en üst katındaydım yine. Yanıma gelip oturdu. **“Uykusuzluk mu?”** diye sordu. Gözlerim kesin kan çanağına dönmüştü. Yüzüme baktı bir süre. Derdimi anlatmak niyetinde değildim, özellikle de tanışıklığımın selamlaşmaktan öteye gitmediği bir adama hiç. **“Öyle de denebilir. Peki ya sizin?”** Derinden bir iç çekti: **“Benimki tavşan uykusu. Bazen damlatan bir musluk bazen merdivenleri çıkan bir adamın ayak sesleri uykumu bölebiliyor,”** dedi. Sanırım benden bahsediyordu. **“Kusura bakmayın. Olabildiğince sessiz olmaya çalışmıştım.”** Mahcubiyetimden kızarmış olsam da İsmail Bey’in sorun ettiği ben değil gibiydim. **“Benim doğuştan göz kapaklarım olmadığından hep tavşan uykusundayım. Tavşanların da göz kapakları yoktur. Ne garip değil mi, bir tavşanla aynı kaderi paylaşmak?”** İyice yanıma sokularak gözlerini işaret etti: **“Bak. Gözlerimi şu an kapatmaya çalışıyorum.”** Şaşkınlığım ve dehşete düşmüşlüğümlerim karşısında alaycı bir kahkaha attı. Gerçekten de İsmail Bey’in göz kapakları birkaç kirpikle sanki tenine çengellenmişti. Zavallı adamcağız, çok zor olmalı diye düşündüm. Sonra bir anda ciddileşti: **“Ama en önemlisi aklındakileri uyutabilmek.”** İlginç bir yanı vardı İsmail Bey’in. Dışarıdan bakıldığında hayatın olağan akışına kendisini bırakmış ve böyle yaşamaktan memnunmuş izlenimi veriyordu. Hâlbuki konuştuğunda derinleşiyordu. Bir şeyler saklıydı içinde, aklının içinde savaştığı, çözmeye çalıştığı. Yüzüne ise tam aksine insanı imrendirecek bir huzur yerleşmişti.

“Gönül meselesi mi?” diye sordu aniden. Sustum. Anlatmayacaktım. Zaten onun için önemli olan benim konuşmam değildi. İsmail Bey anlatabilmek için beni sadece bir araç olarak görüyordu. **“Çok eskiden,”** dedi, **“bir kadın beni ölene kadar**

kalbinde saklayacağına söz vermişti. Ben de kadının kalbine ağır gelmemek için olabildiğince küçüldüm.” Küçük bir adamdı İsmail Bey. Yüz otuz santim olduğunu duymuştum birinden. Elleri ve ayakları minik bir çocuğunki gibiydi. Yine de daracık omuzlarına kafası büyük kalmıştı. Bu küçük adam kendi hâliyle alay ederek hayatını daha yaşanılır hâle getireceğini düşünmüş olabilirdi. Hayat ona acımasız davranmıştı şüphesiz. Sonra devam etti: **“Ama kimsenin karşısında küçülmemelisin. Çünkü hiç kimse küçük insan sevmez ve asıl olan şu ki, küçüldükçe insanlara ağır gelirsin.”**

Hava aydınlandıkça İsmail Bey’in yüzünü daha iyi seçebildim. Halkalı gözleri şişti, belki uykusuzluktan belki ağlamak-tan. Bakışlarımdaki merak onu rahatsız etmiş olacak ki başını çevirdi. **“Tek mi yaşıyorsun?”** diye sordu. **“Evet, siz de öyle galiba?”** **“Evet, uzun zamandır hem de.”** **“Memnun musun yalnız yaşamaktan?”** Biraz düşündüm. **“Böyle rahatım sanırım,”** diye cevap verdim. Tebessüm etti:

“İnsan yalnız olmaktan ne zaman bıkmıyor biliyor musun? Sırtı kaşındığında. Sırtını kaşıyacak kimsen olmadığında yalnızlığına üzülyyorsun. Bu yalnızlığı giderebilmek için bir de 'bekâr eli' icat etmişler. Aslında insanın yalnızlığını daha da yüzüne vurur bu icat. Ama sonra düşündürüyor da. Sadece bekârlar mı yalnızdır bu dünyada? Evliler de yalnız olamaz mı?” Yalnızlığı içimde cız etti.

İsmail Bey yerinden kalkıp binanın ucuna doğru yürüdü. Aşağı baktıktan sonra bana döndü ve: **“Tuhaf! Burası yükseymiş. Hâlbuki aşağıdan bakınca dünya bile alçak görünüyor-du,”** dedi. Sonra kollarını kuş misali iki yana açtı ve kendini binanın tepesinden aşağı bıraktı. Arkasından tutmaya çalışırken bir an için havalandığını gördüm. Rüzgâr küçük cüssesini savurdu. Bana öyle geldi ki o kendini yere bıraktığında ruhu kuş olup uçmuştu.

Yeliz Arslan

SANATLA BAŞKALDIRI: WAGNER

Başak Aker

Osman Ertürk

Burjuvazinin ve kapitalizmin yükselmeye başladığı, aristokrasinin yerine üst-hakim sınıfın geçtiği yıllar. Avrupalı halkın Antik Yunan'dan Fransız Devrimi'ne kadar süren efendi-köle ilişkisine son vermek istediği sancılı bir dönemde, 1813'te doğar Richard Wagner. Başkaldırısını sanatla ifade ederek var olan eşsiz bestecidir o.

18. yüzyılda gerçekleşen Fransız Devrimi ne yazık ki istenilen sonuçları getirmez. Buna rağmen Avrupa artık eskisi gibi değildir. Birçok devrim gerçekleşmiştir. Almanlar bu devrimi ancak 19. yüzyılda yaşamaya başlar. Wagner de bu mücadelenin içerisinde yer alır. Faal olarak devrim hareketlerine katılan Wagner, el bombası bile hazırlar. Polis tarafından arandığı için Zürih'e kaçmak zorunda kalır. O Zürih'teyken Almanlar kendine özgü folklorik öğelerini toplayarak Alman halk destanlarını gün yüzüne çıkarır. Sanatçı bu kaynakları daha sonra eserlerinde kullanacaktır.

Sadece besteci değil, çok küçük yaşlarından itibaren de iyi bir okur olan Wagner henüz on üç yaşındayken E.T.A. Hoffmann ve Shakespeare'in yazılarıyla tanışır ve okuduklarından çok etkilenir. Lise öğrencisiyken Shakespeare etkisinde *Leubald* adlı bir dramı kaleme alır. Kadın erkek ilişkilerindeki cinsiyet ayrımı, günahlar, dini prensiplere uygun yaşam biçimi zihnini çok kurcalar. 1835-1836'da bestelediği *Yasak Aşk* adlı ilk operasını bu sorgulamalarla birlikte ortaya koyar. Opera ikinci kez gösterime girdikten sonra gösterimden kaldırılır. Shakespeare'in *Mas für Mas* (*Tedbire karşı Tedbir*) oyununu esas alan librettoda büyük değişiklik yapan besteci gizli, açık ve günah gibi düşünceleri bir kenara atar ve operanın finalinde cinsel özgürlüğü büyük bir karnaval şeklinde kutlar, ki bu Hristiyanlığa büyük bir başkaldırıdır. Hristiyanlıktaki ilk günah fikri, Meryem Ana'nın bakireliğinin kutsallığı Wagner'in ope-

rasında cinselliğin yüceltilmesiyle yerle bir edilmiştir. Wagner her türlü baskıya karşı vicdani ve inanç özgürlüğünü, insanın doğasından böylesine büyük bir sapkınlıkla uzaklaştırılmasına karşı çıkışını bu gösteriyle ortaya koymuştur.

Wagner'in ilk operalarına göre sonraki eserleri daha farklı bir çizgide yer alacaktır. Sanatın gücüne inanan Wagner, aslında bir edebiyatçı olmayı hedeflemiştir. Ancak sadece yazının yeterli olmadığını fark ettiğinde ise gesamtkunstwerk (bütüncül sanat eseri) kavramını oluşturmuştur. Bu kavramın tanımladığı sanat eseri; müzik, drama, sahne, dekor ve kostüm gibi öğeleri içerir. Kendisiyle aynı dönemlerde yaşayan filozof Friedrich Nietzsche de aynı düşünceleri yani sanatın bütüncül olduğunu savunur. Hatta Antik Yunan tragedyasının temel alınması gerektiğini belirtir. Nietzsche, Antik Yunan tragedyasında hem Apolloncu hem de Dionysosçu öğeler olduğunu söyler. Apollon kusursuzluğun, güzelliğin, kuralların simgesi, Dionysos ise doğallığın, düzensizliğin, esrimenin, zevklerin simgesidir. Antik Yunan tragedyasında koro, izleyicileri kendinden geçirerek Dionysosçu tarafını gösterirken bunu müzik yoluyla ortaya koyar. Nietzsche gerçek hayatın da böyle olması gerektiğini vurgular. Tüm bu kuralların içine sıkışan, kursuz olma baskısı ile yaşayan insanın Dionysosçu tarafı ancak doğa ve esrime ile elde edilebilir. Bunun için de ritüeller olmalı, ritüellerin olmazsa olmazı müzik ise esrime haline ulaşmadaki en büyük araçtır. Antik Yunan tragedyasının müzik ve dramayı bütünleştirici tarafı, Wagner'in bütüncül sanat eseri anlayışının temelidir. Aynı zamanda bu kurallar içinde yaşayan Batılı uygarlıklarla, doğayla barışık yaşayan Doğu uygarlıklarının birleştiği bir ütopayı da tasvir etmektedir.

Bir süre sonra Nietzsche, Wagner'in müziği metni daha iyi aktarmak için bir araç olarak kullandığını fark ettiğinde beste-

ciye karşı hakaretlere başlar. Hatta devamında, *Nietzsche Wagner'e Karşı* adlı kitabını yayımlar. Wagner'in lietmotif kavramı bestecinin müziğinin temelini oluşturur. Leitmotif'ler kişilerin, nesnelerin, olayların, durumların müzikal kimlik kartlarıdır. Wagner *Uçan Hollandalı* adlı operası ile kullanmaya başladığı bu temaları öyle iyi kurgular ki metne hâkim olan kişi sadece müziği dinleyerek olayı takip edebilir. Bunun anlamı aslında Wagner'in müziği bir araç olarak kullanmadığıdır. Nietzsche'nin Wagner'e olan kızgınlığının bir sebebi de Katolik kilisenin sömürüsüne bu kadar karşı çıkan bestecinin son eseri olan *Parsifal*'de Hristiyanlığı övmesidir. Ömrü boyunca ayrıştırıcı ve sömürücü düzene karşı çıkan besteci son eseri ile tüm yüce değerleri birleştirici bir opera yaratarak üretim sürecine son verir.

1839-1842 arasındaki üç yılda Wagner'in Paris'teki toplum yaşamından edindiği izlenimler, ileriki yıllarda onun dünya görüşünü etkiler. 1849'da *Devrim* dergisinde şu satırları yazar: *"Ancak Paris cayır cayır yanıp, bu yangın şehirden şehre atlayarak vazgeçilmez özgür meşaleyi tutuşturduğu takdirde temiz havayı kazanabiliriz."* Wagner'in Zürih'te geçirdiği 1849-50 yılları felsefe ve kültür üzerine yazdığı yazılara en çok yoğunlaştığı yıllardır. Aynı dönemde opera da besteler. Operanın konusu bir ortaçağ destanıdır. Wagner, bu operanın librettosu üzerinde çalışırken amacı sevginin olmadığı ve adaletsiz bir dünya tasvir etmektir. 19. yüzyılda, hatta hâlâ günümüzde de devam eden problemleri anlatan bu orta çağ destanı, sorunun aslında tarihin başından beri var olduğunu ve tüm isyanlara rağmen ne yazık ki bu sorunların devam ettiğini ve belki de yok oluşa kadar devam edeceğini gösterir.

Wagner *Yüzük* operasını bestelediği 25 yıllık süreçte, Schopenhauer'un yazılarıyla tanışır. Filozofun *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* adlı kitabını okuyan besteci, *Yüzük* operasının ana karakterlerinden biri olan Wotan'ı daha iyi anladığını belirtir. Schopenhauer'un felsefesi Wagner operalarında sık sık görülür. *Yüzük* operasında cüceler, insanlar, tanrılar hepsi birer sınıfı, yüzük ise parayı ve gücü temsil eder. Tüm sınıflar yüzüğü elde etmenin peşindedir ancak yüzüğün getirdiği güç lanetlidir. Yüzük doğadan ayrıldığında tüm dengeler bozulur ve yüzüğü ele geçiren kişi aşıktan vazgeçer. Operanın sonunda yüzük Ren Nehri'ne geri döner, her şey yok olurken doğa olduğu gibi kalır. İnsan doğa ile dengesini bozduğunda felaketler ardına gelir. İktidar ve para hırsıyla yanıp tutuşan kişi sevgiden de vazgeçer mesajı vardır eserde. Schopenhauer doğa ve insanın iki zıt kutup olduğunu savunur. İnsanın doğayı yok ettiğini, doğaya düşman olduğunu söyler. Wotan karakteri üzerinden besteci bunu çok güzel yansıtır. Sözde her şeye sahip, son derece güçlü olan insan kendi düzenini kursa da yapay dünyasının sonu bellidir.

Schopenhauer'un felsefesinin görüldüğü bir diğer Wagner operası *Tristan ve Isolde*'dir. Operanın baş karakteri Isolde, Tristan'ın amcasıyla evlenmek üzeredir. Tristan, Isolde'nin daha önceki nişanlısını öldürmüştür. Tüm olanların ardından ikili birbirine âşık olur. Wagner ikiliye bir aşk iksiri içirir ancak bu iksir bir metafordur, ikiliyi birbirine âşık eden Schopenhauer'un *Aşkın Metafiziği* adlı kitabında bahsettiği arzudur. Bu arzu iki şekilde düşünülebilir; birincisi neslini devam ettirme arzusu, ikincisi filozofun müzikle de bağdaştırdığı, yaşamdaki sürekli isteme arzusu.

"Aşk böylesine yüksek bir öneme sahip bir meseledir çünkü onun, diğer her meselede rastladığımız gibi, mevcut bireyin rahatıyla yahut ızdırabıyla hiçbir alakası yoktur; o gelecekteki insan soyunun varoluşunu ve özel doğasını güvence altına almalıdır. İşte bu sebepten ötürüdür ki bireyin iradesi daha yüksek bir boyutta türün iradesi olarak ortaya çıkar. (...) Bunun böyle olduğu gerekli olanın karşılıklı aşk değil, sahiplenme, yani maddi-fiziki zevk olmasıyla doğrulanır. (...) İki sevgilinin yekdiğerine giderek artan muhabbeti gerçekte ilerde ebeveynleri olacakları bu yeni varlığın yaşama iradesidir; arzu dolu bakışlarının buluşmasında yeni bir varlığın hayat kıvılcımı tutuşur."

AŞKIN METAFİZİĞİ | SCHOPENHAUER

İkili birbirlerine karşı doyumsuzdur. Onları huzura kavuşturacak tek şey ise ölümdür. Wagner bu duyguyu da müziğe aktarır. Tristan akoru hiçbir yerde çözülmeyen ve sürekli gerginlik yaratan ve hiçbir yere ait olmayan bir akordur. Bu akorun bahsedilen bu niteliği o dönem için büyük bir devrimdir. Müziğin geneline bakıldığında tüm akorlar birbirine eklenir ve operanın sonuna kadar çözülmezler. Bu da dinleyiciyi Wagner'in meşhur sonsuz ezgisine götürür. Bu ezgi Wagner'in bütün operası boyunca sürer ve ölüm geldiğinde biter. Yani Schopenhauer'un felsefesi Wagner'in sonsuz ezgisi ile müzikal bir ifade kazanır.

Uçan Hollandalı'dan itibaren Wagner'in operalarında karakterler ölüm ile huzura kavuşur. Uçan Hollandalının cezası ölümsüzlüktür. Çoğu insan uzun yaşamak hatta ölümsüz olmak ister. Bu da arzuların sonsuzluğunu beraberinde getirir. Arzularsa yıkımları. Budizm'de ölüm bir son değildir, İslam'da ve tasavvufta aşka kavuşmaktır. *"Öte yandan da bu doğruluk, Hindistan'ın bilge kişilerin çok çok önce saptanmıştı."* Wagner bu insanın sahip olduğu doyumsuz arzularından kurtuluşunun yok oluşla gerçekleşebileceğini anlatmış, buna bir çare olarak budizmde ve tasavvuftaki gibi doğaya dönmeyi, hırslardan arınmanın çözüm olabileceğine dikkat çekerek felsefeyi, inancı savunmuştur. Albert Camus'nün dediği gibi: *"Dünya aydınlık olsaydı, sanat olmazdı."*

BU ASKERLİK BİTMİŞTİR

Melik Tahir Şaştım

K: Nasıl kaybettiniz kepçeleri?

M: Komutanım, "kaybettiniz" yanlış bi' itham. Benim suçum yok.

K: Bugünün yemekhane sorumlusu içinüz değil misiniz? Hepiniz sorumlusunuz. Evet beyler, kepçeler nerde?

C: Bilmiyorum komutanım.

M: Boş boş konuşma Cemil, tabii ki bilmiyorsun oğlum! Bilsen burada işimiz ne zaten?

K: Sakiin!

M: Bunun yüzünden tüm askerlere kaşık çatalla yemek verdim. Çorbayı şu krom bardakla dağıttım. Ellerim yandı hep. Gerginim.

K: Düzgün şekilde beyin fırtınası yapacağız şimdi. Kepçelerin kaybolduğunu ne zaman fark ettiniz?

C: Saat 11.30'da mutfaktan gelen öğlen yemeklerini tencerelerle alıp yemekhaneye indirince fark ettik.

K: Eee?

M: Kahvaltıda iş bölümü yapmıştık. Ben yemek dağıtma işini, Yücel masaları, Cemil de bulaşığı halletti. Sonraki öğünlerde değişecektik görevleri. Ben işimi bitirince çöpü de alıp çıktım. Kepçelerden haberdar değilim. Rolüm bu kadar.

K: Kepçeleri en son kim gördü?

Y: Ben kirli tencerelerle beraber Cemil'e verdim, o yıkayacaktı.

K: Oklar seni gösteriyor Cemil.

C: Yıkayıp diğer bulaşıkların yanına koydum. Yücel de suyu süzülen bulaşıkları bezle kuruluyordu.

M: Bakın, benim alakam yok. Gidebilir miyim?

K: Hayır. Kepçeler hâlâ kayıp. Nerdeler?

C: Valla bilmiyorum.

K: Ulan ben de biliyorum bilmediğini aptal herif! Fikir yürütün, nerde olabilirler?

Y: Usta askerler kepçeleri saklayıp bize şaka yapıyor olabilirler mi acaba?

K: Böyle şaka mı olur Yücel? Bunun neresi komik, bu nasıl fikir? Çöpe düşmüş olmasın?

M: Sanmıyorum. Ben çöpü alıp çıkarken kepçeler hâlâ kirliydi... Cemil, ben gittikten sonra mı yıkadın?

C: Evet.

M: Yücel, sen kepçeleri bezle kuruladın mı?

Y: Hayır.

M: Cemil, kepçeleri yıkayıp nereye koydun?

C: Büyük tencerelerin oraya komutanım.

M: Ne komutanı, benim ben!

C: Pardon Melik Abi.

M: Bu Cemil muhtemelen mutfaktan kahvaltı getiren tencerelerin içine koydu kepçeleri. Biz öğle yemeğini alırken sabahki tencereleri teslim ettik ya, nakliyeciler askerler de tencerelerle beraber göturdüler. Ben başka bir olasılık göremediğim gibi burada daha fazla durmak için sebep de bulamıyorum.

K: Olabilir. Ben mutfağı bir arayayım. Oradaysa akşam yemeğini getirirken getirsinler.

C: Komutanım?

M: Tamam, sus, olay çözüldü.

K: Söyle Cemil.

C: Gerekirse biz kendi aramızda para toplayıp kepçe alabiliriz.

K: Kim n'apsın lan senin paranı? Okul mu burası? Ordu ulan ordu! Olay kepçe kaşık değil, sizin sorumluluk bilincinizin zayıflığı. Bugün kepçeye sahip çıkamadınız, yarın silahınıza nasıl sahip çıkacaksınız? İki hafta sonra jandarma er olarak görev yerlerinize gideceksiniz, daha elinizin altından kaybolan üç tane kepçeyi bulamıyorsunuz oğlum, nasıl asayişçi olacaksınız siz? Oyun oynamıyoruz burada. Vatandaşın canı ve malı bize emanet. Sorumsuzluğun altından parayla kalkılmaz. İhmal yeri doldurulamayan boşluklar açar. Gözünü bir açarsın biri ölmüş! Bu askerlikte de böyledir, sivil hayatta da. Öğlen ve akşam bulaşığını sen tek başına yıkayacaksın Cemil. Söylediklerim anlaşıldı mı?

Y ve C: Emredersiniz.

M: Benim suçum yoktu ki.

K: Burada "ben" yok Melik. Hepiniz birbirinizden sorumlusunuz.

M: Koca adamlar. Kendi akılları var. Bana ne.

K: Ukalalığı kes. "Emredersiniz komutanım," diyeceksin.

M: Ya oklar en son Cemil'i gösteriyordu, ne ara bana döndü?

K: Soru sorma. "Emredersiniz," diyeceksin!

M: Baş üstüne canım kumandanım!

K: Bak hâlâ... Şınav vaziyeti alın!

C: Abi yaktın bizi.

M: Şınavdan mı korkacağız oğlum? Çekeriz.

K: Biiir... Biiir...

M: Bir mi?

K: Tekrar biiir...

M: Bu askerlik bitmez.

TASVİRLER

“Gözleri, koparılması imkânsız olsa da, sadece bana sunduğu bir cezayirmenekşesi gibi maviydi; bir bulutun tehdit ettiği, ama yine de bütün gücüyle meydana ve ayın eşyaları bölmesine oklarını yağdıran güneş, tören için yere serilmiş kırmızı halılan sardunya tonlarına boyuyor, Mme de Guermantes’in üzerlerinde gülümseyerek ilerlediği yünlü halılara kadifemsi bir pembelik, ışıktan bir üsttabaka ekliyor, Lohengrin’in kimi pasajlarıyla Carpaccio’nun kimi resimlerine özgü, Boudelaire’in, trompet sesini niçin harikulade sıfatıyla tanımladığını anlamamızı sağlayan, görkem ve neşeyle sarı malanmış bir sevgi, ağırbaşlı bir yumuşaklık katıyordu.”

Marcel Proust, *Swann’ların Tarafı*,
çev: Roza Hakmen,
Yapı Kredi Yayınları, Haziran 2017, s. 178.

“Biz kafataslarının çoğu gitmiş insanların yaşadıklarını görüyoruz; iki ayağı da kopuk askerlerin koştuklarını görüyoruz; kırık, çentik çentik kemik artıkları üzerinde en yakın çukura doğru sekiyorlar. Bir onbaşı şöyle böyle bir kilometre mesafeyi avuçları üzerinde süründü, paramparça dizlerini peşi sıra sürdü. Bir başkası sargı yerine gidiyordu, kenetli ellerinden bağırsakları sarkıyordu. Biz ağrısız, alt çenesi uçmuş, yüzü gitmiş adamlar görüyoruz; boşanan kanı durdurmak için kolundaki atardamarı dişleriyle sıkarak biriyle karşılaşılıyor. Güneş doğuyor, gece oluyor, mermiler vınıyor, hayat sona eriyor.”

Erich Maria Remarque, *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*,
çev: Behçet Necatigil,
Everest Yayınları, Mayıs 2017, s.115.

“Bir yunus balığı sürüsü mehtabı kovalıyormuş gibi su da kavisler çizerek yanı başlarından geçti. Daha ileride bir vapur projektörü aydınlığının en ziyade toplandığı yerleri, başka bir şekilde görünür yaptı. Sanki eski ve güzel bir metni tefsir eder gibi, bütün müphem panltilar keskin vuzuha kavuştular. Yüzlerce kuğu kuşu bir akıntı yerinde, bir anlık vehimden hayatlarını yaşadılar. Sırçadan, ince ve şeffaf dünya, kendi musikisine, asıl sazları belki çok derinde çalan o acayip dinleyişe kapandı.”

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur*,
Dergâh Yayınları, Mart 2016, s. 193.

“At çamura batmıştı. Boynu zayıf, upuzundu. Rengi eskiden demirkır olmalıydı. Şimdi, kirli bir akın üstünde büyücek, kırmızıya, kirli bir kahverengiye çalan benekler vardı. Yer yer de omuzunun, sağrısının, dizlerinin üstündeki tüyleri dökülmüştü. Kuyruğu da kısacık kalmış, üstündeki kıllar dökülmüş, seyreلمişti. Yeleli yoktu. Yarı kırılmış, yarı dökülmüş. Kulakları kırmızı et kalmıştı. Gözleri sapsarıydı. Kirpikleri çapak içinde. Hasta, dünyadan umudunu kesmiş bir adamın son, keuderli bakışlarıyla, aldırışsız dört bir yanına bakınır gibiydi.”

Yaşar Kemal, *Orta Direk*,
Yapı Kredi Yayınları, Ocak 2016, s.82.

SENİ ANLATIŞEM SENİ. YOKLUĞUN, CEHENNEMİN ÖBÜR ADIDIR. ÜŞÜYORUM KAPAMA GÖLERİNİ...

Gökçe Kocaman

Kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu.
Dışarda güröl-güröl akan bir dünya...
Bir ben uyumadım,
Kaç leylim bahar,
Hasretinden prangalar eskittim.
Saçlarına kan gülleri takayım,
Bir o yana
Bir bu yana...

Ahmed Arif

Hasretinden Prangalar Eskittim

KOPUŞUN ORİJİN NOKTASI: DETACHMENT (2011)

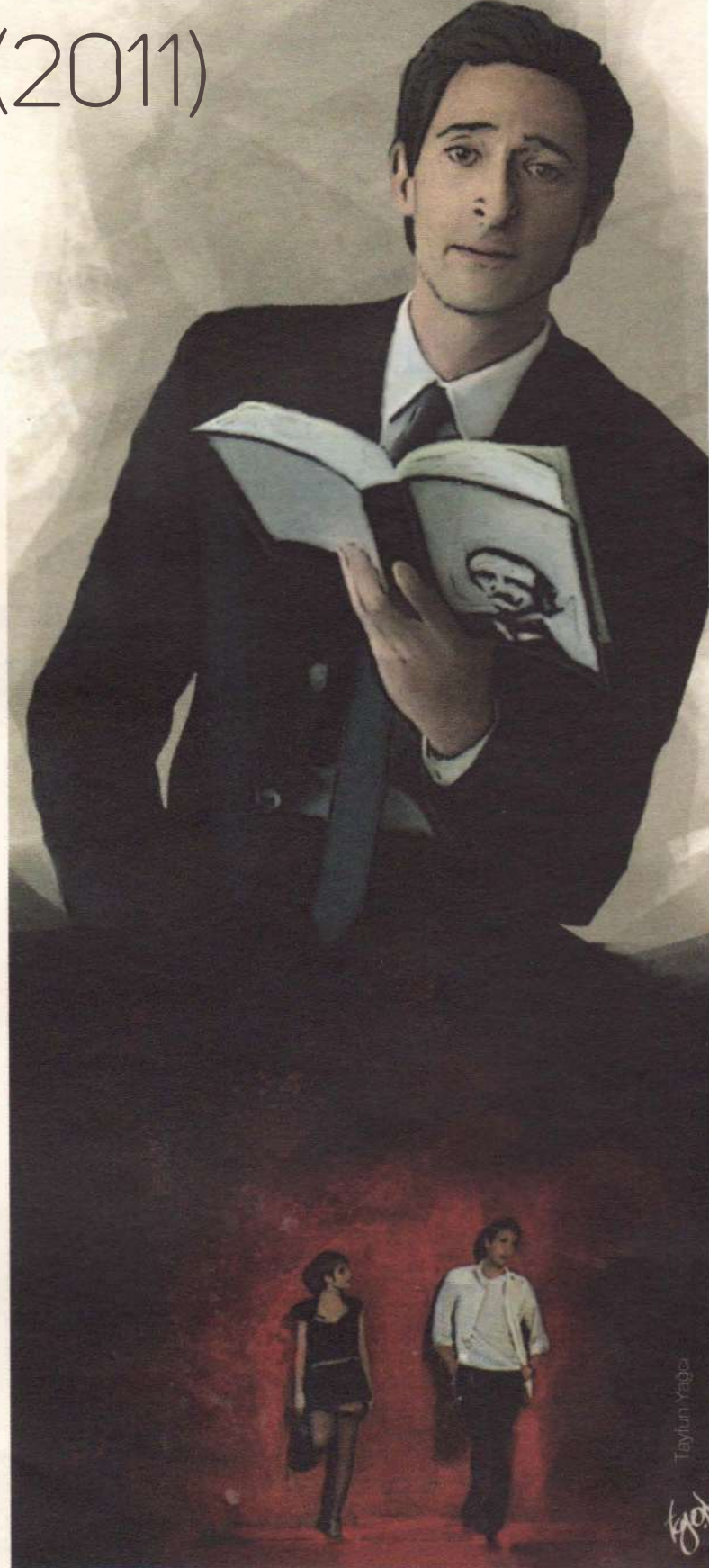
Zühre Canay Güven • Mehmet Emin Satır

“Bazı insanların
sırf normal olabilmek için
olağanüstü enerji sarf ettiklerini
kimse bilmez.

ALBERT CAMUS

Yönetmenliğini Tony Kaye'in yaptığı *Detachment* (2011), varoluşsal dokunuşlarla bezenmiş, güçlü bir toplumsal eleştiri içermektedir. *American History X* filminden tanıdığımız bağımsız yönetmen Tony Kaye, Albert Camus ve Edgar Allen Poe gibi yazarlardan izler taşıyan Carl Lund'un senaryosunu büyük bir ustalıkla sinemaya aktarmıştır. Eğitim sisteminden, günümüz modern bireylerinin kimlik karmaşasına, yalnızlığına ve kapitalist sistemin toplumları getirmiş olduğu nihai noktaya kadar birçok şeye değinen *Detachment*, ne yazık ki hak ettiği değeri görememiş bir filmidir. Başrolünde Adrien Brody'nin oynadığı film, katmanlı bir yapıya sahiptir. Üst metinde eğitim sistemine bir eleştiri getirilirken alt metinde toplumsal kopuşlar, yalnızlıklar ve kaos yer almaktadır. Filmin konusuna bakılacak olursa; Brody'nin canlandırmış olduğu Henry Barthes, bir devlet okulunda geçici öğretmen olarak göreve başlar. Bu noktadan sonra film anlatısı şekillenir ve Barthes'in varoluşsal gel-gitlerle dolu yaşamı özelinde toplumsal bir eleştiri gerçekleştirilir.

Film, Albert Camus'nün "Ve hayatımda aynı anda hiç böyle-sine kendimden kopmuş ve bir o kadar da kendimde hissetmemiştim." sözü ile başlar. Barthes karakterinin hayatının bu söz etrafında şekillendiğini görebilmekteyiz. Nitekim filmin adı *Detachment* da kopuş, ayrılmak anlamına gelmektedir ve bu noktada kopuş eylemi varoluşsal bir kimliğe bürünmektedir. Filmin başlangıcında öğretmenlerin mesleğe nasıl başladıklarına dair hikâyelerini anlattığı bölümde, çoğunun bu mesleğe isteyerek başlamadığı görülmektedir. "Amerikan Rüyası"nın ters yüz edildiği bu sahnede idealizm bir kenara bırakılarak gerçeklikle yüzleşilmektedir.

Barthes'in geçici öğretmen olarak göreve başladığı okul, bir banliyö okuludur ve genellikle başarısız öğrenciler bulunmaktadır. Esasen bu okulun öğrencileri toplumsal dışlanmaya maruz kalmış, düşük gelirli ailelerin çocuklarıdır. Okul müdiresinin Barthes'a söylediği: "Göreceksiniz öğrencilerinizin çoğu vasatın altında." repliği de okulun durumuna işaret etmektedir. Fakat Barthes alışılmışın dışında bir öğretmen profili çizmektedir. İlk dersinde öğrencilere söylediği ilk şey, tek bir kuralının olduğudur. Bu kural: "Derse katılmak istemiyorsanız, gelmeyin,"dir. Görüldüğü üzere Barthes, idealist bir öğretmen rolünü oynamamaktadır. Öğrencisini diğer arkadaşına saygısızlık yaptığı için sınıftan çıkartırken bile gitmekte özgürsün demektedir. Barthes genel anlamda bir boşvermişlik hâli içerisinde ve Barthes'in bu durumu film genelinde birçok defa vurgulanmaktadır. Siyahi bir öğrencinin ders esnasında çantasını kapıya fırlatması üzerine söylemiş olduğu: "O çanta, hisleri yok, içi bomboş. Benim de hislerim yok, beni incitemezsin tamam mı?" sözleri de Barthes karakterine dair bir ipucu sunmaktadır.

Barthes, kendi geçmişinden getirdiği kötü anılarla birlikte yalnız başına yaşamaya çalışmaktadır. Hayatta birçok şeye karşı tepkisizdir ancak içerisinde yardımsever bir yan da bulunmaktadır. Çalışmaya başladığı okulda gerek öğrencilerin, gerek öğretmenlerin hayatlarındaki mutsuzluk, belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Filmin adı olan *Detachment* da bu noktada anlam kazanmaya başlar. Kopuş eylemi esasen toplumsal yaşamdan kopmayı imlemektedir ve filmdeki karakterlerin birçoğunda bu kopuş gözlemlenmektedir. Barthes da bu kopuşu yaşayanlar arasında yer almaktadır.

Toplumsal hayata ayak uyduramayanların ve dışlanmışların arasında kendince yaşamaya çalışan Barthes, bir noktada şeytanın avukatlığını yapmaktadır. Modern yaşamın getirmiş olduğu birçok yanılsamaya ironik bir şekilde yaklaşır, kapitalist sistemdeki yozlaşmaya dair birçok eleştiri getirir. Kadınların günümüzde bir pazarlama kurbanı olduğunu öne sürer ve öğrencilerine zihinlerini koruyabilmeleri adına okuma alışkanlığı edinmelerini salık vermektedir.

İçeride boş idealizme ve Amerikan Rüyası'na saplanmadan kendince öğrencilerine yol göstermeye çalışan Barthes, yaşamını sürdürürken hayatın akışı içerisinde birçok olaya da tanıklık etmektedir. Barthes'in alzheimer hastası bir dedesi vardır. Bir akşam otobüsteyken karşısına çıkan ve para karşılığı erkeklerle birlikte olan bir kıza yardım eli uzatması sonrasında gelişen arkadaşlıkları da hayatını şekillendirmeye başlamaktadır. Filmde toplumdaki yozlaşmışlığı, çürümüşlüğü ve sapmayı Barthes gözünden görmektedir. Barthes bu noktada toplumun alter egosu işlevini yerine getirmektedir ve kendince bir ahlak anlayışına sahiptir. Bu ahlaki değerler doğrultu-

sunda bir şeyleri düzeltebilmek için uğraşır ancak çabası yetersiz kalacaktır. Örneğin; çok sevdiği öğrencisi Meredith, aile baskısı yüzünden intihar edecektir.

Detachment filmindeki en belirgin eleştirilerden birisi de iletişimsizlik hâlidir. Film genelindeki karakterlerin neredeyse tümünde bir iletişim sorunu gözlenmektedir. Modern bireyin yalnızlığı iletişimsizlik üzerinden tasvir edilmektedir. İletişimsizliğin bireyleri savurması, film genelinde tekrar tekrar karşımıza çıkmaktadır. İletişimsizliğin şiddeti doğurduğu bir gerçektir, iletişim kurulmadığı/kurulamadığı takdirde şiddet bir iletişim şekli olarak belirmektedir. Bu noktada *Detachment* karanlık ve kaotik bir film olarak yorumlanabilir. Eğitim sistemindeki çarpıklıkların ve yanlışların toplumsal düzlemde ne gibi sorunlara yol açacağı, filmde sert bir şekilde gösterilmektedir. Bu anlamda gerçekliğe temas ettiği görülmektedir. Ana akım sinemanın aksine toz pembe bir son vaat etmeyen filmdeki karamsar hava izleyiciyi üzerine düşünmeye sevk eder.

Aile olmanın/olabilmenin biyolojik bir bağdan ibaret olmadığına açık şekilde gösterildiği film, günümüz toplumuna dair bir distopya olarak yorumlanabilir. Didaktik bir üsluptan uzak salt sorgulama odaklı bu film, Amerikan toplumu özelinde günümüz toplumlarına dair melankolik bir bakış açısı sunmaktadır. Barthes karakteri özelinde anlatıya dâhil olduğumuz filmde Meredith'in intiharı, filmin finali olmakla birlikte bir noktada da filmin kopuşudur. Çünkü bu durum, Barthes'in çabalarının anlamsızlığını gözler önüne sermektedir. Karakterin boşa giden çabası mitolojik bir kahraman olan Sisifos'u akıllara getirmektedir. Sisifos, Yunan Mitolojisinde yer alan ve sonsuza kadar büyük bir kayayı dağın tepesine yuvarlamaya mahkûm edilmiş bir kraldır. Sisifos bir döngüdür, hem de kısır döngü... Sisifos, kayayı dağın tepesine çıkarttığı anda tekrar başa dönmek zorunda kalır. Hiçbir zaman kayayı dağın tepesine ulaştıramayacaktır çünkü Zeus tarafından lanetlenmiştir. Barthes'in çabaları da bu noktada Sisifos ile özdeşleştirilebilir.

Özetle ifade edilecek olursa *Detachment*, temelde eğitim sistemine dair ciddi sorgulamalarda bulunmaktadır. Günümüz modern toplumlarının röntgenini çekerek birçok yozlaşmaya ve sapmaya işaret etmektedir. İletişimsizliğin veya iletişim kazalarının yol açabileceği onulmaz sonuçların üzerine cesurca giden film, varoluşçu felsefeden de beslenerek farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Toplumsal kopuşu geniş bir perspektiften ele alır ve nihai kopuş Meredith karakterinin intiharı üzerinden gösterilir. Bu final akıllara Robin Sharma'nın:

"Çoğu insan yirmi yaşında ölür, seksen yaşında gömülür." sözünü getirmektedir. Toplumsal kopuşun salt fiziksel ölüm üzerinden yaşanmadığı, film genelinde Barthes karakteri özelinde açıkça gözlemlenmektedir.

COEN KARDEŞLER: YALAN OLDUĞU HENÜZ KANITLANMAMIŞ GERÇEKLER

Doğukan Adıgüzel

Arizona Junior filminde bir tavşan el bombasıyla havaya uçurulur. John Goodman, *Barton Fink*'te elinde tüfeğiyle ateşlerin içinden belirir. Steve Buscemi, *Fargo*'da ağaç öğütücüsüne tıklır. Brad Pitt, *Aramızda Casus Var* filminde seyircinin hiç beklemediği bir anda kafasından vurulur.

Onur Şahinoğlu

Bütün bu abartıya, yersizliğe ve çizgi filmleri akla getiren aşırı şiddete rağmen, Coen Kardeşler'in çektiği filmlerde genellikle entelektüel ciddiyet barındıran bir şeyler oluyor, her ne kadar onlar bunu kabul etmeseler de... Örneğin; Ethan Coen, *Miller Kavşağı* (1990), filminde yer aldığını idea ettiği semboller ve imgelerle ilgili bir soruyu şöyle cevaplıyor:

"Anlaşılan kimse filminden tatmin olmak istemiyor, sanki beyazperdede gördükleri ya da hikâyenin kendisi yeterli değilmiş gibi açıklamalara ihtiyaç duyuyorlar. Bu beni her seferinde şaşırtıyor. Buna uygun cevap vermediğimizde de gazeteci ondan bir şey gizlediğimizi düşünüyor."

Yine *Miller Kavşağı*'nın açılışında yer alan rüzgârda uçan şapka ile ilgili gelen soruları aynı pervasızlıkla cevaplıyor:

"Şapka hiçbir şeyi 'temsil' etmiyor, rüzgârda uçan bir şapka o kadar. Aklımıza gelen ve hoş bulduğumuz, durup dururken kafamızda beliren bir görüntü. Bizim için kullanışlı bir kılavuz oldu. Derin anlamlar aramaya gerek yok."

Daha çocuk yaşlarda izledikleri birçok Hollywood filmini Super 8 kameralarıyla tekrar çeken kardeşler, daha sonra filmlerine sirayet edecek olan James M. Cain, Raymond Chandler ve Dashiell Hammett'in dedektif romanlarını okuyarak büyüdüler. Princeton'da felsefe okuyup tezini Wittengenstein üzerine yazan Ethan Coen, Sarthe ve Camus'den etkilendi ve filmlerine bu etkiyi taşıdı. Kardeşlerden diğeri Joel Coen ise New York Üniversitesindeki film eğitiminden sonra Sam Raimi'nin *Şeytanın Ölüsü* (1981), filminde kurgu asistanlığı yaptı. Burada öğrendiği birçok kamera hareketini daha sonra kendi filmlerinde de kullandı.

Coen Kardeşler, yapıtlarında gangster filmlerine, polisiye edebiyatın büyük isimlerine, William Faulkner'in diken üstünde geçirdiği senaristlik günlerine kadar göndermelerde bulunan geniş bir sinema ve edebiyat birikimine sahipler. Tıpkı Quentin Tarantino ve Edgar White gibi sinefil yönetmenlerden. Geleneksel stüdyo sisteminin dışında çalışan Coenler, olay örgüsü basit veya karmaşık olan, içinde gayet anormal ve unutulmaz karakterler barındıran komik olmakla birlikte şiddet içeren filmler yapıyorlar. Üstelik sadece kendi yazdıkları senaryoları çekiyorlar. Bu kadar güçlü karakterler yaratabilmelerinin en büyük sebebi de henüz senaryoyu yazarken akıllarında oyuncularını belirlemiş olmaları sanırım. Tabii ki sürekli olarak aynı oyuncularla çalışmaları da bu etkiyi arttıran faktörlerden. Jeff Bridges, John Goodman, Steve Buscemi, John Turturro, George Clooney... Bütün bu isimler Coenlerin incelikli karakter yaratımını başarıyla perdeye taşıyabilmiş, Coen Kardeşler'in as kadrosunda yer alan oyuncular. Co-

enlerin filmlerinde sıklıkla karşılaştığımız şiddet sahneleri birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Örneğin; *Fargo* (1996), bir yandan oldukça olumlu eleştiriler alırken diğer yandan da hiçbir anlamı olmadığı öne sürülen şiddet temsilleriyle ilgili eleştiriler almıştır. Fakat bazı eleştirmenlere göre Coenlerin filmleri zamanla duygulanım ve ahlaki değer kazanan uzun bir yolculuktur. Coenler filmlerinde şiddeti mizahi bir öge olarak da sıklıkla kullanmışlardır; *Arizona Junior* (1987) filmindeki çizgi filmlere has şiddet sahneleri, *Fargo*'daki beceriksiz katillerin uyguladığı nedensiz şiddetten ortaya çıkan mizah ya da 2008 yapımı *Aramızda Casus Var* filminin sürpriz Brad Pitt sahnesi gibi. Sadece şiddet sahneleri ile gündeme gelmeyen Coenler filmlerinde yaptığı muziplikleri gerçek hayatta da yaparlar. Mesela filmlerinde kurgucu olarak geçen Roderick Jaynes diye birisi aslında yoktur. *Fargo* filmi Oscar'a aday olduğunda ortaya çıkan bu durumu Coenler, **"Filmin jeneriğinde sürekli bizim isimlerimiz geçsin istemiyorduk,"** diye açıklarlar. Yine *Fargo*'nun gerçek bir hikâyeye dayandığını iddia eden Coenler, filmin hiçbir şekilde gerçek bir hikâyeye dayanmadığı ve tamamen bir kurgu olduğu ortaya çıktığında ise: **"Gerçek hikâye tipi filmlerden çekmek istedik. Ama ilginç bir hikâyemiz yoktu. O yüzden kendimiz uydurduk. İnsanları kandırmak istemedik. Bir defa kendinizi bu yola verdiniz mi, biraz Richard Nixon gibi oluyorsunuz, yani yalan söylemeden duramıyorsunuz,"** diyecekti.

1980'lerin başında bağımsız sinema henüz emekleme dönemindeyken sonradan örnek teşkil edecek *Cennetten de Garip* (1984) ve *She's Gotta Have It* (1986) gibi dar bütçeli yapımlar veya *Gitarım ve Silahım* (1992) ve *Tezgahtarlar* (1994) gibi ucuza kotarılmış işler henüz yoktu. Sadakatsizlik ve hırs üzerine bir kara film olan 1984 yapımı *Kansız* filmiyle dikkatleri üzerine çeken yönetmenler bu filmin yapımı için tamamen kendi ceplerinden harcarlar. Üstelik bir dağıtımcı ayarlayarak para da kazanırlar. İleride bağımsız sinemanın ağır siklet şampiyonları olacak usta yönetmenler böylece bu yolda ilk adımı atmışlardır. *Kansız* filmi, Coenlerin henüz ilk filmlelerinden olmasına rağmen görsel hikâye anlatmada gereken mahareti ve oyunbaz bir kamera kullanımına erişmiştir. B filmleri ve kara film türünü andıran estetik yapısı, Hitchcockvari gerilimi ve James M. Cain romanlarını andıran hikâyesiyse *Kansız*, dört başı mamur bir ilk film. Şimdi baktığımız zaman Coenlerin alametifarikalarını bu filmde rahatlıkla görebiliyoruz.

Kansız filmiyle çizdikleri o karamsar havanın tam tersine sahip *Arizona Junior* filmi ile komedi sularına açılan Coen Kardeşler yine kendilerine has bir dünya yaratmayı bilmişlerdi. Nicolas Cage'in en iyi performanslarından birini sergilediği,

John Goodman ve William Forsythe'nin Laurel ve Hardy'i andırdığı, oldukça absürt tonlara sahip olan film Cannes Film Festivali'nde yarışma dışı bölümde gösterildi.

1990 yılında ise *Miller Kavşağı* filmi ile gangster dünyasına giriş yapan Coenler, Dashiell Hammett'in *Sırça Anahtar* romanından, bir miktar da *Kızıl Hasat*'tan esinlenmişleridir. Filmin doğuşuna asıl vesile olan Hammett'in yazdıklarına duydukları ilgidir. *Sıkı Dostlar* ve *Baba III* ile aynı yılda vizyona giren film, kendisine suç filmleri arasında farklı bir yer edinmiştir.

Henüz *Miller Kavşağı*'nın senaryosunu yazdıkları sırada başladıkları *Barton Fink*'in (1991) senaryosu sadece üç hafta sürmüş. *Bozuk Düzen* (1966), *Kıracı* (1976) ve *Tiksinti* (1965) gibi Roman Polanski filmleriyle güçlü akrabalık bağları bulunan film, Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye kazandı. Bir düzeyde 1940'ların Hollywood'unu hicveden film başka bir bakış açısıyla baktığımız zaman toy ve kibirli bir yazar üzerine komik bir karakter çalışması ya da alegorik bir korku filmi. *Barton Fink* eleştirmenlerden övgü dolu yorumlar alsa da gişede istediği başarıyı elde edemedi.

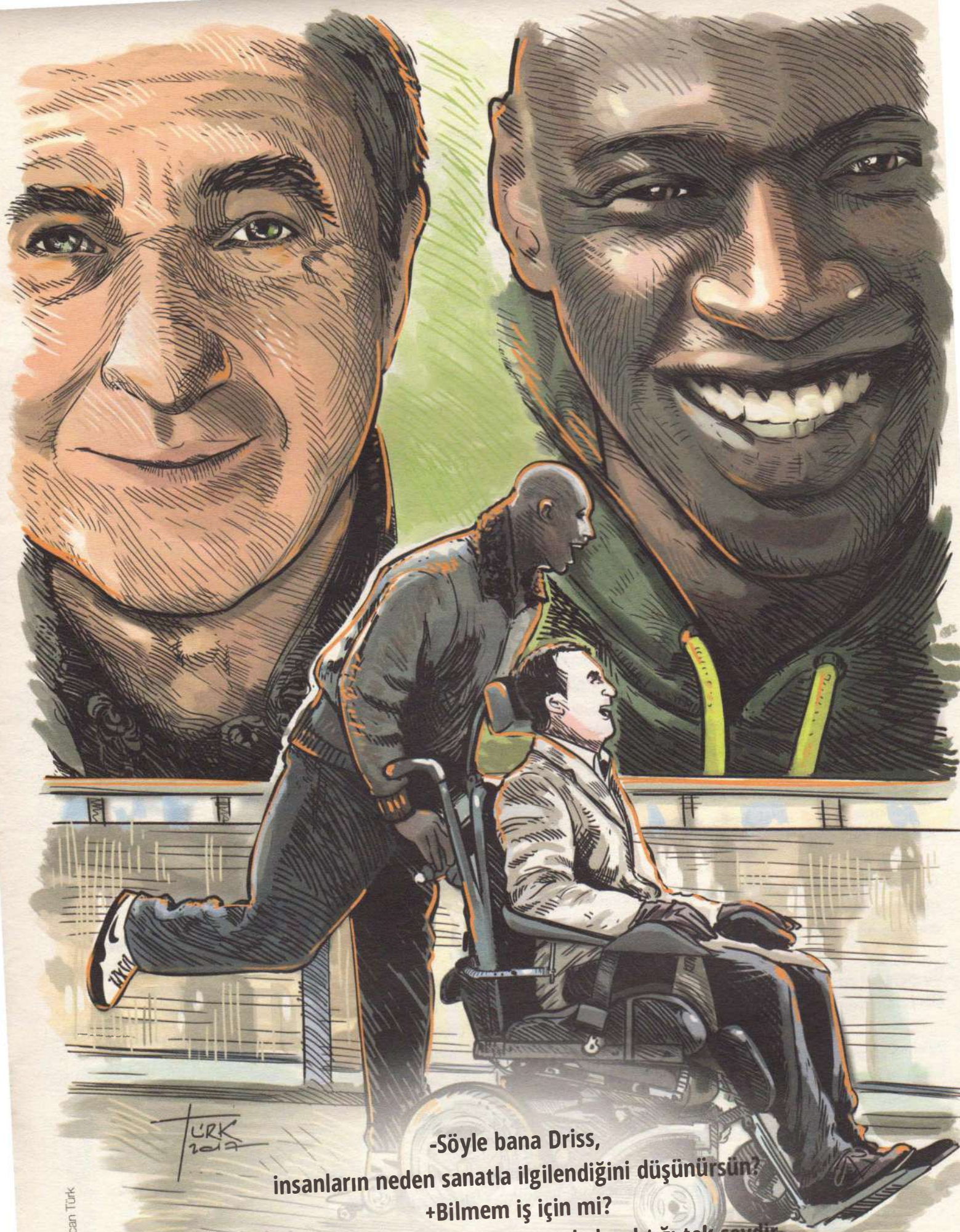
1984 yılında ise 25 milyon dolarlık bir bütçeye sahip *Bir Şirket Komedi* filmi çektiler. Bundan önceki hiçbir filmi 9 milyon dolardan fazlasına mal olmamıştı. Filmin ana prodüktörlüğünü *Zor Ölüm* (1988) ve *Cehennem Silahı* (1987) gibi aksiyon filmlerinden bildiğimiz Joel Silver üstlenmişti. Film eleştirmenlerden de seyirciden de istediğini alamadı. 1996 yılı geldiğinde ise Coen Kardeşler'i bütün dünyaya tanıtacak olan *Fargo* gösterime girdi. Yönetmen kardeşlerin sıkça işledikleri "insan kaçırmaya" olayı etrafında şekillenen film; şiddet sahneleri, karlarla kaplı uçsuz bucaksız ve kasvetli orta batı manzaralarına rağmen seyircinin gönlüne hitap edebilecek kadar da sıcak bir film. *Fargo* o zamana kadar Coenlerin en çok hâsılât elde eden filmi olmuştu ve toplamda yedi Oscar Ödülü'ne aday gösterilmişti. Anlaşılan Coenler *Bir Şirket Komedi*'nin başarısızlığından dersler çıkarmışlardı. *Fargo*'nun büyük başarısının ardından sırada Coenlerin mizah anlayışlarının zirvesine ulaştıkları *Büyük Lebowski* (1998) vardı. Mizah anlayışıyla *Arizona Junior* filmi anımsatan *Büyük Lebowski*; hikâyesi, akıllardan çıkmayacak karakterleri ve anlatım dilinin kusursuzluğu ile erişilmesi zor bir mertebeye yükseldi. Raymond Chandler tarzı bir hikâye anlatan Coenler kendi tarzlarını ortaya koyarak ana karakteri dedektif değil bir esrarkeş yapmışlardı.

Berlin Film Festivali'nde filmin Alman nihilistlere ve Latin Amerikalı sübyancılara gülmek dışında anlatmak istediği bir şey var mı diye sorulduğunda Joel Coen, "*Bence taşı gediğine koydunuz,*" demişti. Sanırım filmi bu anekdottan daha iyi açıklayamam.

2000 yılında *Neredesin Be Birader?* filmi ile *Arizona Junior* ve *Büyük Lebowski* sularında gezinen Coen Kardeşler, bir sonraki yıl siyah-beyaz çektikleri ve yarım asır öncesinin kara filmlerini andıran *Orada Olmayan Adam*, yalnızca o zamanın görüntüsünü değil, hissiyatını da vermeyi amaçlıyordu. Eksiksiz sinematografisiyle Albert Camus'nün *Yabancı* romanını akıllara getiren bu titiz çalışma, Coen Kardeşler hissiyatı veren her şeyin en iyi örnekleriyle dolu, Coenlerin en özel işlerinden biri. 2003'te *Dayanılmaz Zulüm* ve 2004'te *Kadın Avcısı* filmiyle filmografilerinin en zayıf halkalarına imza atan Coen Kardeşler, 2007 yılında bir başyapıt ile geri dönmüşlerdi; *İhtiyarlara Yer Yok*. Sadeliği ve nedensiz şiddet uygulayan karakterleriyle *Fargo*'yu hatırlatsa da, tüm beklentileri havada bırakan finali, hikâyenin içine seyirciyi davet etmemekteki ısrarlı kamerasıyla kendine, Coen Kardeşler sinemasında farklı bir çizgi belirliyordu. Para-ahlak-suç üçgeni etrafında seyirciyi çeşitli sorgulamalarla başbaşa bırakan film, yıllar sonra formlarına geri dönen Coenlerin de habercisiydi.

2008 yılında, *Aramızda Casus Var* filmiyle tekrar bir komedi işine imza attılar. Beceriksizlikte birbiriyle yarışan karakterlerle dolu filmde, Brad Pitt'i süzme salak bir karakteri canlandırırken görmek ise oldukça keyifliydi. 2009'da *Ciddi Bir Adam* filmiyle övgüleri toplayan Coenler, 2010 yılında ise bir yenisinden çevrim olan *İz Peşinde* ile hep hayallerini kurdukları o western filmi çekebilmişlerdi. 3 yıllık bir aradan sonra *Sen Şarkılarını Söyle* filmiyle geri dönen ikili, bence 2000 sonrası ikinci başyapıtlarına imza atmışlardı. Bir kısır döngünün içine girmiş ve sürekli bocalayan Llewyn Davis'in hayatından bir kesit izlerken, Coenlerin mizahının en acımasız yanına da tanıklık ederiz. Cannes Film Festivali'nde büyük jüri ödülü ile dönen film, zaman zaman eğlenceli olmakla birlikte gittikçe kararan tonuyla belirsiz bir hüznün ve ümitsizlik yolculuğuna dönüşmeye başlar. Film barındırdığı müzikal performanslarla da Coenler sinemasında farklı bir yerde dururken Bob Dylan gibi bir ismi de kimliğini gizleyerek hikâyeye dâhil ediyor. Böylece *Sen Şarkılarını Söyle* kurgu ve gerçeğin ayırt edilemediği bir çizgiden seyircisini selamlıyor.

Bağımsız sinemanın bu usta isimleri son olarak *Yüce Sezar* (2016) filmiyle eleştirmenlerden ve seyircilerden beklenen ilgiyi göremeseler de bugün hâlâ ilgiyle takip edilen yönetmenlerden. Kara filmlere olan ilgilerini hemen hemen her filmlerinde görebileceğimiz Coenler, yarattıkları tuhaf karakterlerle, mizahla, beslendikleri edebî ve felsefi kaynaklarla kendilerine has bir sinema dilini henüz ilk filmlerinde yakalamayı başardılar ve ilk filmlerinden bu yana sinemayla ilgilenen herkesi heyecanlandırmaya devam ediyorlar.

-Söyle bana Driss,
insanların neden sanatla ilgilendiğini düşünürsün?
+Bilmem iş için mi?
-Hayır. Birinin ayrılırken arkasında bıraktığı tek şeydir.

Can Dostum 2011

BİR AKLIN SAVAŞI

Kazuaki Takano

Çömeldi, silahını iyice kavradığından emin olduktan sonra barakanın önüne geçti. Giriş açtı ve gece görüşü gözlükleri bir odanın içini gösteriyordu. Hedeflerini aramasına gerek yoktu, hemen önündeydi. Sakalıyla ve derin bakışlarıyla, Nigel Pierce tam karşısındaydı. Toprak zemine oturmuş, Yeager'a bakıyordu. Yeager irkilmedi ama silahını tam Pierce'ın iki kaşının arasına doğrultup, "Kimildama!" dedi alçak sesle ve barakanın içine bir adım attı ama tam o anda donup kaldı.

Gece görüşü gözlüğünde garip bir canlı belirmişti. Yeager'ın tüyleri diken diken oldu. Pierce'ın kollarında daha önce hiç görmediği bir şey vardı.

Bu yaratığın en dikkat çekici özelliği şu; onu gördüğünüz gibi bilinmeyen bir tür olduğunu anlayacaksınız.

Bilinmeyen yaratık Yeager'a bakıyordu. Vücudu tüysüz, kolları ve bacakları da kısa olduğu için bir çocuk gibi görünüyordu. Ama bu kafasının garipliğinin daha da ön plana çıkmasına sebep oluyordu.

En başta kafanız karışabilir ama üzerinde düşünmemelisiniz.

Bir çocuğa benzeyen bu yaratığın kocaman bir kafası vardı. Önü büyük, yuvarlak bir çıkıntı gibi duruyordu. Gerisi alnından çenesine kadar keskin bir biçimde daralarak iniyor, ters bir üçgen gibi görünüyordu. Vücudu üç yaşındaki bir çocuk gibiydi ama yüzü daha da küçük bir bebeğinkini andırıyordu. Yeni doğmuş bir bebeğin henüz sertleşmemiş kafatasına benzeyen ince bir yüzü vardı ve sadece boynundan aşağıda kalan kısmı gelişmiş gibiydi.

Ne tür bir yaratık olduğunu sormayın kendinize.

Ama yüzünde biraz fazla yukarıda kalan gözleriyle birlikte onu çocuklardan ayıran bir şey daha vardı; Yeager bu yukarı dikilmiş gözlerde açık bir bilinç ve zekâ olduğunu görebiliyordu. Ama o gözlerdeki ışığın anlatmak istediği neydi? Tedirginlik? Merak? Delilik? Kötülük? Bu gizemli yaratığın karşısında Yeager korkuya kapıldı. İnsan gibiydi ama insan değildi.

Görünce vurun.

Yeager silkinip kendine geldi ve silahını bu canlıya doğrultup, "Bu da ne?" dedi.

YAZMAK BİR YOLCULUKSA

Sevgili okumadan, yazmadan yaşayamayan dostumuz,

Kendini en çok var hissettiğin yer o masa başı ya da defter yanı ya da kalem tuttuğun o dakikalar. Biliyoruz, yazarken olduğu kadar okurken besleniyorsun bir de. O da bir var olma nedeni. İşte o yüzden "Atölye" kütüphanesini büyütüyoruz.

Yeni!

Türkçe edebiyatın öne çıkan 15 yazarını
bir araya getiren

Uyduzmanın İncelikleri,

henüz hiçbir şey yazmamış olsan dahi, şimdilik bir okur olsan da, seni çok ilgilendirecek ve keyiflendirecek. Yazar biri için ise müthiş bir yol gösterici. Herkesin birbirinden ne kadar farklı olduğunu görmek, yazarken büyük bir özgürlük sağlamaz mı insana?

Bu kitap, seni özgür kılacak!..

Hakan Bıçakçı sordu,

Başar Başarır, Doğu Yücel, Fuat Sevimay, Hakan Günday, İsmail Güzelsoy, Jale Sancak, Mahir Ünsal Eriş, Mario Levi, Mine Söğüt, Murat Özyaşar, Müge İplikçi, Nermi Yıldırım, Seray Şahiner, Yavuz Ekinci yanıtladı.

Birinin ak dediğine öbürü kara dedi, kimi kendini yazarken dizginlemek zorunda kaldığını anlattı, kimi bir yazar olarak tıkanıldığından dem vurdu, kimi soruları yanıtlarken mizahı elden bırakmadı, kimi bir rehber kadar detaylı yanıtlar verdi. Yanıtları arka arkaya okuduğunda bir kez daha göreceksin ki, benzemiyor beş parmak birbirine. Ama kesişme kümeleri de bizi biz yapıveriyor işte.

O zaman gel bu kitapla özgür bırak kalemini!

Yeni!

Yazarın koçu olmak ya da kendi yazarlık hikâyesiyle başka yazarların yoluna ışık tutmak isteyenlerin buluştuğu "Atölye"ye, dünyanın bu alandaki en çok okunan kitaplarından biri, *Bir Kuştan Öbürüne* de ekleniyor. Öyle içten, öyle etkili ki Anne Lamott bu kitapta, baş ucunda yerini alacak o da!

"Atölye" serisinin ilk kitaplarına gösterdiğiniz ilgiye de çok teşekkür ederiz. Kaçranlar varsa küçük bir hatırlatma yapmak isteriz.

hep_kitap

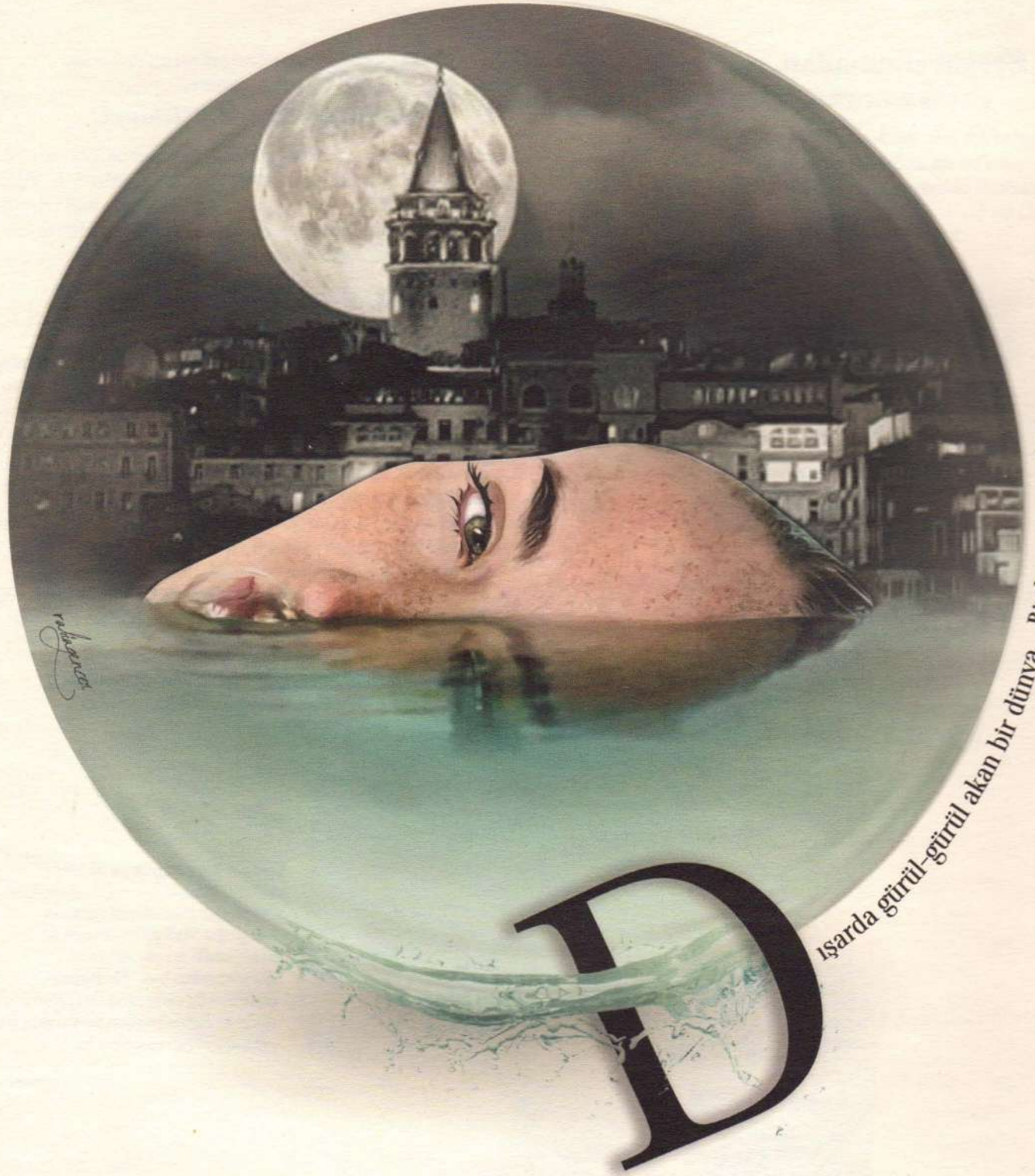
hep_kitap

hepkitapp

hepkitap.com.tr

Genel Dağıtım PUNT

hep
kitap

ııarda güröl-güröl akan bir dünya... Bir ben uyumadım.

Ahmed Arif